



TÜRK ESİKÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ HABERLER

Ocak 2008, Sayı: 25

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Jürgen Seeher, Eski Eser Toplamaktan Niçin Vazgeçmek Gerekliyor?	1
Kitap Tanıtımları	
Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi (Dürüşken, Ç.)	6
Poblome, J., Sagalassos Red Slip Ware. Typology and Chronology. Studies in Eastern Mediterranean Archaeology 2, Turnhout 1999 (Fırat, M.)	9
Spawforth, T., The Complete Greek Temples, London 2006 (Kortanoğlu, E.)	10
Can, B. – M. Işık (Ed.), Doğudan Yükselen Işık - Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı, İstanbul 2007 (Yılmaz, M. A.)	11
Duru, R., Eski Önasya Dünyasının En Büyük Heykel Atelyesi, Yesemek (The Largest Sculpture Workshop of the Ancient Near East), İstanbul 2004 (Yurtsever-Beyazıt, A.)	11
Arkeoloji Dünyasından	
İonia Vazo Resim Sanatında İlk Hikâyeci Sahneler (Hürmüzlü, B.)	12
Nebraska'da Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu (Ayteş-Canevello, S.)	13
Türkiye'nin İlk Gemi Konservasyon Laboratuvarı İstanbul Üniversitesi'nde Açıldı (Kocabaş, I.)	14
ARCANE Projesinin Doğu Anadolu Grubu İlk Toplantısını Van'da Gerçekleştirdi (Ökse, A. T. – A. Özırat)	14
Mersin'de Düzenlenen IV. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu (Özyıldırım, M.)	15
Kocaeli Üniversitesi Geleneksel Arkeoloji Günleri II (Tulunay, E.T.)	16
Terra di Libri 2007 Siena Kitap Fuarı'nda Etrüskler (Tulunay, E.T.)	16
Eski Çağ'da İçki ve Sunu Kapları, Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu (Üstün-Türkteki, S.)	17
Tilmen Höyük Arkeolojik Parkı Açıldı (Yurtsever-Beyazıt, A.)	17
Kazı Araştırma	
Adana, Osmaniye, Hatay ve Mersin İlleri Yüzey Araştırması – 2007 (Sayar, M.H.)	18
Altıntepe Kazı ve Onarım Çalışmaları – 2007 (Karaosmanoğlu, M.)	19
Assos Kazı Çalışmaları – 2007 (Arslan, N.)	20
Aşağı Pınar Kazı Çalışmaları – 2007 (Özdoğan, E. – H. Schwarzberg)	21
Aşıklı Höyük Kazı, Araştırma ve Koruma Projesi (Özbaşaran, M.)	22
Bademağacı Kazıları – 2007 (Umurtak, G.)	22
Barcın Höyük Kazıları – 2007 (Gerritsen F. – R.Özbal)	23
Besni'de Kaybolan Tarih Belgeleri (Zeyrek, T. H.)	24
Doğu Likya ve Batı Pamfilya'da Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları – 2007 (İplikçioğlu, B.)	25
Güre Ilıca Kurtarma Kazısı – 2007 (Yaraş, A. – E. Karaca)	25
İznik Çini Fırınları Kazısı – 2007 (Demirsar Arlı, V. B.)	26
Kaunos-Kbid Kazı-Konservasyon-Restorasyon-Onarım-Arkeolojik Park Çalışmaları ve Etkinlik – 2007 (Işık, C.)	28
Kelenderis Kazı Çalışmaları – 2007 (Zoroğlu, L.)	30
Nif (Olympos) Dağı Kazı Çalışmaları – 2007 (Tulunay, E.T.)	30
Oluz Höyük Kazı Çalışmaları – 2007 (Dönmez, Ş. – E. E. Naza-Dönmez)	33
Salat Tepe Kazı Çalışmaları – 2007 (Ökse, A. T.)	34
Enstitüden Haberler	
Enstitü Kütüphanesinden Haberler (Alparslan, M. – S. Seçer)	35

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 25 (Ocak 2008)

ISSN 1308-2078

Editör
Meltem Doğan-Alparslan

Sayfa Düzenlemesi ve Baskı
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.



TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü

Ekrem Tur Sokak, No.4
34435 Beyoğlu-İSTANBUL

Tel: 0090-212-292 09 63

Faks: 0090-212-514 03 97

E-mail:

meltemalpdogan@hotmail.com

mdoganalparslan@gmail.com

doganmel@istanbul.edu.tr

www.tebe.org

Editörden

“Tarihçi verilerle ilgilenir. Ancak bu verilerin arkasında insanların olduğu unutulmamalıdır. Tarihçinin görevi, bu insanları bulmaktır”. Tarihçi Ariel M. Bagg’ın makalesinden aktardığım bu söz iki noktaya dikkati çekmektedir: *Veri ve İnsan*.

Bilim adamı, hedef olarak seçtiği “eski insana” ancak, tarihi veriler yani, kültür varlıkları sayesinde ulaşır. Bu nedenle hiçbir bilim insanı, bu verilerin yok olmasına göz yumamaz. Tarihi eser, yani kültür belgesi, koleksiyonerlerin elinde bir metadır. Ancak, bir bilim adamının elinde, bilgiye dönüşüp, bilim dünyası ile paylaşılacak üzere değerlendirilen, bilimin karanlıkta kalan yönlerini aydınlatacak bir araçtır. Dolayısıyla eserin olması gereken yer, koleksiyonerlerin inisiyatifindeki eski eser sevenlerin hayranlıkla gezdikleri sergi salonlarından çok, bilim adamlarının değerlendirmesine açık olan müzeler olmalıdır. Burada önem arz eden husus, koleksiyonerlerin bu sergi salonlarını hazırlarken kullandıkları tarihi eserleri elde etmek için ödedikleri yüksek ücretler ile yarattıkları taleptir. Bu talep, Anadolu’nun herhangi bir köşesinde, farklı bir iklimde, gece veya gündüz, yasal olmayan bir işleyişle gerçekleştirilen TARİHİ ESER TALANI’dır. Aynanın öteki tarafından bakınca, bu eserlerin yurtdışına kaçırılmasının, koleksiyonerler sayesinde engellendiği düşünülebilir. Ancak, aynanın diğer yüzünden de görülebilir olan gerçek, söz konusu durumun, bir tarihi eser talanına neden olan talebi değiştirmedir.

2008 yılının bu ilk sayısında, okuyucularımıza tarihi eserlerin daha iyi korunması gerektiği mesajını vermek istedik. Bu çerçevede Dr. Jürgen Seeher tarafından kaleme alınan ve Eser, Koleksiyoner ve Bilim üçgeni üzerine kurulu makaleye *Başyazı* bölümünde yer verdik. *Arkeoloji Dünyasından* bölümünde artık sıkça görüldüğü üzere, özgün bir makaleye yer vermeye özen göstermekteyiz. Bu sayımızda da İonia vazo resim sanatında tespit edilen öyküsel sahneler hakkında bir makale yer almaktadır. Ardından, yurtiçi ve yurtdışında yapılan bilimsel etkinlik haberlerine yer verilmiştir. *Kazı – Araştırma* bölümünde ise, Anadolu’nun farklı yerlerinde yapılan on altı ayrı çalışmaya ait haberler bulunmaktadır.

Haberler dergimizin bu sayısında, yer darlığı nedeniyle Enstitümüz tarafından çıkarılan yeni yayınların tanıtımı yapılamamıştır. Süreli Yayınımız *Colloquium Anatolicum*’un VI. sayısı, içerdiği yedi makale ve bir kitap eleştirisi ile yurtiçi ve yurtdışındaki pek çok kütüphanede yerini almıştır. Diğer yandan, popüler seriden yakında yayınlanacak iki ayrı kitap; *Anadolu Tıp Tarihi’ne Giriş* ve *Eski Yunan’da Ölü Gömme Gelenekleri* adını taşımaktadır. Ayrıca *Haberler* dergisinin eski sayılarına, TEBE web sayfasından (www.tebe.org) ulaşılabilir. Böylece Enstitümüz, kuruluş aşamasından beri benimsediği yayın politikasını, hiçbir kesinti olmaksızın sürdürmüş ve halen sürdürmektedir.

Bilgi paylaşımının, teknolojinin de yardımıyla daha da hızlandığı bilim dünyasında var olmanın keyfi ile, 25. sayımızı okuyucularımıza ulaştırmaktan çok mutluyuz.

Meltem Doğan-Alparslan

Eski Eser Toplamaktan Niçin Vazgeçmek Gerekliyor?¹

**Çevre, doğa ve canlı türlerinin korunması
konusunda bilincin arttığı günümüzde,
‘arkeolojik yeraltı zenginlikleri’ de
daha iyi korunmalıdır**

Dr. Jürgen Seeher

Klasizm’den beri hatta kısmen daha da önceleri Avrupa burjuvazisinin, insanoğlunun geçmişteki aktivitelerinin aynası olan arkeolojik nesnelere ilgisi vardır. Önceleri soylular ve zenginlerin egzotik ve ilginç nesneleri biraraya getirmeleriyle, sonraları konuyla ilgilenenleri bilgilendirmek amacıyla dünyanın her yerinden eski eserlerin müzelerde toplanmasıyla koleksiyonlar oluşmuştur.

Bu ilgi azalmaksızın devam etmekte olup günümüzde eski eser koleksiyonerliği artık sadece varlıklılara özgü bir hobi olmaktan çıkmıştır. Koleksiyonların türü, uzmanlarca incelenmiş ve sergilenmekte olan özel koleksiyonlardan, çömlek parçaları ve diğer “eski esercikler” ile dolu çekmecelere kadar büyük bir çeşitlilik gösterir. Buna bağlı olarak her türlü arkeolojik buluntuya talep de artmıştır. Pazar canlandıkça, eski eserler para yatırım objeleri haline gelmiştir. Böylece bilim ile temel bir çelişki içine girildiği çoğunlukla göz ardı edilmekte, hatta yadsınmaktadır.

Kontekst Araştırmalarının Kaçınılmazlığı

Kontekstinden, yani ait olduğu bağlamdan koparılmış her buluntunun kültür tarihi açısından taşıdığı önemli bilgilerin büyük bir kısmını kaybettiği, arkeologların daima tekrar ettiği bir söylemdir. Eski eser pazarında ortaya çıkan her arkeolojik buluntu, bağlamından soyutlanmış bir şekilde artık yalnızca bir sanat ürünü, bir alet, eskiden kalma bir objeden başka bir şey değildir.

Yakın Doğu’dan ya da Klasik Dönemlerden kalan ender şaheserler, kontekstleri olmaksızın da sanat tarihi, ya da kültür tarihi açısından bir miktar bilgi verebilir. Ancak olağan dışı bir özelliğe sahip olmayan gündelik nesneler daha problemlidir: Bir Kiklad idolü, Kuzey Afrika’dan bir Roma kandili, Peru’dan bir Mochica vazosu daha salt buluntu olarak aslında bilim adamı için çok daha fazla önemli değildir. Sayıca bolluk, bir buluntunun bilimsel niteliği için ölçüt değildir. Arkeolojinin bütün dalları artık, yalnızca eserin merkezi rol oynadığı Winckelmann geleneğindeki sanat

¹ Bu makalenin orijinali Almanca olarak yayınlanmıştır: Seeher, J., „Warum man aufhören muß, Antiken zu sammeln“, *ANTIKE WELT* 2007/Heft 2: 27-32. Türkçe çevirisinde metne sadık kalınmış, birkaç dipnot eklenmiş, resimler kısmen değiştirilmiştir.

tarihsel bakış açısından (“asil sadelik, dingin yücelik”) uzaklaşmaktadır. Kontekst araştırmaları bilgi kazanımında kullanılan ana metod haline gelmiştir: Her buluntu ve buluntuların bağlamını gösteren her kalıntı önemlidir.

Örneğin bir buluntunun hangi diğer nesneler eşliğinde veya bir evin hangi odasında ne şekilde bulunduğu, yerleşimde ait olduğu tabaka veya mezar içerisinde hangi konumda bulunduğu gibi konular önem taşır. Ancak bu bilgiler ışığında yerleşim organizasyonu, aktivite bölgeleri, kült işlemleri ve öbür dünya anlayışı veya uzak mesafelerle kültür ilişkileri konusunda bilgi edinmek mümkündür. Ayrıca buluntuların kesin tarihlendirilmesi de genelde hangi bağlamda, yani hangi diğer buluntularla birlikte bulunduklarına bağlıdır.

Bu durum mutlaka eski eser alıcıları ve koleksiyonerlerince de bilinmektedir. Ancak sahip olmanın verdiği haz hem bu durumu, hem de bu eserlerin nasıl piyasaya çıktığı sorusunu tamamen unutturmaktadır.

Koleksiyonerler, Arkeolojinin temel taşlarını tahrip ediyorlar

Bilimsel kazılarda bulunan eserlerin daima müzelere teslim edildiği gerçeği belki herkesçe bilinmemektedir. Devletlerin onayıyla kazı buluntularının yurtdışına çıkarılması ve piyasaya sürülmesi çok enderdir.² Mermer heykelden en küçük sikkeye, eski eser piyasasındaki objelerin ve pek çok müze ve koleksiyon malzemesinin çoğu ya geçen yüzyıllardan, ya da geçen sene yapılmış kaçak kazılardan, yani belgelenmemiş kazılardan gelmektedir.

Son 20–30 yılda talebin artması Akdeniz Ülkelerinde, Asya’da, Orta ve Güney Amerika’da kaçak kazıların sayısında patlamaya neden olmuştur. Önlem olarak yavaş yavaş dünyanın her yerinde eski eserleri koruma kanunları sıkılaştırılmış olmakla birlikte rüşvet, ilgili mercilerin ilgisizliği, istikrarsız politik durum ve yoksul halka göz kırpan kâr olasılığı nedeniyle kanunların uygulanmasında sorunlar vardır. Avrupa ve ABD gibi ‘alıcı ülkeler’in liberal kanunları, teorik olarak eserlerin kanun dışı yollardan yurtdışına çıkarılmamış oldukları kanıtını aramakta, ama kanun dışı kazılardan gelmedikleri kanıtını aramamaktadır. Ama işin aslına bakıldığında bu uygulamanın yalnızca çok özel ve dikkat çeken objelerle sınırlı kaldığı görülür. Şüpheli bir kaynak kanıtının sorgulanması zor ve çok zaman alan bir işlemdir ve bu nedenle ‘eski özel koleksiyondan’ ibaresi adeta bir izin belgesi etkisi yapan, hem alıcı, hem satıcı için rahatlatıcı bir etikettir. Bu sadece yasal olarak rahatlatıcıdır, çünkü bu objelerin

² Yazının Türkçesine eklenmiş not: Türkiye’de böyle bir uygulama yoktur.



Res. 1 Bir Amerikan arkeoloji dergisinde, eski eser tüccarları ‘Bir parça tarih sizin olsun’ gibi sloganlarla ilan verebiliyorlar.

tümünün arkeolojik kalıntılarla ve diğer buluntularla ilgilerinin belgelenmemiş oluşunda, bir değişiklik yoktur. Ayrıca bir koleksiyondaki şu ya da bu objenin kaynağının yasal ya da yasadışı oluşu çok önemli değildir; asıl önemlisi –ister pahalı, ender şaheserler olsun, ister ucuz gündelik eşyalar– toplumsal geleneğin bir parçası olan eski eser koleksiyonerliğine özenenlerin sayısının gittikçe artmasından dolayı, sürekli yeni talep olmasıdır.

Artık eski eser alım satımı yalnızca açık arttırma salonlarında ve seçkin İsviçre tüccarlarının dükkânlarında yapılmıyor: Arkeolojik eserler kolayca ve açıkça satılıyor; köken bilgileri ya yok ya da bu bilgilere gayet kabaca değiniliyor. Postalama suretiyle yapılan satışlar gittikçe önem kazanmaktadır (Res. 1). Aşırı örneklerden biri uluslararası çalışan ve, temizlenmemiş Roma sikkelerini (‘fresh out of the ground’) 15, 30, 100 veya 500’lük torbalarda satan tüccarların verdikleri ilanlardır. Bu şekilde herkes araştırmacı pozuna bürünebiliyor; isteyenlere sikkeleri temizlemek için pakete bir de tel fırça koyabileceklerini ilan ediyorlar. Böyle bir ilanı okuyan kişi bu sikkelerin menşeyini düşünür mü? Herhalde hayır; ancak tesadüfen kulisler arkasına bir göz atıldığında kulak kesiliyor insan. Örneğin, Frankfurt Havalimanı gümrüğünde birkaç yıl önce yapılan rasgele kontrollerden birinde temizlenmemiş toplam 19.860 adet Roma ve Grek sikkesiyle (ve birkaç takıyla) dolu 60 kg ağırlığında, bir paket ele geçirilmiştir. Soruşturmalar sonunda bu paketin

Bulgaristan'dan geldiği, tümü 1 tonu bulan paketler grubuna ait olduğu ve diğer paketlerin gönderilerinin tamamlandığı ortaya çıkarıldı. Maalesef bu hikâye başladığı kadar acı bir şekilde sona erdi: Çeşitli yönlerde yapılan yoğun soruşturmalar çıkmaza girdiğinden ve yasal yaptırım gücü yetersiz olduğundan, paket gümrük işlemlerinin tamamlanmasından sonra ABD'deki alıcısına gönderildi.

Bu kadar çok miktarda buluntuyu bir araya getirmek için, hangi büyüklükteki alanların metal detektörlerle taranmış ve kazılmış olduğunu düşünmek dahi istemiyor insan. Bundan geriye kalan, talan edilmiş arkeolojik sit alanları ve kontekstinden koparılmış sikkelerdir; her ikisinin de tarihi bilgileri çalınmıştır. Hiç şüphesiz arkeolojik eser meraklılarının çoğunun bir kaçak kazının ne demek olduğu konusunda bilgisi yoktur. Yakın Doğu'da çalışan bütün arkeologlar, üzerinden yağmacıların geçtiği bir yerleşimin ya da nekropolün görünümünü çok iyi bilirler (Res. 2). Doğal olarak böyle yerlerde eserlerin çıkarılması için küçük ve dakik açmalar açılmaz. Tam tersine: 'İşe yarar' objelerin yeri yüzeyden görünmediğinden, pek çok kez buldozerlerin yardımıyla geniş alanlar açılır. Geriye kalan arkeolojik sit alanlarını tahribat görmüş olarak tanımlamak yeterli değildir; burada, değersiz görülen objelerin kırıp dökülmüş olduğu tamamen yerle bir edilmiş yerleşimlerle karşı karşıyayız. Eski eser sahibi olanlar ve olmak isteyenlerin gözardı etmemeleri gereken, eski eserlere duydukları bu ilginin kaçak kazıları canlandırarak, arkeolojik araştırmaların temel taşlarının tahribatına neden olduğudur. Eski eser piyasası da diğer bütün piyasalarda olduğu gibi işler; artan talep fiyatı yükseltir ve kaçınılmaz olarak arzı artırır.

Eski eser kaçakçılığı yalnız uzaklarda yapılmıyor

Eski eserlerin korunması ve eski eser ticaretinin sınırlandırılması tartışmasında, bu sorunun yalnızca gelişmekte olan ülkelere ve üçüncü dünya ülkelerine özgü



Res. 2 Ordu yakınlarındaki Fırışlık Höyük, üzerinden kepçe ile kaçak kazı geçmiş arkeolojik alanlardan geriye ne kaldığını görmek için iyi bir örnek (TAY Projesi).

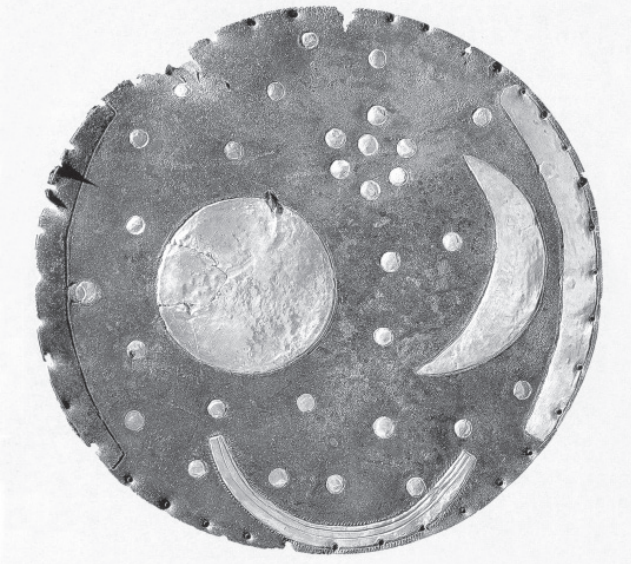


Res 3 Türkiye'de de bazı yerlerde dev levhalarındaki detektör reklamları yol kenarını süslüyor (Antalya/Elmalı).

olduğu gibi yanlış bir izlenim oluşabiliyor. Aslında günümüzde dünyanın bütün ülkelerinde eski eserleri korumak için kanunlar vardır. Ancak bu kanunların uygulanmasında büyük sorunlar yaşanıyor. Bu üzücü gerçek, eski eser ticaretini sakıncalı bulmayanların sıklıkla kullandığı "Ülkeler kendi milli miraslarının ve antik sit alanlarının korunmasına dikkat etmelidir. Bunu başaramıyorlarsa bu kendi sorunlarıdır. Piyasaya çıkmış bir eseri satın almaya herkesin hakkı olmalıdır", mazeretinin geçersiz olduğunu gösterir.

Avrupa'da da kanun ve uygulamalar yetersizdir. Almanya'da yerel arkeologlar Tunç Çağı, Kelt ya da Roma Dönemi buluntu yerlerindeki kapsamlı ve bilinçli tahribat konusunda tehlike işareti veriyorlar. Ya kendi koleksiyonlarına katacakları ya da bitpazarında veya ebay'de yok pahasına satacakları eski eserleri bulmak amacıyla çok sayıdaki 'hobi arkeologu' ormanlarda, tarlalarda, daima 'süper buluntu'nun hayaliyle dedektörlerle dolaşıyor (Res. 3). Res. 4'deki Gökyüzü tasvirli Nebra Kursu'nda da böyle olmuştur³. Yüzyılın buluntusu denebilecek bu eseri Tunç Çağı'nın kültür tarihi konteksti içerisinde gördüğümüz

³ Yazının Türkçesine eklenmiş not: Bu bronz eser berabereindeki başka bronz buluntularla birlikte iki kişi tarafından Almanya'da bir kaçak kazıda bulunmuştur. Hemen ardından koleksiyonerlere satış aşamasına gelmiş, ancak buluntunun aslında Sachsen-Anhalt eyaletine ait olduğu fısıltıları önce Berlin'de sonra Münih'te satılma çabalarında frenleyici rol oynamıştır. Birkaç kez el değiştirdikten sonra sonunda 2002 yılında Arkeolog H. Meller kimliğini saklayarak bir otelde bulunduğu kaçakçıları, İsviçre polisine suç üstü yakalatmış ve bu önemli esere ve aynı buluntu yerinden diğer eserlere el konulmuştur. Daha sonra kaçak kazıyı yapanlar da yakalanarak eserlerin buluntu yeri öğrenilmiş ve çeşitli kriminalojik araştırmalar sonucu (toprak analizleri vb.) buluntuların aynı toplu buluntuya ait olduğu ve buna bağlı olarak ta çağdaş ve yaklaşık M.Ö. 1600'e tarihlendikleri anlaşılmıştır. Bu şekilde burada dünyanın en eski gökyüzü tasviriyle karşı karşıya olduğumuz anlaşılmıştır. Eğer beraberindeki buluntularla ilişkisi, yani buluntu konteksti bilinmeseydi, tarihlenmesi mümkün olmayacaktı ve bu nedenle kültür tarihi içindeki önemi anlaşılamayacaktı.



Res. 4 Almanya-Nebera'da kaçak kazıcılar tarafından bulunmuş, yaklaşık M.Ö. 1600'e tarihlenen 'Gökyüzü Kursu' (Bkz. Dipnot 3).

sergileri hayranlıkla izliyoruz. Peki ya bulanlar, eseri planladıkları gibi bir özel koleksiyonere satmış olsalardı ne olacaktı? En fazla bir nesil sonra sahibi değişmiş ve eğer varsa buluntu durumuna ait bilgileri bir daha yerine getirilemeyecek şekilde kaybolmuş, yalnızca güzel bir buluntu olmaktan öteye geçemeyecekti. Bu sorun, daha az göz kamaştırıcı buluntuların bir arada olduğu bütün küçük koleksiyonlar için de geçerlidir: Eserlerini iyi tanıyan özel koleksiyonerlerin varisleri genelde ya koleksiyonu 'büyük babadan yadigâr' olarak aralarında paylaşırlar, ya satarlar, ya da yerel müzeye götürürler. En kötü ihtimal olarak çöp konteynerine atılmaları bile mümkündür.

Bilinçlenmenin Zamanı Geldi Geçiyor

Kaçak kazılar ne Almanya'da, ne de başka ülkelerde engellenemeyecek gibi gözüküyor. Bu tarih tahribatını yavaşlatmanın tek yolu, eski eser ticaretine ve koleksiyonerliğine kısıtlamalar getirmektir. Ancak bunu yaparken sadece daha katı kanunların çıkartılması yeterli değildir; son yirmi-otuz yılda hayvan ve bitki türlerinin korunması konusunda oluşan duyarlılığın bu konuda da oluşması için gayret gösterilmelidir.

Birkaç yola gelmez dışında bugün artık hiç kimse salonuna bir fildişi asmak ya da yere bir kaplan postu sermek istemez. Bu nesnelerin kişisel mülkiyetinin, türlerin tükenmesi anlamına geldiği bilinci oluştuktan sonra, insanların çoğu kendini bunlardan soyutlamıştır. İşte bu durum yıllar süren bilgilendirme, ikna ve kulis yaratma çabasının doğal hayatı korumada ulaştığı aşamadır. Bu noktaya eski eserler konusunda da gelinmelidir: Türlerin tükenmesine karşı mücadelede ulaşılan başarı gerekli kanunların çıkarılmış olmasından değil, toplumda bu kanunların çıkarılmasını ve

uygulanmasını sağlayan bilincin oluşmasından kaynaklanmaktadır. Hayvan ve bitki türlerinin korunması mücadelesinde edinilen tecrübeye dayanarak, daha katı yasaların eski eser ticaretini çeteleşmeye iteceği görüşünün doğru olmadığını biliyoruz. Çünkü aslında insanların çoğu yasalara saygılıdır ve yasaklanmış hayvan ve bitki ürünlerinin yasadışı pazarı günümüzde marjinaldir.

Eski eserler kendini yenileyebilen kaynaklar değildir!

Arkeolojik buluntuların ticaretinde de durumun farklı gelişeceğini gösteren hiç bir neden yoktur; özellikle de canlı türlerinin korunması ile eski eserlerin korunması arasındaki çok önemli fark vurgulandığında, hayvanlar ve bitkiler uygun çevre koşullarında ve rahat bırakıldıklarında kendilerini yenileyebilirken, eski eserlerde durum böyle değildir. Kaçak kazılarla tahrip edilmiş her buluntu konteksti, bilim için kaybolmuş demektir ve konteksti olmayan her buluntu, dünyada az örneği bulunan hatta ünik eserlerden oluşan kategoriler için neredeyse yok olma anlamına gelmektedir. Eski eser koleksiyonu yapan herkesin, doğrudan ya da dolaylı olarak, insanoğlunun kültürel mirasının gittikçe hızlanan tahribatında payı olduğunu bilmesi gerekir.

Kişisel mülkiyetten feragat etmek, eski eserlerden tamamen feragat etmek anlamına gelmez. Çok sayıdaki müzenin depolar dolusu eseri, her türlü sunum için kullanılabilir. Ulusal ya da uluslararası bazda müzeler arasında, özellikle de 'kaynak ülkeler' ile değiş tokuş yapılabilir. Bazı müzelere bazı eserler süresiz olarak ödünç verilebilir, gezici sergilerle eserler dünyayı dolaşabilir (Res. 5). Bu konuda fikir birliğine varıldıktan sonra, ilginç alternatif çözümler geliştirilebilir. Bu çözümler özel koleksiyonerleri de eserlerini müzayedeler yerine, kendi adlarına kamuya devretmeye razı edebilir.



Res. 5 Arkeolojik eserlerin evrensel paylaşımına olumlu bir örnek: 2002 yılında Almanya'nın Bonn kentinde yapılmış olan "Hititler ve Hitit İmparatorluğu. Bin Tanrılı Halk" adlı sergi.

Kaynakça:

- Behrens, R.
2002 „Legalität internationaler Kulturgutschieberei–
Bodenfunde auf dem Frankfurter Flughafen“,
Archäologisches Nachrichtenblatt 7/3: 210-217.
- Flashar, M. (Hrsg.)
2000 *Bewahren als Problem. Schutz archäologischer
Kulturgüter*, Freiburg im Breisgau.
- Graepler, D.
1994 *Fundort unbekannt. Raubgrabungen zerstören
das archäologische Erbe. Eine Dokumentation.*
Heidelberg.
- Graepler, D.
1995 „Fundort unbekannt! Eine Wanderausstellung über
Raubgrabungen“, *ANTIKE WELT* 3: 221.
- Heilmeyer, W.-D. – C. Eule (Hrsg.)
2004 *Illegale Archäologie? Internationale Konferenz
über zukünftige Probleme bei unerlaubtem Anti-
kentransfer*, Berlin.
- Niemeyer, H.G. (Hrsg.)
1995 *Archäologie, Raubgrabungen und Kunsthandel.*
Schrift XIII des Deutschen Archäologen-Verban-
des e.V., Hannover.
- [http://www.archaeology.org/online/features/geneva/index.
html](http://www.archaeology.org/online/features/geneva/index.html)
- Slayman, A.L., Geneva Seizure (Genfer Polsinin 10.000
arkeolojik eserin bulunduğu bir depoya yaptığı
baskın)
<http://www.wams.de/data/2006/01/29/837980.html>
„Museen vernichten die Geschichte unserer Erde“– Oscar
White Muscarella (Metropolitan Museum of Art) ile
söyleşi
[http://www.oeaw.ac.at/shared/news/1998/fundort_links.
html](http://www.oeaw.ac.at/shared/news/1998/fundort_links.html)
Avrupa Bilimler Akademisi tarafından hazırlanmış kaçak
kazılarla ilgili linkler (çok yeni değil)
<http://www.tayproject.org.html>
Tahribatın da belgelendiği, Türkiye’deki arkeolojik alanla-
rın envanterlenmesi projesi
<http://www.savingantiquities.org>
Kültür mirasının dünya çapında kaçak kazılardan, kaçak-
çılıktan ve yasadışı eski eser ticaretinden korunmasını
amaçlayan SAFE (Saving Antiquities for Everyone) adlı
kuruluşun Web sayfası

Enstitü Üyelerimizden Değerli Bilim İnsanı Prof. Dr. Ufuk Esin’i Kaybettik

Seçkin Bilim İnsanı, Değerli Hocamız Prof. Dr. Ufuk Esin, 19.01.2008 tarihinde vefat etmiştir. 14 Ekim 1933 yılında İzmir’de doğmuş olan Prof. Dr. Ufuk Esin ilk ve orta tahsilini İstanbul’da tamamlamış, 1951 yılında Avusturya Koleji Sankt Georg’dan mezun olmuştur. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya ve Arkeoloji Bölümü’ne girmiştir. 1956 yılında Prehistorya Kürsüsü’nden mezun olmuştur. 1957 yılında Asistan, 1960 yılında Doktor, 1966’da eylemli Doçent olarak aynı Üniversitenin Prehistorya Kürsüsü’ne öğretim üyesi olarak atanmıştır. 1976’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prehistorya Kürsüsü’nde kadrolu Profesör olarak atanmıştır. 1983–84 de aynı fakültenin Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Prehistorya Anabilim Dalı Başkanlığı’na atandı. Selçukler (Uşak) Höyüğü, Tepecik, Tülintepe, Değirmentepe ve Aşıklı Höyük yerleşiminde kazılar gerçekleştirmiştir.

Anadolu’da bakır ve tunç madenciliğinin, Anadolu ve Güneydoğu Avrupa’da ilk tarımcı ve hayvan üreticisi kültürlerin başlangıcı hakkında kitapları, yaptığı kurtarma kazıları, arkeoloji ve arkeometrinin çeşitli konularında yurt içinde ve dışında yayınlanmış Türkçe, İngilizce ve Almanca birçok makale ve kongre bildirileri bulunmaktadır.

Kitap Tanıtımları

Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi

Türkiye'deki Klasik Filologlar olarak, Kabalcı Yayınevi işbirliği ile *Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Dizisi* adı altında, Türkiye'de ilk kez sadece Yunan-Latin Edebiyatının değerli metnlerinin Yunanca ve Latince kaynak metinden Türkçe'ye çevirilerine Klasik Filoloji'nin emektar hocalarının ve mezunlarımızın katkılarıyla 2005 yılında başladık ve devam ediyoruz. Tanıtım yazımız ve şimdiye kadar çıkan kitaplarımız aşağıdaki gibidir:

Doğarken,

Eski dünyanın kültür hazinesi Yunan ve Latin Klasiklerine meraklı olanlar, Loeb klasik serisinin Homeros'un korularını andıran yeşil ciltli Yunanca kitaplarını, Vergilius'un güneşli gökyüzünü andıran kırmızı ciltli Latince kitaplarını çok iyi tanır. Bu klasikler 1912'den beri Yunanca-İngilizce ve Latince-İngilizce olarak yayımlanır ve birçok klasik baskının arasında özgün görüşleriyle kütüphane raflarında başka türlü ışıldar. Bir çeviri kitap serisinin başlangıcından itibaren, kesintisizce, hatta katlanarak günümüze ulaşması ve kendine olanca güveniyle geleceğe göz kırpması, en önemlisi de yansıttığı kültürle özdeşleşerek klasikleşmesi, insanın en hayal girişimlerinden biri olsa gerek! Bir çevirmenin, bir okuyucunun, bir yayımcının bundan başka ne özlemi olabilir! Ya da bir klasik yazarın yüzyılların arasından taşıp gelen heyecanına daha başka nasıl ortak olunabilir!

Edebiyatımızda çeviri ırmağına, Yunan ve Latin Klasiklerinin belli bir program çerçevesinde katılması ve ilk ciddi örneklerinin yayımlanması, dönemin Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in girişimiyle kurulan ve 28 Şubat 1940 yılında ilk toplantısını gerçekleştiren Tercüme Bürosu'nun yoğun çalışmaları sayesinde olmuş ve diğer dünya klasiklerinin yanında Yunanca ve Latince Klasikler de dilimizde bizimle sohbet başlamıştır. Ülkemizin yetiştirdiği Klasik Filologlar arasında özel bir yeri olan Azra Erhat, klasiklerin çevirilerine öncü olan Tercüme Bürosu'nun çalışmalarını kültürel bir çığır olarak değerlendirir ve 1975 yılında *Yeni Ufuklar*'da çıkan bir yazısında, o dönemde yüreğinde hissetmiş olduğu heyecanı adeta yeniden yaşayarak şöyle dile getirir:

“Ömrümde geçirdiğim büyük şoklardan biridir: 1939 sonbaharında Birinci Neşriyat Kongresi toplanmış, 1940'ın başlarında da Maarif Vekaleti'nce tercüme ettirilecek klasikler listesi çıkmıştı. İşte bu liste elimize geçince çarpıldım, göklere, yıldızlara merdiven dayanmış da biz o merdivenlerden yukarıya tırmanacağız gibime geldi. Bir gün fakülteye giderken

Nurullah Ataç'a rastladım:

—Nasılın bakalım, kedi yavrusu, dedi kıs kıs güle-
rekten.

Kedi yavrusu derdi bana, bu deyiş de ustanın bir okşayışı gibiydi benim için.

—Heyecan içindeyim, Nurullah Bey, bu klasikler listesi ne? Kim çevirecek bunları?

Başta Homeros... Sophokles, Platon... Daha kimler kimler, bunları Türkçe'ye çevirecekmisiniz, olmaz ki çevirebilecek adam yok ki Türkiye'de.

—Yok mu? Görürsün. İlk sende başlayacağız, hangisini seçtin bakalım?.....

Tercüme Bürosu, Tercüme Dergisi ve klasikler çevirileri Türkiye'de bir çığır açmıştır...Bu çığır kültür ve edebiyatımıza yenilik getirmekle, dilimizi biçimlendirmekle kalmadı, yayın hayatımızı da bir düzene soktu, bilimde metne ve somut gerçeğe dayanmasına yol açtı, dünya düşünüyü, yazını ve sanatı ile alışverişe koydu Türk aydınını ve sanatçısını. Yazara ve okura bir kitap ahlakı aşıladı” (Azra Erhat, *Sevgi Yönetimi*, Can Yayınları, İstanbul, 1993).

Azra Erhat'ın içindeki coşkuya, kültürel çığır olarak değerlendirdiği tarihe baktığımızda, sonra içinde bulunduğumuz tarihi ve yayımlanan Yunanca ve Latince klasik çevirilerinin sayısını düşündüğümüzde, aradan geçen yıllara hayıflanmamak elde değil! Gerçekten, Yunan ve Latin Klasikleri gibi görkemli yapıtların Türkçe'ye çevirisinde 2005 yılına kadar epeyce bir yol alınmış olması, hatta bırakın çevirilerinin yapılmasını, bu klasikler üstüne cilt cilt yorumların yazılmış olması beklenirdi. Ne yazık ki Azra Erhat'ın, Nurullah Ataç'a “*bunları Türkçe'ye çevirecekmisiniz, olmaz ki çevirebilecek adam yok ki Türkiye'de,*” şeklinde dile getirdiği kaygısı uzun yıllar haklılığını korudu ve başlangıç tarihinden bu yana ülkemizde bu konuda iyi niyetli başlayan her girişim maddi ve manevi nedenler yüzünden hep atıl kaldı. Dünyadaki diğer örnekleriyle kıyaslandığında, ülkemizde Yunan-Latin Edebiyat yapıtlarının belli bir yöntem ve program çerçevesinde, bir seri halinde ve iki dilli metinler olarak dilimize kazandırılmaması siyasal, sosyal ve ekonomik anlamda çok boyutlu incelenmesi gereken bir sorundur. Buna karşın, çıplak gözle eğilip kuyunun dibine bakıldığında, ana nedenlerin suyun üstünde yüzdüğü görülür: Birincisi, ülkemizde bu iki kültür dilinin öğretildiği Klasik Filoloji'ye gönül veren kişilerin sayısı her zaman çok az olmuştur, ama daha önemlisi bu az kişi arasında değişik nedenlerden dolayı hiçbir zaman bir ekip ruhu oluşturulamamıştır; ikincisi, yayımlanan klasikler, birkaç

ana örnek dışında, kendisindeki içkin değeri etrafına hissettiremediğinden, çevirmeni, okuyucusu ve yayımcısı arasında samimi bir bağ oluşturamamış ve dolayısıyla sürekliliğini koruyamamıştır. Bu konuda, Prof. Dr. Güler Çelgin'in hazırladığı *Bibliyografya* incelendiğinde (*Tanzimat'tan Günümüze Eski Yunan – Latin Dili ve Edebiyatlarına İlişkin Türkçe Yayınlar Bibliyografyası*, Ege Yayınları 6 – Bibliyografya Dizisi 1, İstanbul 1996) Yunan ve Latin Klasiklerinin yayın dünyamızda yaşadığı dağınıklık açıkça ortaya serilir: Kimi tam, kimi bölük pörçük, kimi dergilerde, kimi akademik tezlerde, başka başka tarihlerde, başka başka yayınevlerince, değişik biçimlerde ve yöntemlerde yayımlanmış bir sürü kültür malzemesi! *Dünya Edebiyatından Tercümeler*, *Batı Klasikleri*, *Büyük Klasikler*, *Klasikler* vs. başlıkları altında büyük bir heyecanla başlamış, ama bütün Yunan ve Latin Edebiyatı düşünüldüğünde yoğun renk eksiklikleri hemen göze çarpan, hüznü bir çeviri tablosu!

Tablo'nun derinlerine dalıp her bir eseri tek tek incelemeye kalktığımızda ve bu *Bibliyografya*'nın yayımlandığı 1996 yılından 2005 yılına kadar ülkemizde bu alanda yaşanan yenilikleri de göz önüne aldığımızda, birbirinin içine örülmüş ilginç durumlarla karşılaşsınız. Her şeyden önce, ülkemizde uzun yıllar bu edebi yapıtların çoğu, Fransızca başta olmak üzere, İngilizce, Almanca ya da İtalyanca gibi batı dillerine çevrilmiş örnekleri temel alınarak Türkçe'ye aktarılmıştır. Başlangıçta, Yunanca ve Latince bilen kişilerin sayıca azlığına, sonraki dönemlerde bu bilime kendini adayanların sahalarını zaman zaman sahipten bırakması eklenince, yazık, böyle sakil bir çeviri biçimi gelişmiştir. Çevirinin çevirisi olan bu durum, dilimizde Yunan ve Roma dünyasına ait olmayan tuhaf bir terimbilim geliştirmiştir. Çeviri sanatı, salt bir dilden diğerine aktarım olmaktan öte en başta bir kültürel alışverişe, Yunan-Latin Klasiklerinin özellikle Fransızca, İngilizce ve Almanca'dan çevrilen biçimlerinde hangi kültürle alışverişe girdiğimizi doğrusu iyice sorgulamak gerekir. Yunanca ve Latince gibi bugün konuşulmayan eski dünya dillerinin özgün metinden Türkçe'ye çevirisi, yaşayan dillerin Türkçe'ye çevirisinden çok daha zor ve çetrefil bir iştir. Birer kavram hazinesi olan bu kültür dillerinin çevirisi, her şeyden önce o metnin yazarının yaşadığı dönemin dil özelliklerini, kendi özel üslubunu, mecaz anlamda kullandığı sözcükleri ve kavramları uzun uzadıya çalışmayı gerektirir. Böyle bir çalışma yapılmadan özgün bir metnin bir başka yabancı dile çevirisinin Türkçe'ye aktarılması, Yunanca ve Latince'nin kendisine özgü tınısını ve metnin içine sinmiş kültürel duyuşu yok eder, eskinin görkemi satırların arasından kayar gider, büyü bozulur. Klasik yazarların adları bile yabancı dillerde kullanıldığı şekilde bilinir; bir anda koca Aristoteles olur Aristo, hatta Aristotle, Platon

olur Eflatun, söz ustası Cicero, Çiçero, ünlü komutan Caesar da Sezar! Siz doğrusunu yazacak olsanız, bu kez yanlışlı doğru bilen editörleriniz tutup yüzyılların Epikuros'unu, var gücüyle Epikür olarak düzeltirir! Olur da bir gün Hades izin verir ve her bir klasik yazarı yeryüzüne gönderir, siz de onlara arkalarından seslenirseniz, hiçbiri size dönüp bakmaz bile, çünkü adları bu değil!

Ancak hemen bu noktada bir gerçeğin dile gelmesi ve belli bir haksızlığın önüne geçilmesi gerekir. Bir başka batı dilinden dilimize aktarılan Yunan ve Roma yazarlarına ait eserler arasında bazıları vardır ki çevirmeni Yunanca ya da Latince bilmediği halde, çeviri yaptığı batı dilinin ve kendi dilinin bütün estetik oyunlarına hâkim olduğundan, edebiyat dünyamıza adeta yepyeni eserler olarak katılmış ve vakit geçmeden toplumun beğenisiyle karşılanmıştır. Aslında *klasik bir yazarı başka bir kültürde okuma denemesi* olarak değerlendirebileceğimiz bu çeviriler, önsözünde çeviri yapılan batı dilindeki kaynağı özellikle belirten, hatta bununla da yetinmeyip çeviriye konu aldığı özgün yapıtın yorum kitaplarını da sıralayarak çevirmenin bilimsel kaygısını ve titizliğini hissettiren yapıtlardır. Söz konusu çalışmaların dilimizi ustaca kullanma tekniklerinin, kendimizin yaptığı çevirilerde özgün metne sadık kalma adına yaptığımız hataları görmemize yardımcı olduklarını da itiraf etmeliyiz!

Bu türdeki çalışmaları özel bir alanda tutacak olursak, Tablo'da bizi asıl üzen, Yunanca ya da Latince'den çevrilmediği gün gibi açık olduğu halde, önsözünde ya da bibliyografyasında yer verdiği özgün bir baskının adına sığınıp kendisine bu dillerden çevrilmiş havasını veren çalışmalardır. Yunanca ya da Latince'den Türkçe'ye çevrilmemiş bir kitabın hali, sınavda arkadaşının kâğıdına bakıp onunla aynı hataya düşen, ama her şeyden bihaber olduğundan o dersten geçtiğini sanıp etrafa gülücükler saçan öğrencinin genel tavrına benzer. Can alıcı hataların başında bu iki büyük kültür dilinin büyük inceliğinin, yani her sözcüğün büyük bir geçmişinin olduğunun bilinmemesi gelir. Bunun sonucunda, sözcüğün o metinde mitolojik mi, dinsel mi, şiirsel mi ya da felsefi mi kullanıldığına hiç dikkat edilmeden ya da dikkat edileceği bile bilinmeden çeviri yapılır; özgün metindeki üç dört satırlık bir ifade yorumlanarak birkaç sözcükle halledilir, özgün yazarının üstüne basa basa söyledikleri çevirmenin hoşuna gitmediğinde atılır; eski çağın dinsel inançları, bayramları ve her bir tanrıya özgü töreler hiçbir araştırma yapılmadan büyük hatalarla aktarılır, o dönemin günlük yaşayıştaki alışkanlıklar, yeme-içme, giyinme ve günlük konuşmaların aktarımında ise dağlar devrilir. Bu ve diğer birçok noktayı tek tek ele alacak değiliz, ama böyle bir durumun tespit edilmesinde fazla derinlere inmeye hiç gerek olmadığını da belirtelim. Yunanca ya da Latince'den çevrilmeyen

bir metin, çevirmenin batı diline geçtiği şekilde aktardığı sözcüklere ve bunların yazılımına göz ucuyla baktığınızda bile anlaşılır. Bu inceliğin farkına varmış ve daha ustaca hareket eden bazıları o özel sözcükleri batı dilinden aktarmamayı öğrenmiş olsalar da, bu kez Yunanca mı, yoksa Latince mi yazdığının hiç farkına varamadığından, sözcük yazılımlarında başlar en temel hataları peş peşe sıramaya. Aslında bunları eleştiri konusu bile yapmamak gerekir, ama kendi edebi ya da bilimsel çalışmalarında bu tür kitaplardan yararlanan ve alıntılar yapan araştırmacılara verdiği zararlar dikkate alındığında, hiç söz etmeden geçmek de yakışık almaz. Ya öğrendiği birkaç Yunanca ya da Latince deyişten dolayı bu dillere hâkim olduğunu sanan ve bu sanıyla hareket edip gerek çevirilerinde gerekse kendi yazdığı kitaplarda uluorta etimolojik incelemelere girişecek kadar kendini yetkin hissedene ne demeli! Yunan ya da Latin dilini bilimsel yöntemlerle öğrenmiş ya da daha dürüst bir ifadeyle söyleyecek olursak hala öğrenmeye çalışan bizlerin bile sözlükler devirmeden yapmaya çekindiğimiz etimoloji gibi ciddi bir konunun ülkemizde bu kadar kaygısızca, bu kadar sere serpe yapılması, Yunanca ve Latince sözcüklerin bu kadar hoyratça kullanılması sahiden gönül yakıcı!

Yunan ve Latin Klasiklerinin dilimize kazandırılma sürecindeki Tablo'ya, güneşin yer yer aydınlattığı taraftan baktığımızda, bizlere asıl yol gösteren ve olması gereken yöntem bilgisini aşıl原因, bilgisini kalemine katarak zoru başarmış hocaların ve meslektaşların çalışmaları olmuştur. Yunan ve Latin yazarları deyince ülkemizde ilk akla gelen ve bir çırpıda sayılan Homeros, Hesiodos, Vergilius, Platon, Aristoteles, Cicero, Seneca, Horatius, Catullus, Martialis, Demosthenes, Sophokles, Euripides ve özellikle son yıllarda Diogenes Laertios gibi üstatlar tanınmış ve sevilmişse, bu aşamada onların emek ürünü yapıtlarının büyük rolünü kimse yadsıyamaz. Bütün Yunan ve Latin Edebiyatı düşünüldüğünde, sayıca çok az da olsa, çeviri tarihimizin değişik dönemlerinde dağınık ve tek tek yayımlanmış da olsa, bu yürek işi çeviriler olmasaydı, dil ve düşünceyi böylesine ahenkle birbirine dokumuş binlerce klasik yapıt, eski püskü raflarında bir gün birisinin gelip de bir arkeolog titizliğiyle incitmeden tozlarını silkelemesini bekleyecek, onlarla tanışmaya kimsenin gönlü yetmeyecekti!

Derinlere indikçe kavradığımız ve olumsuzunu aynı anda olumluya dönüştürebilecek kadar ilginç bulduğumuz bu canlı ve dinamik çevirici sürecine kuşatıcı bir bakış açısıyla bakmak için yükseldiğimizde, asıl çarpıcı gerçeğe karşılaşıyoruz: Ülkemizde bu alanda hep *sil baştan* başlamış olan çeviri uğraşısına ve böyle bir uğraşının getirdiği ağır yüke karşın, Yunan ya da Latin Klasikleri hiçbir zaman tamamen bir kenara atılıp terk edilememiştir. Edebiyatın, sanatın ve felsefenin

özündeki kültürler üstü soluklanmaya duyulan açlık, *olmazsa olmazın* keşfedilmesine yol açmış olacak ki, ortak bir kaygı hep diri tutulmuş ve insan zihninin bu çok yönlü besini hep yeniden ışığa kavuşturulmuştur. Terentius Maurus'un şu sözleri ne kadar yerinde: "*Pro captu lectoris habent sua fata libelli*"= Kitapların yazgıları okuyucusunun algısına göre belirlenir!" (Terentius Maurus, *De Litteris, Syllabis et Metris*, 258).

İşte, Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Serisi'ni doğuran neden bu, Klasik'lerin yazgısına ortak olmak! Hem de konunun uzmanları tarafından, ilk kez bir seri halinde Yunanca-Türkçe ve Latince-Türkçe iki dilli metinler olarak! Hatta ülkemizde alışıldığı şekliyle dünya klasiklerinin yanına iliştirilmiş olarak değil, kendindeki özgün değerlerle batı edebiyatına öncülük ettiklerine göre, apayrı edebi bir seri halinde! Dünyadaki iki dilli klasik baskı örneklerinin bir seri halinde yayımlanmasının *biraradalığının* yarattığı göz kamaştırıcı klasik kültür manzarası düşünüldüğünde, Yunan-Latin Klasiklerinin bu şekilde yayımlanmayı çoktan hak ettiği açık! Her bir klasiğin güvenilir özgün baskıları dururken ve bunları Türkçe'ye çevirebilecek birikimli ve dinamik bir ekip söz konusuysen, daha önce Fransızca'dan, İngilizce'den, Almanca'dan çevrilmiş örnekleriyle zihinlerin karışmasının artık anlamı yok. Herkesin bildiği klasik Yunan ve Latin yazarlarının yanında, Türk okuyucusuyla hiç buluşmamış ve özgün edebi tatlarını çoğunluğa hissettirememiş birçok klasik yazar kapıya kadar gelmişken, geri döndürülmemeli. İnsan ruhunun en kuytu köşelerini bütün çıplaklığıyla gösterebilen bu edebiyatların çeviri arenasındaki dağınıklık artık toparlanmalı. Çünkü ilkin biçimselmiş gibi görünen bu dağınıklık, arkasında gittikçe büyüyen ve ustaca şekillenen düşünsel bir ışıksızlık geliştirir. Bu ışıksızlık, yüzyılların tozunu yemekten ve bakımsız kalmaktan olması gerektiği gibi serpilemeyen ama bir kültürü kültür yapan en önemli öğeleri, başka deyişle, edebi duygu, sanatsal bakış ve felsefi düşünmeyi yok eder. Bu kayıplar düşünsel uğraşıya kendini adayan nice insanın ruhunu olanca sıkıntısıyla rahatsız edecek konulardır ve kesinlikle etmelidir!

Yunan-Latin Klasikleri, Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Serisi adıyla ölümsüzleşmeyi umut eden görkemli bir klasik seride yayımlanmayı hak ediyor! Çünkü batı dili ve edebiyatıyla, sanatıyla, tarihiyle, hukukuyla, felsefesiyle, tıp tarihiyle ve ayrıca klasik arkeolojiyle uğraşanların ana sermayesi onlar; doğu edebiyatıyla ve felsefesiyle uğraşanların da kültürel karşılaştırma yapacakları ana kaynaklar! (Karşılaştırmalı çalışmadan söz etmişken, Doğu Edebiyatının büyük klasik yapıtlarının ve özellikle yorumlu olanlarının çevirisinin de ülkemizde aynı dağınık yazgıyı paylaşması, özellikle akademik düzeydeki karşılaştırmalı edebiyat çalışmalarının gelişmemesinde ve topluma ulaştırılmamasında en önemli etkenlerden biridir ve

bu sancılı durumu da belirtmeden geçmemek gerekir.) Her biri, yeryüzünde insan var oldukça sarsılmayacak bir kavram olan *humanitas*'ın (Yunanca, *Paideia*) (insancılık) anlamındaki bölünemezliği sindirmiş içine. İnsana, insan olmaya, insanın duygularına ve eğilimlerine derin saygının dile getirilişidir, *humanitas*! İnsanın, *insan olduğu için önce kendisine, sonra başkalarına duyduğu sorumluluğu, insanseverliği, kibarlığı, nezaketi* simgeler, daha da önemlisi *insana yakışan düşünsel terbiyeyi, kültürü, davranışlarda ve dilde zarafeti, inceliği, zarıflığı ve saflığı*. Bütün özyle *özgür eğitimin* kendisidir aslında, bütün varını yoğunu yitiren insanın, kendisinden alınamayacak tek gerçek mülkünü simgeler. Yaşadığı kent savaşta düşman kuvvetlerin eline geçip de evi talan edilen felsefecisi Stipo'dan, yitirdiği bütün eşyaların bir listesini çıkarması istenince o, *kendisine ait olan hiçbir şeyi yitirmediğini, çünkü aldığı özgür eğitimi hiç kimsenin kendisinden çalamayacağını* belirtirken (Diog. Laert. 2.115); Sokrates'in bir öğrencisi olan Aristippos, "*cahil biri olmaktansa, dilenci olmayı yeğlerim. Çünkü dilencinin parası yok, ama cahilin insanlığı yok,*" derken (Diog. Laert. 2.70) bu eğitim tarzını naif, ama ne kadar etkin şekilde dile getirmiştir! Yazarına, sanatçısına, düşünürüne duyduğu saygıyı, onu ölümünden sonra bile *Elysium* bahçelerinde konuk etmesiyle kanıtlayan bir anlayışın, *humanitas*'ın yarattığı edebiyat, ancak anlam zincirindeki bütünsellik kavrandığında bir değer kazanır. Bu bütünsellik, *humanitas*'ın bir uzvu olan klasikler dağınıklığından kurtarılıp kolu bacağı tamamlandığında, gözümüzün önüne bir seri halinde sıralandığında gerçekleşir. Yunan-Latin Klasiklerini oluşturan mitolojiler, destanlar, lirik şiirler, trajediler, felsefeler, hukuksal, tarihsel ve bilimsel yaratıların hepsi doğaya ve kendini tanımaya duyulan derin bir tutkunun dile getirilişidir, insanca bir merak ve sorgulama, sessiz ve derinden ta iliklerine kadar birey olduğunu duyumsama, ölümsüzcesine sürgit düşünme ve yaşama, hayal gücünün sınırlarını zorlama ve bundan alınan görkemli hazdır. Bu haz, ancak bir klasik kitabın her sayfasında buluşan yazar ve çevirmenin iki dilin kendine özgü duyusuyla sohbet başladıkları an kültürlerarası bir anlam kazanacaktır.

Klasiklerin Yunanca-Türkçe ve Latince-Türkçe karşılıklı metinler halinde biraraya getirilmesi bir başka gerçekliğe daha imza atacak ve eski bir kültür dilinin, yaşayan dilimizle karşılıklı sohbeti, bize Türkçe'nin sahip olduğu derin anlam yükünü gösterecektir. "Dil, düşüncenin evidir," diyen Heidegger'e kulak verip klasik bir yazarın evine konuk olan her çevirmen, o evin *mythos, epos, logos* sofralarından aldığı payı Türkçe'ye aktardığında, insan zihninin gelişim aşamalarında ortaya çıkan her bir kavrama, tam ya da yakın bir karşılık bulunabileceğini tanıtlayacaktır. Hepimizin zihnimizi fazla yormak istemediği

zamanlarda yaptığı gibi, "*Bu eski dillerin Türkçe'de karşılığını bulmak zor canım!*" Ya da, "*Yok işte bu sözcüğün Türkçesi!*" diye kestirip attığımız ifadelere, biraz uğraşıldığında Türkçe'de bulunduğu yanıtla soluklanması dilimizin gücüne duyduğumuz saygıyı arttıracaktır. Yüzeysel yakınmaları bir tarafa bırakalım! Gören bir göz zarif dilimizin ve bizi bir açık hava müzesinde yaşatan zengin kültürümüzün günümüzde yaşamayan birçok yabancı kültür diline sözcük, terim ya da kavram oluşturabilecek kadar yaşanmış, işlenmiş, her şeyin ötesinde yeniliğe açık ve heyecanlı bir yapısı olduğunu anlar. Yeter ki, Cato'nun "rem tene verba sequentur =sen konuya hâkim ol, sözcükler nasıl olsa arkadan gelir," deyişine kulak verip çevrilecek konunun kültürel hâkimiyetine sahip olmayı göze alalım. Çünkü kökeni Latince *cultus* sözcüğüne dayanan kültürün anlamı, bu özenli ve yoğun çabayı gerektirecek kadar derin, şaka kaldıramayacak kadar da ciddi bir konudur. *Cultus*'un türediği *colo* fiilinin ilk anlamının *bir tarlayı ya da bahçeyi özenle ekip biçmek* olduğu bilindiğinde ve buradan hareketle *cultus*'un anlamlarının da *toprağı işleme, ekip biçme, yetiştirme; alın teri dökerek emek verme, çalışma, gayret sarfetme, sıkıntı çekme* olduğu anlaşıldığında, kültürel hâkimiyet için gösterilmesi gereken çabanın büyüklüğü olanca heybetiyle ortaya çıkacaktır.

Humanitas: Yunan ve Latin Klasikleri Serisi kültürel bir miras olmak için doğuyor! Odysseus'un hayal adalarına doğru denizlere açılmanın zamanı geldi artık, hayalgücünün zengin koyaklarına görkemli yolculuklara başlamanın! İlk kitap Herakleitos'un *Fragmanlar*'ı; bütün fragmanların Yunanca-Türkçe metin halinde Türkiye'deki ilk çevirisi. Son kitabın adı? Keşke böyle bir *augur* (kuşbilici) yeteneğimiz olsaydı da bilebilseydik, ama bırakalım onu da bu seriyi miras alacak olan genç bir klasik filolog bilsin!

Yayımlanmış ve yayımlanacak eserler için bkz. www.kabalcıyayinevi.com

Çiğdem Dürüşken

Poblome, J., *Sagalassos Red Slip Ware. Typology and Chronology. Studies in Eastern Mediterranean Archaeology* 2, Turnhout 1999. 500 sayfa, 1 Index, 5 resim, 532 çizim-plan, 85 grafik, 18 tablo.

Bu çalışma da, Burdur İli sınırları dâhilindeki Sagalassos Antik Kenti'nde gerçekleştirilen kazılar sonucunda elde edilen Roma sürecine ait *kırmızı astarlı seramiğin* tipolojisi ve kronolojisi irdelenmiştir. Eser, J. Poblome tarafından kaleme alınmış ve M. Waelkens editörlüğünde, "Doğu Akdeniz Arkeolojisi Çalışmaları II (SEMA)" tarafından yayımlanmıştır.

Yayın Küçük Asya, Pisidia ve Sagalassos'un tanıtıldığı giriş bölümüyle başlamaktadır. Bu bölüm, başta antik yazarlar olmak üzere bölge coğrafyası ve yapılanması

üzerine çalışmış yazarlardan kısa alıntılarla geliştirilmiştir. Bu kısa tanıtımdan sonra, Büyük İskender'in bölgeye gelişinden itibaren M.S. 7. yüzyıla kadar geçen süreç üzerine çeşitli bilgiler aktarılmaktadır. Son olarak, Doğu Akdeniz Dünyası ve Sagalassos kırmızı astarlı seramiği hakkındaki genel bilgiler irdelenmektedir.

Girişin ardından gelen üç farklı bölümde Sagalassos kırmızı astarlı seramiği üzerine yoğunlaşmıştır. Bunlardan ilki, Sagalassos kırmızı astarlı seramiğinin tipolojisinin incelendiği bölümdür. Bu bölümde tüm kaplar genel olarak tanımlanmış ve çeşitli istatistiklerin sağlandığı verilere dayanılarak sınıflandırılmıştır.

Yayının ikinci bölümünde ise Sagalassos Antik Kenti kırmızı astarlı seramiğinin saptandığı çeşitli sektörler (Aşağı Agora Dükkanları, Nymphaeum, Dor Tapınağı ve NW Heroon'u gibi) ve bu sektörlerden ele geçen seramikler tanıtılmıştır.

Eserin son bölümü Sagalassos kırmızı astarlı seramik kronolojisine ayrılmıştır. Konu kentin çeşitli bölgelerinde gerçekleştirilen kazılar sırasında ele geçmiş olan göreceli ve kesin kronolojik verilerle bir bütün halinde ele alınmıştır. Bölüm içerisinde işlenen göreceli kronoloji başlığı altında kâseler, tabaklar, depolama kapları vb. seramik eserler ve onlara ait parçalar irdelenmiştir. Absolut kronoloji başlığı altında ise izlenen yöntem ve diğer ölçütler değerlendirilmiştir.

Çalışma, yirminci yüzyılın başlarından itibaren ortaya konmuş olan terrasiğillata ile ilintili tüm yayınların değerlendirildiği, güncel bir bibliyografya ile desteklenmektedir. Açık ve anlaşılır bir dille kaleme alınmış olan eser, kaliteli çizimler ve bilgilendirici grafiklerle sonlandırılmıştır.

Sonuç olarak, yeni çalışılmaya başlanan Pisidia Bölgesi terrasiğillatalarının tanıtılması ve irdelenmesi açısından oldukça önemli bir yayın olan *Sagalassos Kırmızı Astarlı Seramiği, Tipoloji ve Kronoloji* başlıklı bu eser, Roma Dönemi seramiği üzerine çalışan araştırmacılar için her zaman yararlanılabilecek bir temel kaynak niteliğindedir.

Murat Fırat

Spawforth, T., *The Complete Greek Temples*, Thames&Hudson, London 2006. 240 sayfa, 2 kronolojik tablo, 9 genel ve kısmi harita, 1 Index, 114 renkli resim, 119 s/b resim, 138 çizim-plan.

Thames&Hudson yayınevinin "The Complete..." serisinden çıkan kitap, Yunan dini mimarisinin en önemli ögesi olan tapınaklar üzerine çıkan son yayınlardan biridir. Kitap, bölgesel ve şehrsel ayrımın yanı sıra çok sayıda fotoğraf ve tapınak planı da içerir.

İlk sayfalarda, "İçindekiler" kısmını 2 harita ve 2 kronolojik tablo içeren "Giriş" izlemektedir. Kitap, 5 ana bölüm altında 23 alt bölüm halinde düzenlenmiştir. İlk ana bölüm "Homes of the Gods'da, erken örnekler, etkileşim, koloniler ve sonrasında Roma'nın yükselişi konuları kısaca özetlenmiştir. İlk ana bölüm 6 alt bölüme ayrılmıştır. 1. alt bölüm olan "The First Temples", 2. alt bölüm "Temples and Community", 3. alt bölüm "Tyrants, Rivalry and War", 4. alt bölüm "The Spread of Greek Culture", 5. alt bölüm "The Coming of Rome" ve 6. Alt bölüm "Decline and Rediscovery" şeklindedir.

II. ana bölüm "Building for the Gods", 4 alt bölüme ayrılmıştır. Bölümde tapınağın inşa edileceği alanın seçilmesi, tasarım, ithaf, finansman konuları genel bir şekilde aktarılmıştır. İlk alt bölüm "Selecting the Location", 2. alt bölüm "Design and Construction", 3. alt bölüm "Adorning the Temple", 4. alt bölüm "Finance and Repair" olarak düzenlenmiştir.

III. ana bölüm "The Living Temple" 3 alt bölüme ayrılmıştır. Bölümde tapınaklarda yapılan aktiviteler ve ritüeller aktarılmıştır. İlk alt bölüm "The God in the Temple", 2. alt bölüm "A Focus for Ritual", 3. alt bölüm "Other Temple Activities" şeklindedir.

IV. ana bölüm "Encounters with the Gods" 3 alt bölüm içerir. İlk alt bölüm "A Place of Worship", 2. alt bölüm "Priests and Festivals", 3. alt bölüm "The Context of the Temple"dır.

V. ana bölüm "Temples of the Gods" 7 alt bölüm halindedir. Bölüm kitabın en uzun ve kapsamlı bölümüdür. Kitabın burada içerdiği en önemli husus, antik bölgelere ve o bölgelerde yer alan şehirlere göre bir ayırım yapılmış olmasıdır. Alt bölümlerde ise bölgelerde ve içerdiği şehirlerde çeşitli seviyelerde korunagelmış tapınaklar hakkında genel ve bazı detay bilgiler aktarılmıştır. Bu bölümde toplam 134 şehir ve civarlarındaki tapınaklar üzerine bilgiler verilmiştir. İlk alt bölüm "Italy and Sicily", 2. alt bölüm "Athens, Attike, and the Saronic Gulf", 3. alt bölüm "The Peloponnese", 4. alt bölüm "Central and Northern Greece", 5. alt bölüm "The Aegean Islands and the Black Sea", 6. alt bölüm "Asia Minor", 7. alt bölüm "Syria and North Africa" olarak düzenlenmiştir.

Kitap son söz ile sona erer. Kitabın sonuna kısaltmalar listesi, her bölüme ait bibliyografya ve sonrasında karışık index (yer, isim, yazar, teknik) eklenmiştir.

Kitap her şehir ve tapınak hakkında çok detaylı bilimsel ve mimari veriler, analogiler, tartışmalı hususlar içermemektedir. Bu yönüyle biraz detaylı, renkli bir popüler yayın olduğundan söz edilebilir. Ancak antik

bölgelere ve bu bölgelerde yer alan şehirlere göre bir toparlama gerçekleştirmiş olması araştırmacılara ve ilgililere konunun geneline makro bakış imkânı sağlamaktadır. Ayrıca, içerdiği çok sayıda fotoğraf ve plan da bu hususu oldukça güçlendirmektedir. Kitap, bütün Yunan tapınaklarını aktarmayı hedeflemiş tek ciltlik bir yayın kapsamında incelediği 134 kent/kent civarı/kutsal alan ile amacını yerine getirebilmektedir.

R. Eser Kortanoğlu

Can, B. – M. Işıklı (Ed.), *Doğudan Yükselen Işık – Arkeoloji Yazıları, Atatürk Üniversitesi 50. Kuruluş Yıldönümü Arkeoloji Bölümü Armağanı*, Ege Yayınları, İstanbul 2007. 598 sayfa, 160 levha, 526 görsel (harita, grafik, tablo, çizim, resim).

Üç büyük ilimiz dışında Anadolu'da kurulan ilk üniversite ve Cumhuriyet Dönemi'nin en büyük eğitim kurumlarından biridir Atatürk Üniversitesi. Kurulduğu 1957 yılından bugüne, bilimsel birikimiyle ülkemizin köklü üniversitelerinden biri haline gelmiş, bölgesel anlamda da önemli bir misyon üstlenmiştir. Bölgede başka üniversitelerin kurulmasındaki rolüyle “üniversite kuran üniversite” sıfatını taşır. Türk bilimine önemli katkılarından biri de, sadece yakın çevresinde değil, Anadolu genelinde Türk Arkeoloji serüveninin ivme kazanmasına öncülük etmesidir.

Üniversitenin Edebiyat Fakültesi bünyesinde, Temmuz-1973'de Arkeoloji Bölümü kurulur. Kurucular arasında; Tomris Bakır, Hayat Erkanal, Güven Bakır, Fahri Işıklı, Erol Atalay, Abdullah Yaylalı, Altan Çilingiroğlu gibi günümüzün önemli bilimcileri bulunmaktadır. Doktora eğitimlerini yurtdışında tamamlayan bu kurucu asistanların önderliğinde 1975 yılında eğitime başlayan bölümün ilk dönemlerindeki mezunları, çeşitli kurumlarda önemli görevler alarak Türk Arkeolojisi'nin kurumsallaşmasında önemli katkılarda bulunmuşlardır. Bugün ülkemiz üniversitelerinin birçoğundaki Arkeoloji Bölümlerinde, Erzurum-Arkeoloji kökenli kişiler, akademik çalışmalarını sürdürmektedir. Hatta söz konusu bölümlerin birçoğunun kurucuları olmaları sebebiyledir ki, Erzurum-Arkeoloji “bölüm kuran bölüm” olarak anılır.

Bölümün öğretim üyelerinden Birol Can ve Mehmet Işıklı tarafından hazırlanan ve *Doğudan Yükselen – Arkeoloji Yazıları* adıyla sunulan “armağan kitap”, Üniversitenin 50. yılındaki bilimcileri bilimsel boyutta bir araya getirmeyi amaçlamıştır. Eğitimleri ya da öğretim üyelikleri döneminde Erzurum-Arkeoloji'de bulunmuş ve bugün akademik çalışmalarını üniversiteler bünyesinde sürdüren akademisyenlere ait,

kitapta yer alan 40 adet makale; konu, dönem, coğrafya sınırlaması olmaksızın hazırlanan özgün çalışmalardır. Atatürk Üniversitesi'nin kuruluşunun 50. yıldönümünü taçlandıran ve Ege Yayınları tarafından basılan bu referans çalışma satışa sunulmayacak, Atatürk Üniversitesi Rektörlüğü tarafından yurt içi ve dışındaki ilgili Üniversitelerin, Müzelerin, Enstitülerin, Araştırma Merkezlerinin ve Kurumların Kütüphanelerine gönderilecektir.

Mehmet Ali Yılmaz

Duru, R., *Eski Önasya Dünyasının En Büyük Heykel Atelyesi, Yesemek (The Largest Sculpture Workshop of the Ancient Near East)*, TÜRSAB Yayınları, İstanbul 2004. 107 sayfa, 60 levha, 33 resim, çizim ve harita.

Türkçe ve İngilizce olarak iki dilde yayınlanan kitap Önsöz, Giriş, “Yesemek'te Yapılan Çalışmaların Sonuçları”, “Buluntular” ve “Yesemek Heykelciliği Hakkında Bazı Değerlendirmeler” başlığı altında dört ana bölümden oluşmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde yazar, Yesemek Heykel Atelyesi'nin coğrafi konumu ile ilgili kısa bir bilgi verdikten sonra, Yesemek'in keşfine ve buradaki araştırmaların tarihçesine değinmektedir.

“Yesemek'te Yapılan Çalışmaların Sonuçları” başlıklı ikinci bölümde, zengin bazalt damarlarının bulunduğu Yesemek Taşocağı'ndan heykel taslağı hazırlamak için gerekli büyük bazalt bloklarının, taşocağından çıkarılma yöntemlerinden ve taş işçileri tarafından biçimlendirilen bu blokların, heykel ustalarına gelene kadar geçtiği aşamalardan söz edilmektedir. Ayrıca, taşocağı ve atelyede çalışan işçilerin oturduğu yer olarak düşünülen Yesemek Höyüğü'nde yapılan kısa süreli kazı çalışmaları sonucunda, ortaya çıkan tabakalanma ile çevrede yapılan araştırmalara da değinen yazar, 1960'lı yıllarda Bahadır Alkım, 1989–1991 yılları arasında ise İlhan Temizsoy tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ile “Arkeolojik Sit” alanı olarak tescil edilmiş olan Yesemek Heykel Atelyesi'nin yer aldığı alanda yapılmış olan koruma ve düzenleme çalışmalarından söz etmektedir.

Kitabın üçüncü bölümü “Buluntular” başlığını taşımaktadır. Yazar, bitirilmemiş veya bilinçli olarak yarım işlenmiş taslak eserleri konularına ve biçimlerine göre sınıflandırarak, bu eserleri çizimleriyle birlikte oldukça detaylı bir şekilde okuyucuya sunmuştur.

IV. ve son bölümde ise; Yesemek heykelciliği ile ilgili önemli değerlendirmeler yapılmıştır. Yesemek Heykel Atölyesi'nin Eski Önasya Dünyası içindeki yeri, bu

heykellerin anlamları ile yakın çevresi ve bölge kültürleriyle arasındaki ilişkiye değinen yazar, “Yesemek atelyesinin sahipleri kimlerdi ve heykeller neresi için yapılıyordu?”, “Yesemek atelyesinde hangi tarihlerde ve ne kadar süre ile üretim yapılmıştı?” gibi Yesemek hakkında bazı problemleri ortaya koyarak ve öneriler sunarak, yeni yorumlar getirmektedir. Ayrıca, bölgede yapılacak yeni çalışmaların bu sorulara ışık tutacağını söylemektedir.

Önasya Uygarlığı’nın ilginç ve önemli merkezlerinden biri olan Yesemek Heykel Atelyesi’nde bulunan ve heykel ustalarının nedeni anlaşılmayan bir şekilde yapmaya başlayıp bitirmeden bıraktıkları yüzlerce eseri görmeye gelenler için kapsamlı bir rehber niteliğindeki bu kitap, aynı zamanda Yesemek’in, Önasya Arkeolojisi içindeki yeri ve önemi hakkında da önemli ipuçları vermektedir.

Aslıhan Yurtsever-Beyazıt

Arkeoloji Dünyasından

İonia Vazo Resim Sanatında İlk Hikâyeci Sahneler

İonia vazo sanatında M.Ö. 7. yy’ın sonundan itibaren sıklıkla kullanılmaya başlayan insan figürlü ve hikâyeci sahnelerin ilk örnekleri, Geç Geometrik Dönem’den itibaren karşımıza çıkmaktadır. Samos’da ele geçen, Geometrik üslupta üç adet açık kap üzerinde betimlenen prothesis sahnesi (Res. 1), İonia vazolarında insan figürlü ve hikâyeci sahnelerin, M.Ö. 7. yy’ın başından itibaren kullanıldığını kanıtlamaktadır.

Geç Geometrik Dönem’e ait cenaze sahnelerinin betimlendiği az sayıda örneğin ardından, Miletos’da ve Samos’da ele geçen vazoların üzerinde betimlenmiş olan sakallı ve/veya uzun saçlı erkek başları, İonia’da bugüne dek bilinen en erken örneklerdir. Miletos (von Graeve 1973-74, Lev. 26: 83) ve Samos’da (Furtwängler 1980, Lev. 48: 1) ele geçen vazoların omuzları üzerinde yer alan betimler, M.Ö. 7. yy’ın ikinci çeyreğine tarihlenen örneklerle birlikte, insan figürlerinin geometrik çizim tarzından kurtulmaya başladığını göstermektedir. Bu örneklerde büyük ve boyunla orantısız çizilmiş bir baş; büyük göz ve burun; kalın ve şişkin dudaklar dikkati çeker. Ephesos’ta ele geçen, üzerinde süvarilerin betimlendiği bir krater parçası ise bu örneklerden biraz daha

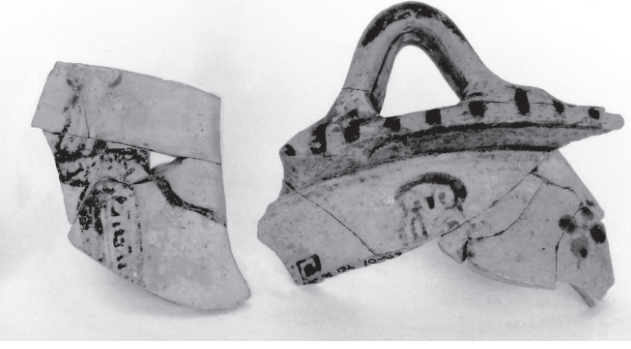
geç bir döneme, yüzyılın ortalarına doğru tarihlenmelidir (Kerschner 2007).

Az sayıda olmakla beraber, Güney İonia orientalizan stilde bezeli ilk örneklerde de insan betimlerine rastlanmaktadır (Kerschner-Schlottzhauer 2005: 13, Fig.6). Smyrna’da, nekropolis alanında ele geçen bir pithos mezarın kapağı olarak kullanılmış büyük bir kratere ait parça üzerinde iki savaşçının betimlendiği aslan avı sahnesi yer alır (Akurgal 1999: 54–55, 59–61). M.Ö. 7. yy’ın ortasına tarihlenmesi gereken bu kraterin stili, Ressam’ın muhtemelen Attika vazolarını yakından tanıdığına işaret etmektedir. Smyrna’da Athena tapınağında ele geçen çağdaş bir skyphos kratere ait parçalar üzerinde de hoplit figürleri betimlenmiştir (Akurgal 1983, Lev.109: a). Smyrna örneklerinden hareketle, insan figürlü sahnelerin, Kuzey İonia’da da muhtemelen Orientalizan Stilin başlangıcından itibaren kullanılmış olduklarını söylemek yanlış olmayacaktır.

İonia vazo sanatında insan figürleriyle bezeli vazoların M.Ö. 7. yy’ın sonundan itibaren yaygınlaşmaya başladığı anlaşılmaktadır. Özellikle Güney İonia merkezlerinde ele geçen çok sayıda örnek bunu açıkça göstermektedir (Kerschner-Schlottzhauer 2005: 45). Klazomenai’de insan figürlerinin betimlenmesine, ilk olarak yüzyılın son yirmi yılı içerisinde; hayvan figürleri, mitolojik yaratıklar ve bitkisel motiflerle bezeli örneklerle oranla daha az sayıda da olsa rastlanmaktadır. Klazomenai’de, Orientalizan stilde bezeli en erken tarihli örnekler, Akpınar Nekropolis’inde ele geçen ve aynı gömüde bulunan Korinth üretimi aryballosların yardımıyla M.Ö. 650–640 dolaylarına tarihlenen, kremasyon mezarların hediyeleridir. Klazomenai’de Erken Orientalizan Stile ait az sayıda oinokhoe ele geçmiş olup bu döneme ait örneklerde de bezemeler, hayvan figürleri ve bitkisel motiflerden ibarettir (Hürmüzli 2004, Fig. 15). İnsan figürleriyle bezeli vazoların yüzyılın sonundan itibaren yaygınlaşmaya başladığı ve Klazomenai Siyah Figür tekniğinde bezeli örneklerle birlikte standartlaştığı anlaşılmaktadır.



Res. 1 Samos Heraion’u buluntusu kantharos çizimi; M.Ö. 7. yy’ın başı (H.Walter, *Frühe samische Gefässe. Chronologie und Landschaftsstile ostgriechischer Gefässe. Samos V, Bonn, 1968, 38, Fig. 22*)



Res. 2 Klazomenai Akpınar Nekropolisi, M.Ö. 620'ye tarihlenen kremasyon mezar buluntusu pyksis

M.Ö. 7. yy'ın sonuna tarihlenen İonia seramikleri üzerinde karşımıza çıkan kadın figürleri, ince gövdeli olarak betimlenmiştir (Res. 2). Büyük ve sert profilendirilmiş bir başa sahip olan İonia kadınlarında, çene küçük, burun ve gözler cepheden gösterilmiştir. Badem biçimindeki gözler ve gözbebekleri iri, burun büyük ve köşeli profilli olarak detaylandırılmıştır. Yüzyılın sonuna tarihlenen eserlerde tespit edilen kadınların başlarında görülen bu ortak detaylandırmalar, İonia sanatında dönemsel bir stil özelliği olarak karşımıza çıkmaktadır.

İonia merkezleri dışında, Aiolis seramik repertuarında da insan figürleri bu dönemden itibaren sıklıkla kullanılmış olduğunu belirtmek gerekir. Aiolis orientalizan stilde bezeli vazolar üzerinde karşımıza çıkan insan figürleri kendilerine özgü taşralı üsluplarına rağmen M.Ö. 7. yy'ın sonundan itibaren çeşitli örneklerle karşımıza çıkmaktadır (Walter-Karydi 1973, no. 1038, Lev. 126).

İnsan figürleri ve konulu sahneler dışında, yüzyılın sonundan itibaren, Güney İonia ürünü tabak ve oinokhoelerde kadın ve erkek başı protomlarına da rastlanmaktadır (Walter-Karydi 1973, no. 530, Lev. 65 ve 67; Kerschner-Schlotzhauer 2005: 45). Bu portreler M.Ö. 7. yy'ın içine ait örneklerden daha gerçekçi ve doğal anatomik özelliklere sahiptir. İnsan başı protomları vazolar dışında, Klazomenai lahitlerinin M.Ö. 6. yy'ın içlerine ait örneklerinde, kenar panellerinde karşımıza çıkmaktadır (Cook 1981, Lev. 10: 2). Klazomenai lahitleri üzerinde M.Ö. 7. yy'ın sonundan itibaren görülmeye başlayan insan figürlü ve konulu sahneler, M.Ö. 6. yy'ın ortasından sonra, yerini yan kenarlarda yer alan portrelere bırakır.

Kaynakça:

- Akurgal, E.
1983 *Eski İzmir 1. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Ankara.
- Akurgal, M.
1999 "Bayraklı Höyüğünde Arkaik Döneme Ait Küçük Bir Mezarlık ve Bazı Buluntular", *TÜBA-AR* 2: 52-57.

- Cook, R.M.
1981 *Klazomenian Sarcophagi*, Mainz/Rhein.
- Furtwängler, A.
1980 „Heraion von Samos: Grabungen im Südtemenos 1977, I. Schicht- und Baufunde, Keramik“, *AM* 95: 149-224.
- Hürmüzli, B.
2004 "Burial Grounds at Klazomenai: Geometric through Hellenistic Periods", (eds.) A.Moustaka, E.Skarlatidou, M.C.Tzannes, Y.Ersoy, *Klazomenai, Teos and Abdera: Metropoleis and Colony*, Thessaloniki: 77-95.
- von Graeve, V.
1973-74 „Milet, über die Arbeiten im Südschnitt an der hellenistischen Stadtmauer 1963“, *IstMitt* 23-24: 63-115.
- Kerschner, M. – U. Schlotzhauer
2005 "A New Classification System for East Greek Pottery", *Ancient West & East* 4: 1-56.
- Kerschner, M.
2007 „Geometrische und archaische Keramik aus den Grabungen im Vediusgymnasium“, M. Steskal-M. La Torre (eds.), *Vediusgymnasium, Forschungen in Ephesos* XIV/1 (baskıda).
- Walter-Karydi, E.
1973 *Samos VI,1. Samische Gefäße des 6 Jhr.v.Chr.*, Bonn.

Bilge Hürmüzli

Nebraska'da Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu

Nebraska Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü'nün düzenlediği "Dağlık Kilikia Tarihi ve Arkeolojisine Yeni Yaklaşımlar" başlıklı Uluslararası Sempozyum, Lincoln şehrinde 25-27 Ekim 2007 tarihleri arasında yapıldı. Sempozyuma başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere birçok ülkeden toplam yirmi yedi bilim adamı katıldı.

Sheldon Memorial Sanat Galerisi'nde 25 Ekim akşamı verilen kokteylin ardından 26 Ekim sabahı yine aynı galerinin toplantı salonunda oturumlar başladı. Sempozyumun onur konuğu yıllarca Alanya Müzesi müdürlüğü yapan İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü Sayın Dr. İsmail Karamut idi. Sempozyumun açılış konuşmasını yapan Karamut, organizasyon komitesine için teşekkür ettikten sonra, bu tür bilimsel toplantıların artarak devam etmesi dileğinde bulundu.

İlk gün oturumlarda Kilikia'nın M.Ö. VII. yy'dan başlayıp Roma Dönemi'ne kadar uzanan süreçteki arkeolojik durumuna ilişkinler sunumlar yapıldı. Soru-cevap bölümünde öne çıkan konularsa, bu bölgede yaşayan korsanlar ve 2006 yılı yaz döneminde Amerikalı arkeologlar tarafından yapılan Silifke-Göksu Vadisi'ndeki arkeolojik çalışmaları.

İkinci gün Nebraska Unions binasında gerçekleştirilen sunumlar, Roma Dönemi'nden M.S. XII. yy'a kadar gelen dönemi kapsamaktaydı. Konuşmaların bir kısmı bölgenin Cyprus'la olan ticari ilişkisi, Göksu Vadisi'nde yapılan jeoarkeolojik ve jeomorfolojik çalışmalar hakkındaydı. Aynı gün öğleden sonra yapılan konuşmalarda Kilikia'nın Erken Hristiyanlık Dönemi'ne geçiş yapıldı ve Azize Thecla'nın bölge için önemi üzerinde duruldu.

Nebraska'da katılımcılara bilimsel bir ortamda çok yönlü bir tartışma ortamının yaratıldığı bu sempozyum, önümüzdeki yıllarda yeniden düzenlenmek üzere son buldu. Sunulan bildirilerin, 2008 yılında basılması planlanmaktadır.

Sevim Ayteş-Canevello

Türkiye'nin İlk Gemi Konservasyon Laboratuvarı İstanbul Üniversitesi'nde Açıldı

İstanbul Üniversitesi (İÜ) tarafından kurulan Türkiye'nin ilk Antik Gemi Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Laboratuvarı'nda İÜ Rektörlüğü ve kimya şirketi BASF Türk'ün desteğiyle gerçekleştirilen açılış ve yenileme çalışmaları tamamlandı. Laboratuvarın açılışı 10 Aralık 2007 Pazartesi günü İÜ Rektörü Sayın Prof. Dr. Mesut Parlak ile BASF Türk CEO'su Sayın Dr. Gerhard Schwarz'ın da hazır bulunduğu basın toplantısı ile gerçekleştirildi.

Suya doymuş ahşapların konservasyon işlemlerinin yapılabilirdiği ısıtıcı sistemli özel bir tankın bulunduğu laboratuvar, Marmaray Projesi çalışmaları sırasında Yenikapı'da bulunan Antik Bizans batıkları koruma altına alınarak restore edilecektir.

Laboratuvarın açılışında bilgi veren İÜ Yenikapı Batıkları Projesi Başkanı Prof. Dr. Sait Başaran ve projenin saha direktörü Yard. Doç. Dr. Ufuk Kocabaş; Antik Gemi Koruma, Onarım ve Yeniden İnşa Laboratuvarı'nın Türkiye'de gerçekleştirilen "sualtı, gemi ve tekne arkeolojisi" çalışmalarının ilerlemesine önemli katkılar sağlayacağını açıkladı. Yenikapı'da yapılan çalışmaların Türk bilim adamları tarafından karada kazısı gerçekleştirilen ilk batık gemi projesi olarak ayrı bir değer ve önem taşıdığını vurgulayan Prof. Dr. Başaran; kurulan laboratuvarla öncelikle, konservasyon işlemleri tamamlanan gemi elemanlarının yeniden kurma işlemleri için model gemi yapımı ve rekonstrüksiyon çizimlerinin gerçekleştirileceğini söyledi.

Yenikapı'da, Metro ve Marmaray istasyonlarının kurulacağı alanda, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürlüğü tarafından sürdürülen arkeolojik kazı çalışmalarında şimdiye kadar 27 batık gemi belirlendiğini aktaran

Yard. Doç. Dr. Kocabaş ise, gemilerin 16'sının belgeleme, yerinden kaldırma çalışması ile toplam 20 batığın konservasyon-restorasyon ve yeniden kurma çalışmasının İÜ tarafından gerçekleştirilmekte olduğunu açıkladı. İÜ Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'nün bugüne kadar 10 gemiyi inceleyip kaldırdığını belirten Kocabaş, tüm belgeleme işlemleri tamamlanarak kaldırılan batıkların Yenikapı kazı alanı yakınlarında, proje için İÜ'ne tahsis edilen alanda inşa edilen havuzlarda pasif koruma altına alındığını söyledi.

Bin Yıllık Batıkları Bilim Ayağa Kaldırıyor

Yenikapı'da bulunan Bizans Limanı Theodosius'un kalıntıları ve antik gemiler üzerinde yapılan çalışmalar, bugüne kadar İstanbul'da yapılan en önemli arkeolojik kazı olarak kabul ediliyor. Antik limanının içine akan Lykos Deresi'nin taşıdığı alüvyonların birikmesi sonucu kum altında kalan ve toprağın mükemmel şekilde muhafaza ettiği 27 gemi kalıntısı bilim adamları tarafından kayıt altına alınıyor. Tarihi ve bilimsel değeri çok yüksek olan antik gemilerin onarılabilmesi için gelişmiş teknolojik altyapıya sahip özel bir laboratuvara ihtiyaç duyuluyor.

Türkiye'nin ilk Gemi Konservasyon ve Rekonstrüksiyon Laboratuvarı'nın yenileme çalışmalarını üstlenen BASF Türk, İÜ Taşınabilir Kültür Varlıklarını Koruma ve Onarım Bölümü'nün saha çalışmaları sırasında ihtiyaç duyacağı çeşitli malzemelerin temini de sağlıyor.

Denizcilik ve gemi yapım tarihi açısından da büyük önem taşıyan Antik Bizans gemilerinin yeniden ayağa kaldırılması ve korunması için modern kimyanın yardımına da ihtiyaç duyuluyor. Basınç ve nem nedeniyle yumuşamış ve formunu kaybetmiş olan kalıntıların onarım öncesinde yeniden sertleştirilmesi için özel kimyasal maddelerin kullanılması gerekiyor. BASF'in geliştirdiği ve daha önce uluslararası benzer arkeoloji projelerinde başarıyla kullanılan özel kimyasalın şimdi de Türkiye'de Yenikapı batıkları üzerinde de uygulanması planlanıyor.

Işıl Kocabaş

ARCANE Projesinin Doğu Anadolu Grubu İlk Toplantısını Van'da Gerçekleştirdi

Eski Yakın Doğu olarak tanımlanan, Ege Denizi'nden Hazar Denizi'ne, Kafkas Dağları'ndan Basra Körfezi'ne kadar uzanan coğrafi alanın M.Ö. 3. bin kronolojilerinin yeniden düzenlenmesi ve birbiriyle eşleştirilmesi amacıyla başlatılan proje, 12 uluslararası sponsor kuruluş ve 28 ülkeden toplam 81 akademik kuruluş bünyesinde yer alan 125 bilim insanı tarafından yürütülmektedir.

(Bkz. www.arcane@uni-tuebingen.de).

On iki bölge grubu halinde düzenlenen projenin Doğu Anadolu Bölge Grubu, Türkiye'nin Fırat Vadisi'nden itibaren dağlık doğu bölgeler ile Güney Kafkasya'da yer alan Gürcistan, Ermenistan, Azerbaycan ve Nahçıvan'ı kapsayan coğrafi alanı kapsamaktadır. Bu grubun eşbaşkanlığını üstlenen Prof. Dr. A. Tuba Ökse ile Doç. Dr. Aynur Özfirat, grubun ilk çalıştayı ESF ve TÜBİTAK desteğiyle 12-15.11.2007 tarihinde Van'da gerçekleştirmişlerdir. Çalıştaya Türkiye, Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan, İtalya, Belçika, Fransa ve Almanya'dan toplam 19 bilim insanı bildirilerle katılmıştır:

Marc Lebeau: "Introduction to the structure and modus operandi of the ARCANÉ project, following the 'Guidelines for the ARCANÉ procedures of the regional phase'", Jean Paul Thalmann: "Presentation of Database System", A. Tuba Ökse "The Western Border of the Eastern Anatolian Early Bronze Age Culture", Mehmet Işıklı "To the End of the Kura-Araxes Period in Erzurum Region: A Key Site; Güzelova", Aynur Özfirat "Karagünüz and Van Lake Basin-Mt. Ağrı Area During Early Bronze Age", George Narimanishvili – Goderdzi Narimanishvili "Ritual Roads at Trialeti Barrows-Innovation or a Local Variant", Marina Puturidze "About the Problem of Development of Goldcraft Transition from Early Bronze to Middle Bronze Age in South Caucasus", Safar Ashurov "The Early Bronze Age Ceramic of Nakhichevan", Behlül İbrahimgil "Burials of the Early Bronze Epoch in Nakhchivan", Tufan Akhundov "South Caucasus as a Step to the Bronze Age", Döyüş Loğmanoğlu Musayev "The Early Bronze Age Monuments of North-East Azerbaijan", Qüdrat Seyfullaoglu Ismayilov "Azerbaijan and Early Bronze Age Culture", Barbara Helwing "The Early Bronze Age in the Lake Orumiye Environs", Giulio Palumbi "The Upper Euphrates in the III millennium: Internal Sequence and External Correlations. The status of Art and Work Perspectives", Ruben Badalyan "Periodization and Chronology of the Kura-Araxes Culture of Armenia", Nicholas Gailhard "The Witness of the Metallurgic Activity in Eastern Anatolia", Kh. Meliksetian, E. Pernicka ve R. Badalyan "Metal artefacts from Early Bronze Age Armenia: Composition and Provenance".

Bu çalıştay sonucunda konu koordinatörleri belirlenmiş, veri tabanı anlatılmış, her katılımcı kendi bölgesine ilişkin sunumlarını vermiştir. 2008 yılına kadar veri tabanının tamamlanması, 2010 yılına kadar da projenin ön gördüğü kitap dizisinde, Doğu Anadolu bölge grubunun kitabının da yer alması için gereken görüşmeler tamamlanmıştır.

Tuba Ökse – Aynur Özfirat

Mersin'de Düzenlenen IV. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu

Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü ve Kilikia Arkeolojisini Araştırma Merkezi (KAAM) 4-6 Haziran 2007 tarihleri arasında bölge arkeolojisi üzerine çalışanları birleştiren uluslararası bir sempozyuma ev sahipliği yaptı. Prof. Dr. Serra Durugönül başkanlığındaki organizasyon komitesinin çalışmalarlarıyla düzenlenen "IV. Uluslararası Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu" Çiftlikköy Yerleşkesi, "Prof. Dr. Uğur Oral Kültür Merkezi"nde gerçekleştirildi.

Kilikia arkeolojisi ve eskiçağ tarihi açısından büyük önem taşıyan sempozyuma, Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinden katılımcılarla birlikte İtalya, Almanya ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Eskiçağ Bilimleri konusunda saygın birçok Arkeolog, Klasik Filolog, Sanat Tarihçisi ve Eskiçağ Tarihçisi katıldı.

Bildiri vererek sempozyuma katılan bilim adamları arasında Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu, Prof. Dr. Ahmet Ünal, Prof. Dr. Anna Margherita Jasink-Dr. Luca Bombardieri, Prof. Dr. Serra Durugönül, Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken, Doç. Dr. Emel Erten, Doç. Dr. Turhan Kaçar, Dr. Emanuela Borgia, Dr. Gabriele Mietke, Dr. Winfried Held, Yrd. Doç. Dr. Efrumiye Ertekin, Yrd. Doç. Dr. Murat Durukan, Sevim Ayteş Canevello (MA) da bulunuyordu.

Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu, onur konuğu olarak davet edildiği sempozyuma "*Acacius, Tarsi Episcopus: Discerning the signs of Arianism*" başlıklı bir bildiriyle katıldı. Kendisi, Olba Arkeoloji Dergisi bilim kurulu üyesidir ve Eskiçağ'ın çeşitli konuları üzerine makaleleri, çevirileri bulunmaktadır. Ayrıca, İstanbul-Suriçi bölgesinin korunmasına yönelik çalışmaları, kentin tarihi ve tarihi değerleri üzerine yayınlarıyla bilim dünyasında haklı bir saygınlığa sahiptir.

Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu'nda sunulan bildiriler, bölgenin erken dönemlerinden başlayarak M.S. VII. yy sonlarına kadar uzanan zaman dilimi içinde mimari, yazılı kaynakların irdelenmesi, tarihi coğrafya, yeni arkeolojik yerlerin bilim dünyasına tanıtılması, bölgenin Hristiyanlık dönemindeki durumu gibi konuları hakkındaydı. Bildirilerin genel değerlendirmesi, Prof. Dr. Giovanni Salmeri tarafından, oturumların ikinci günü akşamında yapıldı. Prof. Dr. Giovanni Salmeri konuşmasında sempozyumun Kilikia arkeolojisi için taşıdığı öneme değindi ve bildiriler üzerine düşüncelerini açıkladı. Ardından tartışmalar bölümüyle oturum kapandı. Sempozyum, iki gün boyunca sunulan bildiriler ve üçüncü gün Tarsus'a Prof. Dr. Durugönül ve Yrd. Doç. Dr. Durukan'ın eşliğinde yapılan geziyle sona erdi. Uluslararası Kilikia Sempozyumu'nun, Kilikia üzerine çalışanları,

bölgede yer alan ve arkeolojik kalıntılar açısından zengin olan Mersin kentinde toplaması ve bilgi alışverişi sağlaması bakımından önemi bir kat daha artmaktadır. IV. Kilikia Arkeolojisi Sempozyumu'nda sunulan bildiriler, KAAM tarafından yayınlanan Olba Arkeoloji Dergisi'nde basılacak ve böylelikle yeni arkeolojik veriler bilim dünyasıyla paylaşılacaktır.

Murat Özyıldırım

Kocaeli Üniversitesi Geleneksel Arkeoloji Günleri II

T.C. Kocaeli Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nün düzenlediği II. Geleneksel Arkeoloji Günleri, 30 Kasım 2007 tarihinde saat 11.00'de Dekan Prof. Dr. Yüksel Güney ve Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Tuğba Ökse'nin açılış konuşmalarıyla başlamıştır.

Bu yıl “Arkeolojide Uygulanan Teknikler” konusunda düzenlenen bir günlük toplantının sabah oturumunda, Gazi Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Yücel Şenyurt, “*Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Arkeolojik Araştırma Projesinin Çalışma Yöntemleri*” ve Anadolu Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Handan Aydın, “*Antropolojik Araştırma Teknikleri*” hakkında aydınlatıcı bilgiler vermişlerdir. Öğleden sonraki oturumun ilk bölümünde, İstanbul Arkeoloji Müzeleri Müdürü ve Marmaray Kazısı Başkanı Dr. İsmail Karamut, “*Marmaray Projesi Arkeolojik Kazılarının Çalışma Yöntemleri*” ve İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Doktora Öğrencisi Hüseyin Köker, “*Nüsmatik Araştırmaları ve Arkeolojide Sikke Verisi*” konulu ilgi çekici konuşmalarını yapmışlardır. Oturumun, ikinci bölümünde İstanbul Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay “*Antik Çağ Klâsik Dönem Heykeltıraşlığı*” başlığı altında klâsik heykeltirilikte tarihleme yöntemlerini açıklamış, son olarak da Osmangazi Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nden Araş. Gör. Çağlar Yalçiner, “*Arkeolojik Çalışmalarda Sığ Jeofizik (GPR ve LIDAR) Kullanımı ve Uygulamaları*” hakkındaki ileri teknoloji çalışmalarını anlatmıştır.

Saat 18.00'e dek süren bu bir günlük toplantıda, katılımcılar, yemek ve çay molalarında sohbet etmek, çeşitli görüşlerini paylaşmak olanağı bulmuşlar; öğrenciler, değişik üniversitelerden gelen konuşmacıların farklı konulardaki sunumlarından bilgilenmişlerdir. Katılan herkes için yararlı olan bu örnek bilimsel toplantının tüm düzenleyicilerine içten teşekkürler. III. Geleneksel Arkeoloji Günleri'ni sabırsızlıkla bekliyoruz.

Elif Tül Tulunay

Terra di Libri 2007 Siena Kitap Fuarı'nda Etrüskler

Türkiye'nin onur konuğu ülke seçildiği, 08–11 Kasım 2007 tarihlerinde Siena/İtalya'da düzenlenen I. Kitapların Dünyası-Dünya Kitapları (Terra di Libri/ Books of the World) Fuarı'nda, “*Türkiye'de Etrüsklere ilişkin, araştırmalar, bilim insanlarının düşünceleri, üniversitelerde verilen dersler ve Etrüsklere Türkiye'den bakış açısı*” kapsamında bir konuşma yapmak üzere, fuar bilimsel direktörü Prof. Paolo Cesaretti tarafından davet edilen İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü'nden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay fuar resmî konuğu olarak Siena'ya gitmiştir.

09. Kasım 2007 Cuma günü saat 16.00'da Palazzo della Provincia Santa Maria della Scala Müzesi Kütüphanesi'nde, Arkeolog ve Gazeteci Marisa Ranieri Panetta başkanlığında yapılan “*Etruschi in progress/Yeni Gelişmeler Işığında Etrüskler*” konulu panele, Floransa Üniversitesi'nden Etrüskolog Prof. Giovannangelo Camporeale; Orvieto Etrüsk Müzesi Müdürü ve Etrüsk Çalışmaları Başkanı Prof. Giuseppe Maria Della Fina; Torino Üniversitesi'nden İnsan Genetiği Uzmanı Prof. Alberto Piazza; Roma-La Sapienza Üniversitesi'nden Kent Ekonomisti Prof. Pietro Valentino ve Napoli Müzesi'nden Klasik Arkeolog Prof. Umberto Pappalardo yanı sıra konuşmacı olarak katılan Prof. Dr. Elif Tül Tulunay, “*Antik Çağ'da İtalya'da Yaşamış Doğu Kökenli Bir Halk: Etrüskler*” başlıklı, PowerPoint programında Türkçe-İtalyanca altyazılı hazırladığı sunumunu, Türkiye onur konuğu olduğu için, Türkçe yapmıştır; konuşması, Roma Büyükşehirliği Kültür Ofisi'nde görevli eski öğrencisi İÜ mezunu Arkeolog Ülkem Özdenak tarafından İtalyanca'ya çevrilmiştir.

Öncelikle, Türkiye Üniversitelerinde Etrüskoloji Bölümü kurulması ve Türklerin de Etrüskleri incelemesi gerekliliğini, 25 yıldan bu yana, yani Etrüskler ile Türkler arasında saptanan DNA ilişkileri öncesinden beri savunduğunu ve İstanbul Üniversitesi'nde aralıksız 25 yıldır Etrüsk Sanatı dersleri verdiğini dile getiren Prof. Dr. Tulunay, daha sonra Anadolu ve Asya'dan M.Ö. 2. bine ait bazı yeni buluntularla Etrüsk eserlerinin benzerliklerini bol görsel malzeme eşliğinde vurgulamıştır. Konuşmasının sonunda, Etrüsklere antik kaynaklarda İtalya'nın yerli halkı (autokhton) denilmediğini belirterek, Etrüsklerin kökenini, özellikle karaciğer ile kürekkemiği falları arasında kurduğu ilişki, bazı ilginç ortak mitolojik motifler, üçlü tanrı tapınımı, kuş uçuşları gözlemi ve kehaneti, kadının toplumdaki yeri ve önemi ve de atalar kültü aracılığıyla, Anadolu'dan Orta Asya'ya doğru izleme olasılığının varlığına dikkat çekmiş; Etrüsklerin, Orta Asya'dan batıya, uzun bir

süreçte dalgalar halinde göç ederek, hem Anadolu'ya hem de Karadeniz kuzeyinden Orta Avrupa'ya gelmiş olabileceklerini, fakat Anadolu'ya gelenlerin bir süre sonra, adalar, Mısır ve hatta Yunanistan üzerinden İtalya'ya giderek yerleştiklerini ve daha baskın bir etkilemeyle Etrüsk kültürünü yarattıkları tezini ileri sürmüştür. Özellikle son sözleri, “*kökenle ilgili her teoriye yakın*” bulunarak beğenilmiştir.

Fuar genel direktörü Silvana Biasutti'nin tüm panelistleri davet ettiği akşam yemeği sırasında da Etrüsklerle ilgili tartışmalar, özellikle DNA incelemelerinin sonuçlarına göre Türkler'le akrabalık ilişkileri ve M.Ö. 2. binden örnekler ışığında, Anadolu ve Asya kökenli olabilecekleri savı hakkında devam etmiştir. Eski bir hastane olan, Kitap Fuarı'nın düzenlendiği ve Siena Arkeoloji Müzesi'nin de yerin altında, tüfe oyulmuş birkaç bodrum katında yer aldığı tarihi Santa Maria Della Scala yapısında, salonlardaki, gerek Etrüsklerle ilgili gerekse çeşitli konulardaki bilimsel ve edebi kitap sergileri yanı sıra, “ETRUSCHI” adlı bir Etrüsk Sergisi de açılmıştır. Casuccini koleksiyonundan eserlerin yer aldığı serginin kalın bir katalogu da yayınlanmıştır.

Siena I. Kitap Fuarı'na, ünlü Türk Sanatçı ve Edebiyatçıları da katılmış ve kendi alanlarında düzenlenen panellerde konuşmuşlardır. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın hazırladığı, Roma Büyükelçimiz Uğur Ziyal tarafından açılan Türk El Sanatları Sergisi de fuarda büyük ilgi çekmiş, ayrıca fuar süresince tüm ziyaretçilere Türk Kahvesi ikram edilmiştir.

Elif Tül Tulunay

Eski Çağ'da İçki ve Sunu Kapları Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu

8 Aralık 2007 tarihinde açılan ve 30 Mart 2008 tarihine kadar Vehbi Koç Vakfı Sadberk Hanım Müzesi'nde açık kalacak olan *Eski Çağ'da İçki ve Sunu Kapları* sergisinin konusunu Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonunda yer alan Bizans Dönemi öncesine ait içki ve sunu kültürünü yansıtan kaplar oluşturmaktadır.

İnsanoğlunun yaptığı ilk alkollü içki olan biranın hangi tarihte ve nerede bulunduğu konusunda tam bir fikir birliği olmasa da, bulunuş tarihi açısından bira ve ekmek aynı gelişim çizgisinin parçalarıdır. Biranın hangi medeniyet tarafından bulunduğu tartışmalı da olsa bilim adamları tarafından kabul edilen belgeler Sümerler ile ilgilidir; ancak bir görüşe göre, biranın bulunuşu için, günümüzden 10.000 yıl öncesi, bugünkü Filistin çıkış noktası olarak alınmaktadır.

İnsanoğlu, zamanla tarıma alınan üzümün fermantasyonu ile elde ettikleri alkollü sıvıyı, yani şarabı keşfetmişlerdir. Şarap üretiminin başlangıcı, Kuzey Zagros

Dağları'ndaki Hacı Firuz Tepe'deki kazılarda bir kil çömleğin içindeki artıkların analiz edilmesiyle M.Ö. 5400–5000'lere tarihlendirilmektedir.

Su, bira ve şarap tarih boyunca hem günlük hayatta yer alan, hem de tanrılara sunulan kutsal içecekler olmuşlardır. Su dışında, bira ve şarap gibi sıvıları barındıran kapların her zaman özel formlarda yapılmış oldukları ele geçen örneklerden anlaşılmaktadır. Sergide, Eski Çağ'da Anadolu ve Ege Dünyası'nın farklı bölgelerinde pişmiş toprak, metal ve camdan imal edilmiş olup içeceklerin depolanması, servisi ve içiminde kullanılmış olan kapların, çok sayıda örneğine yer verilmiştir. Bu kapların büyük çoğunluğu, Vehbi Koç Vakfı'nın, 1983 yılında, Müze'ye kazandırdığı Hüseyin Kocabaş koleksiyonuna aittir.

Klasik Çağ öncesinde kaplar, içkinin servisinin yapıldığı ve içildiği kaplar ile sunu kapları olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Tankard, depas ve kadehler içki içmek amacıyla kullanılan kaplar iken, yonca ağızlı testiler içki sunma işlevi için kullanılmıştır. Ayrıca hem içki servisinin yapıldığı hem de libasyon kabı olarak kullanılan kaplar da mevcuttur. Bunlar, başta gaga ağızlı testiler olmak üzere, askoslar, rhytonlar ve omphaloslu taslardır.

Hellen ve Roma Dönemlerinde ise, günlük yaşamda genellikle su veya şarabın servisi ve içiminde pişmiş topraktan üretilmiş kaplar kullanılmıştır. Bununla birlikte, statü ve zenginlik sembolü olarak kabul edilebilecek altın, gümüş ve bronz gibi değerli metallerden üretilmiş kaplara da rastlanmaktadır. Roma Dönemi'nde bu repertuara camdan üretilmiş örnekler de eklenmiştir.

İlk Tunç Çağı'ndan Roma Dönemi'ne kadar kronolojik olarak örneklerini izleyebildiğimiz çoğu yayımlanmamış olan bu eserlerden 70 adedine sergi kataloğunda yer verilmiştir.

Sinem Üstün-Türkteki

Tilmen Höyük Arkeolojik Parkı Açıldı

Gaziantep ili İslahiye ilçesinde yer alan Tilmen Arkeoloji ve Çevre Parkı, 24 Ekim 2007'de düzenlenen resmi bir törenle açıldı.

Anadolu'nun en önemli antik başkentlerinden biri olan Tilmen Höyük'te, 1970'li yıllarda Prof. Dr. U. Bahadır Alkım'ın başkanlığında yürütülen kazı çalışmaları ile başlayan araştırma süreci, 2002 yılında Prof. Dr. Alkım'ın ekibinde bulunan Prof. Dr. Refik Duru danışmanlığında yapılan restorasyon çalışmaları ile yeniden canlanmış, bugün ise başkanlığını Doç. Dr. Nicoló Marhetti'nin yaptığı kazı çalışmaları ile devam etmektedir.

Parkın açılış töreni İstiklal Marşı'nın okunması ve saygı duruşu ile başladı. Açılış törenine Gaziantep Valisi, İl Jandarma komutanı, İtalyan Konsolosu, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü, Gazi Üniversitesi Rektörü ile İlçe Kaymakamı, Belediye Başkanı, İlçe Milli Eğitim Müdürü, Emniyet Müdürü ve İlçe Jandarma Komutanı ile misafirler katıldı. Nicolò Marchetti tarafından yapılan açılış konuşmasında Marchetti, 4000 yaşındaki bir kentin sokaklarında dolaşmanın verdiği heyecandan söz etti. Marchetti'den sonra söz alan Prof. Dr. Refik Duru ise bu yerleşmede günümüze kadar yapılan çalışmalara

değindi. Tören, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürü Orhan Düzgün, Gaziantep Valisi ve İtalya Fahri Konsolosu'nun konuşmaları ile son buldu.

Ayrıca, Belediye Başkanı tarafından, bölge kültürüne yaptıkları katkılardan dolayı Prof. Dr. Refik Duru ile Doç. Dr. Nicolò Marchetti'ye fahri hemşerilik beratnamesi verildi.

Tilmen Arkeolojik Parkı, bölge turizmine sağlayacağı katkılar dışında ziyaretçilerine, tarihi ve kültürel bilinci aşılması bakımından da oldukça büyük önem taşımaktadır.

Aslıhan Yurtsever-Beyazıt

Kazi-Araştırma

Adana, Osmaniye, Hatay ve Mersin İlleri Yüzey Araştırması – 2007

2007 yılı çalışma sonuçlarının illere göre dağılımı şöyledir:

Mersin İli Çalışmaları:

Mersin İli'nde Ovalık Kilikya'nın en batı ucunda bulunan *Soli-Pompeiopolis* Antik Kenti ve Tarsus İlçe merkezinde bulunan *Tarsos* Antik Kenti ile çevresinin yerleşim arkeolojisi ve tarihi coğrafyasını inceleyerek, Akdeniz kıyısı ile Orta Anadolu'yu birbirine bağlayan antik yolların güzergâhları Çamlıyayla bölgesi de dikkate alınarak belirlenmeye çalışılmış ve bu kapsamda Mopsukrene Antik Kenti'nin yerinin belirlenmesi çalışmalarına devam edilmiştir.

Adana İli Çalışmaları:

Anazarbos (Anavarza, Dilekkaya; Kozan) Antik Kenti Çalışmaları:

1. Aşağı şehirde yapılan jeofizik çalışmalar, büyük ölçüde kentin ana caddeleri civarında sürdürülmüştür.
2. Kentin nekropollerinde yapılan belgeleme çalışması tamamlanmıştır.
3. Kentin tahkimat yapılarında yapılan belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.
4. Aşağı şehirde ve Akropolis'te rekonstrüksiyonu yapılabilecek nitelikte olan yapılardan mimari kesit alınarak yapılan belgeleme çalışmaları tamamlanmıştır.
5. Kentin içi ve yakın çevresinde 38 adet yazıtlı mezar steli bulunmuştur.

Kozan İlçesi Çalışmaları:

Adana İli Kozan İlçe merkezi ile Anazarbos Antik Kenti arasında bulunan arazide, sulama kanalları oluşturma amaçlı tesviye çalışmaları sonucunda antik köy ve çiftlik yerleşmelerinde ortaya çıkan bazı mimari parçalar belgelenmiş ve bunların Anazarbos'un

kuzeybatısında bulunan bazı mezar yapılarına ve çiftlik evlerine ait oldukları saptanmıştır.

Magarsos Kutsal Alanı ve Çevresinde Yapılan Çalışmalar:

Adana İli Karatas İlçe merkezi yakınlarında bulunan *Magarsos* ören yerinde 2006 yılında başlanan belgeleme çalışmalarına 2007 yılında da devam edilmiştir. Bu çalışmalar sırasında Hellenistik Devir'de bir kutsal alan olarak kullanılan Magarsos'un Roma ve Geç Antik Dönemlerde büyük bir yerleşme yerine dönüştüğü saptanmıştır.

Yumurtalık İlçesi Çalışmaları:

Adana İli'nin Yumurtalık İlçesi batısında bulunan Ayvalı Köyü'ne ne zaman getirildiği bilinmeyen Geç Hellenistik Devre tarihlenen bir mezar sunağı incelenmiştir. Üzerindeki yazıttan bu eserin Yumurtalık İlçe merkezinde bulunan *Aigeai* Antik Kenti'nin nekropolünde bulunarak yukarıda adı geçen köye getirildiği anlaşılmaktadır.

Osmaniye İli Çalışmaları:

Osmaniye İli'nde 2007 yılında yapılan çalışmalar sırasında Osmaniye İl merkezinde bir evde Geç Antik Devir'de diktirilmiş olan bir onur yazıtı metnini içeren, mermer blok parçası incelenmiştir. Üzerindeki yazıttan bu eserin Osmaniye İlindeki en büyük antik kent olan Kastabala Antik Kenti'nden Osmaniye İl merkezine getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Kastabala Antik Kenti Çalışması:

Kastabala Antik Kenti ve çevresinde de önceki yıllarda başlanmış olan tarihi-coğrafya ve su yolu incelemeleri çalışmalarına devam edilmiştir.

Kadirli İlçesi Çalışmaları:

Osmaniye İli Kadirli İlçesi'nde lokalize edilen *Flaviopolis* ya da *Flavias* Antik Kenti, Roma İmparatorluk

Devri'nin ilk yüzyılında Flaviuslar sülalesinin ilk imparatoru olan ve Kilikya'yı eyalet olarak yeniden düzenleyen Vespasianus tarafından kurulmuştur. Flaviopolis Antik Kenti ve çevresindeki çalışmalar 2007 yılında da sürdürülerek, bu kentin antik yazıtlar katalogunun yapılması amacıyla yürütülen çalışmalara devam edilmiştir.

Hatay İli Çalışmaları:

Epiphaneia Antik Kenti Çalışmaları:

Hatay İli Dörtüyl İlçesi yakınlarında bulunan *Epiphaneia* Antik Kenti yazıtları üzerindeki çalışmalar, 2007 yılında da sürdürülmüştür.

Mustafa Hamdi Sayar

Altintepe Kazı ve Onarım Çalışmaları 2007

Ağustos-2007'de, Altintepe kazılarının 5. sezonu gerçekleştirildi. 5 yıldan beri yapılan kazılar, Urartu devletinin batı ucunda bulunan bu kalenin sadece Demir Çağı'nda değil, daha önceki ve sonraki dönemlerde de ne kadar önemli olduğunu göstermiştir. Kazı kapsamında son iki yıldır yakın çevrede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında, bölgenin Tunç Çağı'nda da yerleşim gördüğü kanıtlanmıştır.

Altintepe, diğer Urartu yerleşimleri gibi, sadece bir kale değil, bölgenin yönetim üssü, aynı zamanda dinsel bir merkezdir. Kale içindeki karakteristik Urartu tapınağında, 2003 yılından itibaren ölçüm ve çizim çalışmalarının yanı sıra onarım ve restorasyon çalışmaları, bunun en açık kanıtıdır. 2007 sezonunda ağırlıklı olarak, tapınağın batı bitişiğindeki Prof. T. Özgüç tarafından "*tapınak-saray kompleksinin saray mekânları*" olarak tanımlanan tapınak batı odalarında çalışıldı. Bu odalar içerisinde, Prof. Özgüç dönemi kazılarında kısmen tespit edilen kanalizasyon sistemine dair izler takip edildiğinde, çok ilginç ve özgün bulgularla karşılaşıldı. Alanın kuzeyindeki 4 no'lu odada, duvar üzerindeki bir niş içerisinde yer alan ve ortası yalak biçiminde oyuk bir taşın, lavabo işleviyle kullanıldığı düşünülmektedir. Bu taşı takip eden ince bir kanal, atık suyun kale dışına tahliye edildiği, daha kalın bir kanala ulaşır. Bu odaların arasında kalan, kuzey-güney doğrultulu, düzgün planı olmayan mekân içerisinde, yine aynı kanalla bağlantılı "helâ taşı" ve bunun hemen yanında, olasılıkla banyo olarak kullanılmış olan, ortası delik bir "çağ taşı" bulundu. Bu bulgulardan anlaşıldığı gibi, tüm kale yapılarını dolaşan dar kanallar geniş bir kanala bağlanmakta ve bu şekilde atık sular surların dışına taşınmaktadır. Nitekim aynı dar kanallara tapınak avlusunda ve tapınağın güneyinde bulunan apadananın kuzey duvarı önünde ve tapınakla karşılıklı duran mutfak yapısında



Altintepe – Tapınak Batı Odaları (Altintepe Kazı Arşivi)

da rastlandı. Aynı zamanda, hem kale giriş kapısının, hem de batı surlarının altında atık suların kale dışına çıkışını kanıtlayan geniş kanallara rastlandı. Hidrolik mühendisliği alanındaki dehaları çok sayıda baraj ve sulama kanallarıyla kanıtlanan Urartuların, kale içi kanalizasyon sistemlerinde de ne kadar başarılı oldukları, bu buluntuların ışığında anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, birbirine bağlantılı bu kanallar arasındaki kot farkları, atık suyun akış yönü ve hızının belirlenmesi açısından ustaca hesaplandığını ve kentin ilk kuruluşunda en küçük detayına kadar tasarlandığını gösterir.

Tapınağın güney karşısında yer alan apadananın, en az iki evreli bir yapı olduğu da artık netleşmiştir. Apadananın ilk evresinde, tapınağa bakan duvarının önünde, tapınakla karşılıklı duran iki odalı bir mutfak yapısı olduğu, bu kısımda in-situ olarak ele geçen ocak ve pitoslardan anlaşılmıştır. Bir yangınla son bulduğu bu mutfak zeminindeki izlerden anlaşılan ilk evre apadanasının yıkımının ardından, kuzey ve batı yönlerinde genişletilerek yükseltilmiş, bu genişletme tapınak avlu güney duvarının da kısmen kaldırılmasına, tapınak avlu girişinin güneydoğuya kaydırılmasına neden olmuştur.

Altintepe'nin güneydoğu yamaçlarındaki uzun terasta, Urartu'nun eşsiz eserlerinin çıkarıldığı mezar odaları bulunmaktadır. 2007 kazı sezonunda, bu alanda da kazı ve onarım çalışmaları başlatıldı. İlk olarak, terasın kuzeydoğu ucundaki, Prof. Özgüç kazılarında çıkarılmasına rağmen aradan geçen zaman içinde tekrar akıntı toprak altında kalan, açık hava tapınım alanı kısmen kazıldı. Stellere ait parçalar etrafa dağılmış olarak bulundu. Bu kısımdaki çalışmalar önümüzdeki sezon sürdürülecek, mezar odalarında da temizlik ve onarımlar başlatılacaktır.

Tepenin doğu yamacındaki terasta yer alan bazilikal planlı kilisenin restorasyon çalışmalarına devam edildi. Zeminini kaplayan, bitkisel, geometrik, figürlü

panolardan ve bordürlerden oluşan mozaikler, bölgede bilinen tek in-situ örnek olmasıyla önemli bir yere sahiptir. 2005 yılında çatıyla örtülen yapının, ilgili kurumlara sunulan koruma yapısı projesine yeterli destek bulunması halinde, bu eşsiz mozaiklerin ait oldukları yerde korunabilmesi ve sergilenebilmesi sağlanacaktır. Bu yıl, üzerindeki kalker tabakasının temizlenmesi ve dökülmek üzere olan kenar kısımlarının sağlamlaştırılması ve kısmen de yüzey temizliği gerçekleştirilmiştir.

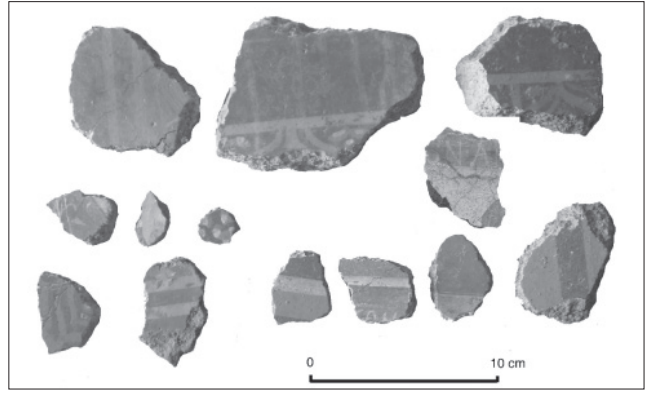
Mehmet Karaosmanoğlu

Assos Kazı Çalışmaları – 2007

Assos 2007 yılı kazı çalışmaları 05.07.2007–08.09.2007 tarihleri arasında Batı Nekropolisi, Akropolis, Kuzey Stoa ve Ayazma Kilisesi olmak üzere dört sektörde yürütülmüştür. 2007 yılı kazı çalışmalarının giderleri Kültür ve Turizm Bakanlığı (DÖSİMM) ve Efes Pilsen tarafından karşılanmıştır.

Akropolis ve Athena Tapınağı'nın kullanım sürecini tespit etmek üzere, akropolisin doğu yamaçlarında küçük çaplı sondajlara başlanmıştır. Bu yıl açılan ve tepenin en üst noktasındaki üç açmada yoğun Bizans buluntuları yanında, Prehistorik bir ok ucu ele geçmiştir. Söz konusu ok ucu akropolisin Erken Bronz Çağı veya daha önce iskân edildiğini ortaya koyması açısından önemlidir. 1881 yılındaki kazılarda da aynı alanda taş baltalar bulunmuştur. Bu alandaki çalışmalar devam edecektir.

Assos, batı kapısı önündeki cadde ve bunun her iki tarafında yer alan Nekropolis bölgesindeki mezarlar Arkaik Çağ'dan Roma Çağı'na kadar uzanmaktadır. Arkaik Çağ'da kremasyonun yaygın olduğu Assos'ta ölü yakma yeri ve altar konusunda bilgiler elde edilmiştir. Caddenin kuzeyinde, köşeleri biraz yuvarlatılmış iki blok ve bunların iki kenarına, ön yüzleri yuvarlatılmış iki küçük taş plakanın konulduğu bir platform ortaya çıkartılmıştır. Platformun altında bulunan toprak içerisindeki yanmış kemik parçaları ve yüksek ateşten kırmızıya dönmüş toprak, buranın ölü yakma yeri olduğunu göstermektedir. Öyle anlaşıyor ki, ölü yakma yerlerinin üzerleri, önleri yuvarlatılmış taş bloklar ile örtülerek altara dönüştürülmüştür. Arkaik caddenin güneybatısındaki S3 açmasındaki bir urnenin üzerinin de benzer şekildeki taş plakalar ile örtülmesi bu görüşü destekler. S3 açmasındaki kazılarda, açmayı kuzey-güney yönünde kesen bir duvara rastlanmıştır. İşlenmemiş veya çok kabaca işlenmiş bloklardan inşa edilmiş duvarın kuzeye doğru uzanan bölümü, Amerikan kazılarında tahrip edilmiştir. Duvarın batısındaki alan, Arkaik Çağ'dan Hellenistik Çağ'a kadar kesintisiz kullanılmıştır.



Assos – Stoa, fresk parçaları

Arkaik Çağ'da kremasyon ve iskelet gömü bir arada görülmektedir. Gri ve basit vazolardan oluşan urnelere hediye bırakılmamıştır. İskeletler omuzdan kulplu amphora veya küçük pithoslar içerisine bırakılmıştır. S3'deki pithosların tamamına çocuklar defnedilmiştir. Antropolojik araştırmalar Arkaik Çağ'da sadece kadınların kremasyon şeklinde gömüldüklerini ortaya koymuştur. M.Ö. 6. yy'ın son çeyreğinden itibaren kullanılan Lahit mezarlarla birlikte iskelet gömü yaygınlaşır. Lahitlerin Arkaik pithoslardan daha alt seviyeye inmelerine rağmen, yerleştirilmeleri sırasında, pithos ve urnelerin tahrip edilmemesine özen gösterilmiştir. 21 numaralı lahdin doğu köşesi altındaki urne nedeni ile lahdin köşesi kesilmiştir. Mezarların tahrip edilmemesi bir aile mezarlığı ile açıklanabilir. Açmayı kesen duvarın doğusunda kalan kesimde farklı toprak yapısı yanında bütün kesit boyunca uzanan yangın tabakasına rastlanmıştır. Bu alanın farkı amaç için kullanıldığı tahmin edilmektedir. Ancak daha kesin bilgiler önümüzdeki yıl yapılacak kazılar sonrasında elde edilecektir.

Geçmişte kısa süreli kazıların yapıldığı agoranın kuzeyindeki stoa'nın birinci mekânında, bu yıl kazılara yeniden başlanmıştır. Stoa'nın kullanım aşamaları ve inşa tarihi konusunda verilerin elde edilmesi hedeflenmiştir. Stoa'nın yaklaşık 3 m kalınlığında taş-moloz atıkları ile doldurulduğu görülmüştür. Söz konusu moloz, üst terasta Geç Antik Çağ'daki yapılaşma sırasında aşağıya doğru atılmıştır. Atık molozların altında ele geçen buluntulara göre stoa, M.S. 5. yy'a kadar kullanılmıştır. Bu yüzyıla ait çok sayıda kemik objeler ele geçmiştir. Daha alt katmanlarda ise duvar fresk parçalarına rastlanmıştır. Bitkisel motiflerle bezeli freskler üzerinde boya veya kazıma olarak yazılmış yazıtlar tespit edilmiştir. Stoa'nın inşa tarihi için gelecek yıllardaki çalışmalar beklenmelidir.

Ayazma bölgesindeki kilisenin yayına hazırlanması için, temizlik ve çizimleri yapılmıştır. Kilisedeki çalışmalarda zeminde çok sayıda yazıt ve mozaik döşemenin izlerine rastlanmıştır.

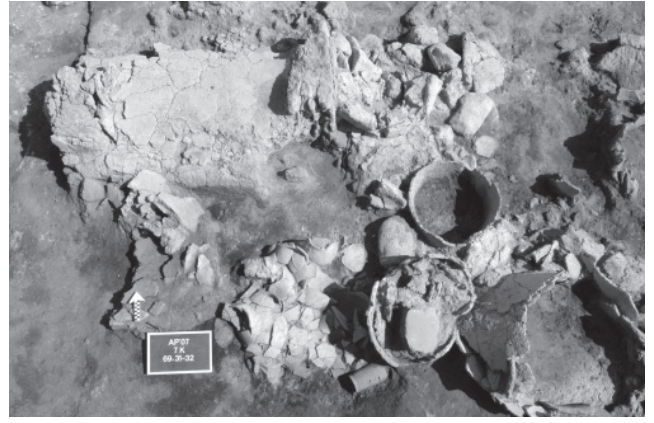
Nurettin Arslan

Aşağı Pınar Kazı Çalışmaları – 2007

Kırklareli İl merkezinin hemen güneyinde, Pınar mahallesinde yer alan Aşağı Pınar Höyüğü, Neolitik ve Kalkolitik Dönemlere tarihlenen bir yerleşim yeridir. 1993 yılından bu yana Prof. Dr. M. Özdoğan (İÜ) ve Prof. Dr. H. Parzinger (Berlin-DAI) tarafından kazılan höyükte, Anadolu kronolojisine göre, Son Neolitik ve İlk/Orta Kalkolitik Dönem, Güneydoğu Avrupa kronolojisine göre ise İlk Neolitik ve Orta/ Son Neolitik Dönem'e tarihlenen dokuz tabaka bulunmaktadır.

Önceki yıllarda olduğu gibi bu yıl da höyüğün kuzey kesiminde, Neolitik Dönem dolguları içerisinde çalışılmıştır. Burada, kuzeye doğru gidildikçe tanımsız bir nitelik kazanan Kalkolitik ve Geçiş Dönem'i (Neolitik Dönem'den Kalkolitik Dönem'e geçiş) tabakalarının altında üç evreli bir Neolitik Dönem dolgusu bulunmaktadır. Bu tabakaların en eskisi, önceki yıllarda oldukça dar bir alanda görüldüğü için varlığı tartışmalı olan bir tabakadır. Geçtiğimiz yıl kazı alanının kuzeyine açılan yeni bir açma dizisi ile söz konusu tabaka geniş bir alanda görülmüş ve 8. tabaka olarak adlandırılmıştır. Buradaki dolgu, açılan alanın hemen hemen tümünde, irili ufaklı taş topluluklarından oluşmaktadır. Çalışmaların devam ettiği bu dolgudaki mimari kalıntılarla ilgili bilgilerimiz ise henüz, belirli alanlarda yoğunlaşan taş gruplarının olası kulübelere ait olabileceği ile sınırlıdır. Bu tabakadan gelen çanak çömlek kahverenginin değişik tonlarında, koyu renkli ve çoğu zaman nitelikli aşıklıdır. İnce kenarlı, S profilli ve dışa doğru kıvrılmış ince dudaklı bu mal grubu, yerleşimin pek çok açıdan yakından ilişkili olduğu Balkan kültürlerinden çok Anadolu etkisini yansıtmaktadır. Buradaki çanak çömlek Anadolu Orta Neolitik Dönemi'nin orta evrelerinden bilinen koyu renkli malzeme ile yakından benzeşmekte ve Anadolu'dan Balkanlar'a giden Neolitik yayılımın ilk evrelerini temsil etmektedir.

M.Ö. 6000–5700 yılları arasında tarihlenen 7. ve 6. tabakalar ise Balkanlar'da özellikle Bulgaristan'dan bilinen Karanovo I-II kültür dönemi ile paralelik gösterir. Açtığımız alanlarda 6. tabaka ve 5–6 geçiş evresi tarafından yoğun bir biçimde tahrip edilen 7. tabakanın mimarisi, bu nedenle henüz tam olarak anlaşılamamıştır. Ancak burada da yerleşmedeki diğer tabakalarda olduğu gibi, dalörgü üzeri kerpiç sıvalı yapıların bulunduğu bilinmektedir. Bu tabakanın en tanımlı mimari kalıntısı, doğu-batı doğrultusunda uzanan ve yerleşimi güneyden sınırlandıran kil sıvalı bir hendektir. Geçtiğimiz yıl yapılan çalışmalar ile birlikte, yaklaşık olarak 10 m uzunluğunda bir kısmı açılan hendeğin içi, kademeli olarak yanık yapı molozu ile doldurulmuştur. Çalışmaların halen devam ettiği



Aşağı Pınar Höyüğü Neolitik Dönem, 6. tabaka yapısı içindeki ocak, silo ve tümlenebilir kaplar

bu dolgudaki malzeme genel olarak 6. tabaka ile benzeşmektedir. Ancak buradakilerin daha nitelikli olduğu ve 6. tabakadan bilinen çanak çömlek gruplarının ilk evrelerini temsil ettiği söylenebilir.

Geniş bir alanda açılan ve gerek mimari, gerekse buluntular bakımından tanımlı olan 6. tabakadaki çalışmalara geçtiğimiz yıl da devam edilmiştir. Doğubatı doğrultusunda uzanan, doğuda üç, batıda ise dört odadan oluşan yapı dizisinin, batı kanadındaki çalışmalar büyük ölçüde tamamlanmıştır. Burada, özellikle yapının batıdaki ilk iki odasının oldukça iyi korunmuş olduğu, yapı içinde ocak, silo, kil platform gibi pek çok ögenin bulunduğu görülmüştür. Özellikle siloların yoğunlaştığı alanlarda ya da ocak kenarlarında çok sayıda tüm/tümlenebilir kaba da rastlanmıştır. Yanarak karbonize olmuş bitki kalıntıları ve tümlenebilir kaplarla birlikte bulunan çok sayıda kapama, kapların dolu ve ağızlarının kapalı olduğunu göstermektedir. 6. tabakadaki çanak çömlek, kırmızı ve açık kahverenginin değişik tonlarında, daha az olarak siyah ve devetüyü rengindedir. Kap formları küresel, kısa silindirik boyunlu ya da S profilli çömlek, küresel ya da açık formulu, düz kenarlı kâse ve tabaklardan oluşur. Dipler düz ya da çan biçimlidir. Zaman zaman kulp ve tutamaklara da rastlanır. Özellikle kırmızı kaplara beyaz boya, çizgi ve üçgen biçimli motifler olarak uygulanmıştır. Boyanın yanı sıra çizgi, nokta, aplike bant gibi değişik bezeme türlerine de rastlanır. Ender olarak bulunan siyah renkli çanak çömlekler ise genellikle parlak aşıklıdır. Bu tabakadaki çanak çömlek grubu Karanovo II dönemi ile paraleldir ve aynı kültür sürecini yansıtmaktadır.

Aşağı Pınar yerleşiminde bulunan üç evreli Neolitik Dönem dolgusu yaklaşık olarak M.Ö. 6400–5700 yılları arasına tarihlenmektedir. Bu zaman aralığı, uzun bir süreci yansıtmamanın ötesinde Balkan Neolitik kültürlerinin gelişim aşamalarını içermesi bakımından önemlidir. Bilgilerimizin henüz oldukça sınırlı olduğu 8. tabaka Anadolu'dan Balkanlar'a doğru gerçekleşen

ilk göçü, 7 tabaka ise Neolitik yayılımın geniş bir bölgede iyi bilinen bir evresini temsil etmektedir. 6. tabaka yerleşimi ise Balkanlar'daki İlk Neolitik Dönem kültürlerinin gelişkin bir aşamasını yansıtır.

Eylem Özdoğan – Heiner Schwarzberg

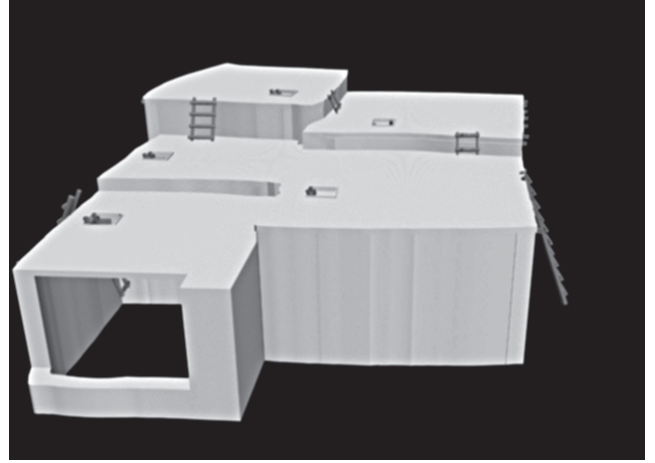
Aşıklı Höyük Kazı, Araştırma ve Koruma Projesi

Kapadokya Bölgesi Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem yerleşmesi Aşıklı Höyük'te, 1989'da Prof. Dr. Ufuk Esin başkanlığında başlayan ve 13 yıl süren kazı çalışmaları, gerek Neolitik Dönem için gerekse Orta Anadolu Bölgesi için önemli veriler ortaya koymuştu. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da, özellikle kurtarma kazıları nedeniyle yoğunlaşan kazı çalışmalarına karşılık, Orta Anadolu Bölgesi uzun yıllar araştırma bekleyen, dolayısıyla bilinmezlerle dolu bir bölge olarak kalmıştı. 1990'larda bölgenin Kapadokya kesimindeki Aşıklı Höyük'ün kazılması, batıda Konya Ovası'nda ise Çatalhöyük'te yeni dönem kazıların başlaması ile elde edilen veriler, neolitikleşme sürecinde Orta Anadolu'nun kendine özgü bir kültür bölgesi olduğunu göstermişti.

Aşıklı Höyük'te ortaya çıkarılanlar, avcı, toplayıcı ve göçer gelenekli bir topluluğun ilk yerleşimi, ilk tarım deneyleri, ilk madencilik faaliyetleri gibi teknolojik ve bilişsel gelişmelerin "ilkler"ini gözler önüne sermişti. Son derece iyi koruna gelmiş kerpiç mimarisi ile M.Ö. 9. bin yıl topluluğunun yaşamını hemen hemen tüm boyutlarıyla canlandırmamızı sağlamıştı. Höyük, ayrıca bölgede yüzey araştırmaları ile saptanmış onlarca Neolitik Dönem yerleşme arasında, 13 m'yi aşan dolgu kalınlığı, büyüklüğü, tarihi, yüzlerce yıl kesintisiz olarak iskân edilme özelliği ile tektir. Saptanan çağdaşı yerleşmeler ya kısa süreli iskân edilmiş düz ya da sırt yerleşmeleri ya da çok dönemli büyük höyüklerin geç dönem tabakalarıyla kilitlenmiş yerleşmelerdir.

Bu ünik özelliği nedeniyle, ülkemiz ve dünya kültür mirası içinde değerlendirilmesi gereken Aşıklı Höyüğün korunması, tanıtılması ve aktif Kapadokya kültür turizmine dahil edilmesi, ilki 2006 yılında başlayan yeni çalışmaların başlıca hedefidir. Onarım, düzenleme ve koruma çalışmalarının projelendirilmesi ve gerçekleştirilmesi için ön görülen üç yıllık bu hazırlık evresinin ardından bilimsel kazılara tekrar başlanması amaçlanmaktadır.

Yeni projede öncelik, M.Ö. 9. binyıl Neolitik Dönem yaşamından kesitler sunmak üzere seçilen kazı alanlarının, bir çatı yapısıyla üstlerinin kapatılarak korunmaya alınmasındadır. Bu alanlardan ilki, yerleşme içi düzenin ve mimari özelliklerin çeşitli ayrıntılarıyla



Aşıklı Höyük yakınına yapılması planlanan deneysel Aşıklı Evleri

izlenebildiği konut alanıdır. Bir diğeri, höyükleşmeyi ve zaman boyutu içindeki gelişimleri tabaka tabaka sergileyen ve iki farklı yöntemle kazılmış derinlik sondajı ve kuzeybatı yamaç açmalarıdır. Üçüncüsü ise Aşıklı Höyük halkının ritüelleri, inançlarıyla ilgili, olasılıkla kült törenlerinin gerçekleştirildiği özel işlevli yapıların yer aldığı güneybatı kesimdir. Çatı yapısı, ileride başlayacak kazıları engellemeyecek şekilde, aynı zamanda ziyaretçiler için yürüme yolları, seyir terasları, çift dilli bilgilendirme panolarını da kapsayacak şekilde, 'höyük yönetim planı' dâhilinde projelendirilmektedir.

Aynı proje altında, deneysel arkeoloji kapsamında gerçekleştirilecek bir başka çalışma, kazılarla ortaya çıkarılmış ve Aşıklı'nın tipik konut yapısı örneklerini oluşturan bir grup kerpiç yapının orijinallerine uygun biçimde, höyük dışına, replikalarının yapılmasıdır. Kerpiç yapımı, toprağın hazırlanma süreci, süresi, kalıplama işlemleri, kurutulma süreci, inşa süreci, çatı yapısı, girişler, yapıların yenilenmeleri gibi tarihöncesi yapı işçiliğinin her aşamasının sorgulanacağı çalışma, tamamlandıktan sonra ziyaretçilere açılacaktır. 9000 yıllık yapıların ve yaşamın yakından ve hatta içinden izlenmesini sağlayacak proje, 2008 yılı sezonunda başlayacaktır.

Mihriban Özbaşaran

Bademağacı Kazıları – 2007

Bademağacı Höyüğü kazılarının 15. dönem çalışmalarına 28 Temmuz–16 Eylül 2007 tarihleri arasında devam edildi ve ağırlıklı olarak höyüğün orta kısmı ile batı yamacı içine alan geniş bir alanda çalışıldı. Bu çalışmalara paralel olarak 2006'da açılmasına başlanan 3. Derinlik Açması (3. DA) ile 2005'den itibaren höyüğün kuzey yarısını kaplayan A Açması'nın batı kenarındaki dar bir alanda yürütülen Erken Neolitik (EN) II yerleşmesi kazıları da sürdürüldü.

Neolitik Çağ Yerleşmeleri:

Mimarlık:

Bu kazı döneminin en önemli sonuçlarından biri, höyüğün güney yarısında, İlk Tunç Çağı (İTÇ) II yerleşmelerinin altında Erken Kalkolitik (EK), Geç Neolitik (GN) ve hatta EN yerleşmelerinin bulunduğu öğrenilmesidir. Höyükte şimdiye kadar çok iyi izlenemeyen Erken Neolitik, EN II/1 ve 2. kat mimarlık kalıntılarının daha geniş alanlarda izlenebilmesi amacıyla başlanan çalışmalar kapsamında geçen sezonda bir kısmı açılmış olan EN II/2 yapı katının 4 numaralı evinin kazı alanı içine düşen bir bölümü daha ortaya çıkartıldı. Geleneksel dikdörtgen plandaki bu evin platformu ve kapılarının tasarımı gibi özellikleri, daha önceki kazı dönemlerinde kazılan EN II/3 yerleşmesindeki örneklerle uymaktadır. Bu çalışma döneminde EN II/3 katında, doğu yarısı 1995 yılında kazılmış olan 1 no'lu evin batı kesimi de açılmış, duvara bitişik durumda, yaklaşık 20 cm yüksekliğinde bir platform olduğu anlaşılmıştır.

Çanak-Çömlek ve Diğer Buluntular:

EN II/2 yapı katı evleri içinde tüm ve tümlenebilir durumda basit çanaklar, küresel gövdeli küçük ve orta boy çömlekler ele geçti. Diğer buluntular arasında pişmiş topraktan bir kadın figürini ile aynı evde ele geçen gövdesi noksan bir kadın başı son derece ilginçtir. 'Baş'ta saçlar arkada toplanmış, çene ve burun çıkıntıları belirtilmiş ve göz konturları da iri badem biçimli olarak çizgiyle vurgulanmıştır. EN II/3 yapı katında karşılıklı bir çift plastik işlenmiş hayvan başı ile süslü sepet kulplu orta boy bir çömlek ile dolu tutamaklı, baskı alanında iç-içe daireler olan bir damga mühür ele geçmiştir.

İlk Tunç Çağı Yerleşmeleri:

Mimarlık:

2005/06 kazı dönemlerinde, höyüğün şimdiye kadar araştırılması yeterince yapılamamış olan güney yarısında da çalışmalara başlanmış ve 30x50 m boyundaki bir açmada yer yer 2 m derinliğe kadar inilmiştir. Bu açmadaki yerleşmeler büyük oranda İTÇ'nin II. evresine ve daha az oranda İTÇ II'den III'e geçiş dönemine aittir. Son iki yılda Kilise'nin güney ve batısında kazılmakta olan 'Çok Odalı Yapı' üzerinde sürdürülen çalışmalar sırasında yeni bazı mekânlar açığa çıkartıldı. Mevsim sonunda Megaron planlı evlerin çevirdiği, kasabanın ortasındaki geniş alanda kurulu olan yapı kompleksinin toplam 18 odası açığa çıktı. Yapının kendi içinde bazı ara evrelerinin olduğu, hatta hiç değilse bir kez büyük bir değişim geçirdiği, ancak eski plana genellikle sadık kalındığı görülmektedir. Böylesi bir yapıyı sıradan konut olarak tanımlamak mümkün olmayacağından, yapı kompleksini hem



Bademağacı – Çok Odalı Yapı'dan bir çanak-çömlek grubu

resmi bina, hem de bir krali konut olarak düşünmek doğru olacaktır. Bademağacı İTÇ II'nin birkaç evreli olan yerleşmesi, megaron(umsu) yapıların çevrelediği bir kasabadır. Ortada kalan alanın özellikle güneye doğru olan kesiminde Çok Odalı Yapı bulunmaktadır. Tarihleme açısından bakılırsa, yerleşmenin kuruluşu Megaron'ların yapılmasıyla İTÇ II'de başlamış ve çok uzun süre bu kasaba yaşamını sürdürmüştür. Belki kronolojik olarak bu uzun süre içinde İTÇ II'den İTÇ III'e geçiş söz konusu olmalıdır.

Çanak-Çömlek ve Diğer Buluntular:

İTÇ II çömlekçiliğinin tipik örnekleri olan gaga ağızlı küçük veya orta boy testilerle, çift kulplu testilerden bu sene de çok sayıda ele geçti. Çok odalı yapıya ait bir mekânda, 28 tane sağlam ya da tümlenebilir durumda gaga ağızlı testicik, testi ve değişik biçimlerde çömlekler ele geçti. Pişmiş toprak eserler arasında idoller dışında ele geçen dairesel, dörtgen ve üçgen baskı alanlarında geometrik desenler olan mühürlerin sayısı 20 civarındadır.

2008 yaz aylarında höyüğün orta ve güney kesimlerinde çalışmalara devam edilmesi planlanmaktadır.

Gülsün Umurtak

Barcın Höyük Kazıları – 2007

Hollanda Araştırma Enstitüsü'nün İstanbul Şubesi Bursa İli, Yenişehir İlçesi, Barcın Höyük kazılarını 2007 yılında tekrardan başlatmıştır. Barcın Höyüğü'nde çalışmalar 2005 ve 2006 yıllarında, NINO-Hollanda Yakın Doğu Enstitüsü'nden Dr. J.J. Roodenberg başkanlığında yapılmaktaydı.

Hollandalı araştırmacılar Güney Marmara Bölgesi'nde 1987 yılından beri Neolitik ve Kalkolitik Dönemlere tarihlenen erken tarımcı toplulukları anlamaya yönelik



Barcın Höyük kazı çalışmalarından genel bir görünüm

kapsamlı projeler yürütmektedir. Ilıpınar ve Menteşe Höyük’de yapılan çalışmalar sonucunda bölgesel bir perspektif gelişmiş, kazanılan bilgi çerçevesinde Barcın Höyük’te kazılara başlanılmıştır.

Yenişehir İlçesinin batısında bulunan Barcın Höyük’te 2007 sezonu başta Hollanda ve Türkiye olmak üzere bir grup arkeolog, araştırmacı, uzman ve öğrenci tarafından yürütülmüştür. Kazılar höyüğün en yüksek kısmında birbirine bitişik şekilde dört ayrı 10x10m’lik açmada yoğunlaşmış, üç ayrı döneme tarihlenen arkeolojik tabakalanmayı gün ışığına çıkarmıştır. En üstteki tabakada sırtüstü, başı batıya bakacak şekilde yatırılmış, üstleri çatı kiremitleri ile örtülmüş yaklaşık 30 mezarın kazıldığı, Bizans Dönemi’ne tarihlenen mezarlık bulunmaktadır. Henüz mezarlıkla ilişkili kilise ve yerleşim yeri hakkında bilgi sahibi olunamamıştır.

Bu tabakanın hemen altından Geç Kalkolitik Dönem’e tarihlendiği düşünülen katman bulunmaktadır. İyi korunmamış olan bu katmanlarda kazılar sırasında büyük bir fırın, çok sayıda küçük ocak, kerpiç duvarlar ve yaklaşık 2 m genişliği olan bir hendek tespit edilmiştir. Bu döneme ait seramikler Güney Marmara Bölgesi’nin çanak çömlek tipolojilerini ve kronolojilerini anlamamız açısından çok önemlidir.

Geç Kalkolitik katmanlarının altında (çanak çömlek analizleri ve 2 adet radyo karbon tarihine dayanarak) 7. binyılın ikinci yarısına tarihlendiği düşünülen tabakalar bulunmaktadır. Yapılan derin bir sondaj çukuru bu tabakaların bir metreyi geçen bir kalınlıkta olduğunu göstermektedir. Bu erken tabakalar konusunda yoruma gitmek için çok erken olsa da, kil tabakalardan yapıldığı düşünülen olası bir yapının küçük bir kısmı, kazılmıştır. Yapının içerisinde bir kaç adet bebek iskeleti bulunmaktadır. Bitişik açmaların kazılması ile bu katmanların açıklık kazanacağı düşünülmektedir.

Fokke Gerritsen – Rana Özbal

Besni’de Kaybolan Tarih Belgeleri

Besni, tarih öncesinden başlayarak toprakları üzerinde çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmıştır (*Parala, Octacuscum, Bahasna* ve bugünkü adıyla Besni’nin adının kökeni ve yazılış biçimleri için bkz. Turgut, A.N.– A. Zeyrek, *Besni, Parala-Octacuscum-Bahasna, Anadolu’nun Güneydoğusunda Antik Bir Kent ve Yakın Çevresinin Arkeolojik Açısından Genel Değerlendirmesi*, 2006: 30–33). Bunların yarattığı kültürel miras ise, bugün Besni İlçesi’nin yakınlarındaki Eski Besni Ören yerinde gelecek nesillere emanet edilmeyi beklemektedir.

Son yıllarda Besni’nin kültür yaşamındaki büyük boşluğu doldurduğuna tanık olduğumuz “Besni Kültür Varlıklarının Tanıtılması ve Ülke Turizmüne Kazandırılması” isimli projemiz, restorasyon çalışmalarını da öngörmekteydi. Sistemli arkeolojik çalışmalarımız kapsamında restorasyon uygulamalarına önemli katkıda bulunacak bilimsel desteğimiz halen devam etmektedir (Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü’ne ait Ulu Cami ve Bekir Bey Hamamı’nda T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün 11.05.2007 tarih ve 82201 sayılı izniyle Adıyaman Müze Müdürlüğü’nün Başkanlığında ve Dr.T.H.Zeyrek’in katılım ve denetiminde restorasyon uygulamalarına yönelik kazı çalışmaları sürdürülmüştür. Bu çalışmalar 20 Mayıs–15 Eylül 2007 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Bu vesileyle Adıyaman Valisi Halil Işık’a ve Besni Kaymakamı Hulusi Şahin’e destek ve delaletlerinden dolayı şükranlarımızı sunarız). 2007 yılında restorasyona yönelik kazı çalışmaları Bekir Bey Külliyesi’nin genişlediği iki yapıda sürdürülmüştü. Bunlardan Ulu Cami’de beş yapı evresi saptanmıştır. Bu evreler 2,50–3,10 m dolgu toprak altından tespit edilen mimariye ait temel kalıntıları ve iki ayrı noktada sürdürülen derin sondajlarda elde edilen stratigrafi yardımıyla somut biçimde belgelenmiştir. Beş yapı evresinden ikisi yapı inşa kitabeleri ile tarihlenmiştir. Doğu cephede şadırvanlı çeşmesi, kirli su giderlerinin de toplandığı bir yapı kompleksinin yer aldığı harim/dış avlu, güneydoğu köşede halen ayakta duran minaresi, 3x3 sütun yardımıyla üst yapısı taşınan, doğu–batı doğrultulu dikdörtgen planlı sahnin bölümleri tanımlanabilmektedir. Sondaj çalışmaları caminin kuzey cephesinin yer–yer ana kayaya dayandığını ortaya koymuştur. Güneybatı köşede ve güneydoğu köşede yürütülen derin sondajlardan elde edilen çakmak taşı aletler ve taş kazıyıcı Besni’nin tarih öncesi arkeolojisine ışık tutacak nitelikte buluntular olup, bu tabakanın üzerindeki sondaj stratigrafisinde sırasıyla M.S. 2. yy Roma, Bizans, İslami Orta Çağ ve Osmanlı Dönemlerine ait tabakalar tespit edilmiştir.

Bekir Bey Hamamı aynı isimle anılan külliye sınırları içerisinde kalan yapılardan biridir. 1960’lı yıllara



Besni – Bekir Bey Hamamı, 5. yapı evresi, kazı çalışmaları sonrası mevcut durum (Güney-Kuzey)

kadar faal olan hamam, şehrin yeni yerleşim alanına taşındığı dönemde kaderine terk edilmiş, mimariye ait parçaları ise sökülüştür. Eğimli bir arazide oluşturulan teras üzerinde inşa edilen yapının kalan bölümü, aradan geçen yaklaşık 50 yıllık süreçte Musalla Tepesi'nden gelen erozyon toprağı ile dolmuş, defnecilerin ve bilinçsiz kazı yapanların tahribatından korunamamıştır. Hamamda sürdürülen çalışmalarımız Ulu cami'de olduğu gibi beş yapı evresini tespit etmemize yardımcı olmuştur. Ancak bu alanda derin sondaj gerçekleştirilmediği için yapı evrelerini tarihlememiz, bölgedeki stratigrafiyi tespit etmemiz mümkün olmamıştır. Hamamın son yapı evresi doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlıdır. Doğu cepheyi sınırlandıran sokağa güneydoğu köşeden açılan giriş, içte kuzey yönüne uzatılmış, cümle mekânı oluşturulmuştur. Soyunma bölümü kuzey ve güneyde tonozlu mekân bölmelerinden oluşmakta, ortada fiskiyeli bir havuz bulunmaktadır. Güneybatı köşedeki kapı, soyunma ve ılık yıkanma bölümü arasında geçişi sağlayan, ayrıca güneyde tuvalet, kuzeyde soğuk su çeşmesi bulunan ara mekâna açılmaktadır. Ilık yıkanma mekânından sıcak mekâna giriş uzatılmıştır. Sıcak mekânın ortasında göbek taşı kuzey ve güneyinde yıkanma nişleri, dört köşede açılan kapılarla girilen küçük yıkanma mekânları, batıda kurna başı adı verilen ve külhandan gelen suyun akıtıldığı yıkanma yeri bulunmaktadır. Hamamın batı cephesinde suyun ısıtma merkezi olan külhan, külhanın kuzeyinde ise üzeri tonozlu sarnıç yer almaktadır.

Turgut H. Zeyrek

Doğu Likya ve Batı Pamfilya'da Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları – 2007

Antalya İli sınırları içinde 1990 yılından bu yana, Avusturya Bilimler Akademisi Küçük Asya Komisyonu'nun finans desteğiyle uygulanmakta olan projeye ilişkin çalışmalara, 2007 yılında da devam edilmiştir. Yüzey araştırmalarına Bakanlık Temsilcisi olarak

Fethiye Müze Müdürlüğü elemanı H. Emirhan Süel, Proje Asistanları olarak ise Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Araştırma Görevlileri Dr. Filiz Dingil-Cluzeau, Dr. Hüseyin S. Öztürk ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Araştırma Görevlisi Filiz Dönmez-Öztürk katılarak, özverili gayretleriyle önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Kampanya sırasında, Prof. Dr. Nevzat Çevik'in davetiyle Rhodiapolis, Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu'nun davetiyle Arykanda ve Korydalla kent alanlarının yanı sıra; Olympos, Rhodiapolis, Kelbessos, Trebenna ve Akarassos Antik Kentlerinin egemenlik alanlarında incelemelerde bulunulmuş ve 70'in üzerinde yeni yazıtın dokümantasyonu yapılmıştır.

2004 ve 2005 yıllarında Rhodiapolis kent alanında tarafımızdan yapılan yüzey araştırmalarında elde edilen 100 kadar yeni buluntuya, 2006 yılında Akdeniz Üniversitesi tarafından adı geçen kentte başlatılan kazılar sırasında bulunmuş 26 yeni yazıt da 2007 çalışmaları sırasında eklenmiş bulunmaktadır. Bunlardan 3'ü ünlü Opramoas Anıtı'na ait bloklar üzerinde olup; anıtın yeniden dikilmesi çalışmaları çerçevesinde mevcut tüm blokların kontrolü de tamamlanarak daha önceki yayınlara bazı ekleme ve düzeltmeler yapılmıştır. 2007 yılında dokümantasyonu yapılan diğer Rhodiapolis buluntuları arasında Mnara Artemisi'ne bir adak, İmparator Galba onuruna dikilmiş bir anıtın yazıtı, Hekim Herakleitos'un kent Danışma, Halk ve İhtiyarlar Meclisleri tarafından onurlandırılmasına ilişkin bir kararname ile aynı kişinin kent tarafından metrik bir yazıtla onurlandırılması dikkati çekmektedir. 2007 yılı, ilk kez Rhodiapolis egemenlik alanından bir mezar yazıtının bulunması bakımından da önem taşımaktadır. Korydalla kent alanına ait bir zar kehaneti metni ile Trebenna egemenlik alanının Onobara'ya ait bölümünün, daha sağlıklı bir biçimde belirlenmesine katkıda bulunan mezar yazıtları; Akarassos egemenlik alanında bir Dioskurlar ve Helena Tapınağı'nın yapımına ilişkin metin; Arykanda'da kent alanının Roma Valisi tarafından sınırlandırılmasıyla ilgili yeni bir stel ve nihayet Olympos egemenlik alanının sınırları bakımından önem taşıyan mezar yazıtları da 2007 buluntuları arasında zikre değerdir.

Bülent İplikçioğlu

Güre Ilıca Kurtarma Kazısı – 2007

Balıkesir-Edremit, Güre Beldesi'nde, Antik Ilıca'da (21. K.III Pafta, 439 Parselde), ruhsat doğrultusunda 25.06.-24.09.2007 tarihleri arasında çalışılmıştır. Balıkesir Müzesi başkanlığındaki kazı, T.Ü. Araştırma Fonu ve Güre Belediye'sinin işçi, araç ve malzeme

desteğiyle gerçekleşmiştir. Müze Müdürlüğü'nün son derece anlayışlı ve yardımsever yaklaşımı ile belediye başkanı ve çalışanlarının bir kültür mirasının ortaya çıkartılıp değerlendirilmesi hususundaki çabaları, örnek teşkil edecek bir girişim olarak gelecekte sağlık, kültür ve kongre turizminin de altyapısını oluşturacaktır.

Güre'de geçen yıl küçük bir ekiple çalışmaya başlanmıştı. 2007 yılında tüm parselin karelağı yapıldı. Parselde mevcut Osmanlı Dönemi ılıcasının tümünün rölevesi alınarak, 3D programında çizimleri tamamlandı.

Mevcut ılıcanın erkekler kısmının güneyinde 7.80x8.84 cm ölçülerinde en az iki dönem kullanılan Roma Çağı'na ait önemli bir mekân tespit edildi. İçinde, 2.35x4.40 cm iç ölçülerine sahip 2 basamaklı 75 cm derinliğinde havuz bulundu. Horasan harcı kaplı havuzun mermerleri Geç Antik Çağ'da sökülüştür. Mekânın gösterişli batı duvarında Roma Çağı'na ait iki safha saptandı. Önce sarı kireç taş blokları kullanılarak yapılan duvarın iç cephesi mermer kaplanmıştır. İkinci evrede ise duvarın ön kısmına bir sıra daha taş örülerek duvar kalınlaştırılmış ve tekrar mermer kaplanmıştır. Mekânın güney duvarı daha ince çift sıra kireç taşı bloklardan örülmüş iç yüzeyi mermer ile kaplamıştır. Mekânın kuzey duvarı ise, mevcut Osmanlı hamamının altında devam ettiği için kesin olarak tespit edilememiştir. Bu hamamın kuzey duvarının altında bulunan bosajlı duvar, bu mekânın da kuzey duvarı olmalıdır. Yapı, dikdörtgen oldukça uzun, doğu ve batı duvarları geniş bir mekân olduğu anlaşılmıştır. İkinci evrede üstü tonozla kapatıldığı için yan duvarlar kalınlaştırılmıştır. Henüz girişi saptanamayan bu mekânın, ılıcanın en önemli birimi olduğu sanılmaktadır. Geç Antik Çağ'da su ile işlevini yitirdiği, geç dönem fresklerden anlaşılmaktadır. Bu mekânın güneyinde mermer kaplı bir taban kuzeyinde ise doğu-batı doğrultulu kanal saptanmıştır. Kuzey-güney doğrultulu bu mekânın batısındaki diğer mekânların ise, doğu-batı doğrultusunda yan yana ana yapıya bitişik olarak sıralandıkları görülmüştür.

Ilıcanın batısında, 373x481 cm ölçüsündeki (G.I.M5) piscina bulunmuştur. 3.11 m kodundaki taban ve duvarlar mermerle kaplıdır. Mekânın 1.5 m yüksekliğinde 55-60 cm kalınlığında korunmuş duvarları ile dört köşesindeki 70x90 cm ölçülerindeki eklenmiş üst örtüdeki çapraz tonozları taşıyan ayakları bulunmaktadır.

Ayaktaki hamamın kadınlar kısmının alt kodunda, Roma Çağı'na ait bosajlı duvarı devam etmektedir. Duvar, Osmanlı hamamına temel oluşturmuştur. Hamamın kuzeyinde, tabanın kodunun hemen altında, 3.00x6.80 cm ölçülerindeki apsisli bir yapı



Güre Ilıcası'nın güneydoğudan genel görünümü

bulunmuştur. Etrafında aynı kotta bulunan 14 gömü ve plan açısından yapının Geç Antik Çağ'a ait şapel olduğu anlaşılmıştır. Şapelin etrafındaki mezarlarda taş ve tuğladan sanduka içine doğu-batı yönünde gömü yapılmıştır. Mezarlardan sadece birinde bir bronz kolye ucu bulunmuştur. Parselin batısında ise Osmanlı Dönemi'ne ait doğu-batı doğrultusunda 5 ayrı basit gömü bulunmuştur. Parselin güneyinde, 4.70 kodunda 4.88x3.89 cm ölçülerinde dere taşlarından yapılmış, kuzey-güney doğrultulu bir Osmanlı yolu tespit edilmiştir. 90 civarında kazı envanterine girecek değerlerde Arkeolojik eser, 85 adet nümizmatik eser tespit edilmiştir.

Bu çalışma ile Roma Çağı'na ait Anadolu'da başka bir ılıcanın planı tespit edilerek tipolojisi saptanmış, buluntuların analogik açıdan değerlendirilmesi yapılmış, ayrıca yakın gelecekte Kuzeybatı Anadolu'nun en önemli modern termal merkezi olacak olan Güre'nin, Antik Çağ'daki yeri ve önemi de saptanmış olacaktır. Böylece, bu bölgede olduğu antik kaynaklarda ve epigrafik buluntulara dayanılarak, iddia edilen sıcak suyun bulunduğu Astyra'nın, lokalizasyonuna dair somut öneri getirilecektir.

Ahmet Yaraş – Ergün Karaca

İznik Çini Fırınları Kazısı – 2007

28.07-27.08.2007 tarihlerinde Bursa İli, İznik İlçe Merkezi'nde gerçekleştirilen "İznik Çini Fırınları Kazısı" çalışmaları, Bakanlık Temsilcisi olarak görevlendirilen Malatya Müzesi'nden Mustafa Poyraz'ın katılımı ile Belediye Hamamı doğusundaki BHD kodlu (Maltepe Caddesi - H. Darcan Sokak köşesi) kamulaştırılmış kazı alanında sürdürülmüştür.

İznik İlçe merkezinde sürdürülen İznik Çini Fırınları Kazısı 2007 yılı çalışmaları 28.07.2007 günü ekibin İznik'e intikali ve Merkez Kılıçarslan İlköğretim Okulu'nun kazı kampı olarak düzenlenip yerleşilmesiyle başlamıştır. 30.07.2007 günü, yaklaşık iki

dönümlük kazı alanında yüzey/ot temizliği başlatılmış, 02.08.2007 gününden itibaren, 10 yıllık çalışma planında belirtilmiş olduğu gibi J7-J8-I9 plankareleri kazılmış, 24.08.2007 günü müze teslimatı yapılarak kazı tamamlanmıştır. Duvar-kapı, çizim-fotoğraf ve bu işlerde çalıştırılan mahalli işçilerin ödemeleri ile ilgili mali işlerin tamamlanması ve kampın toplanmasından sonra 27.08.2007’de ekip toplu olarak İznik’ten ayrılmıştır. BHD alanında planlanan şekilde, 2004 yılında kaldırılan çağdaş alt yapının altına denk gelen J7-J8-I9 plankarelerindeki kazılara -1.70 m kotundan itibaren başlanılmıştır. Bu plankarelerden BHD kazı alanının güney-batı köşesini oluşturan J7 plankaresinde bir önceki yıl I7 plankaresinde kuzey-güney doğrultusunda ortaya çıkartılan duvarların devamı gün ışığına çıkmıştır. Bu duvarların, plankarenin güneyinde doğu-batı yönünde geç devre ait bir duvar tarafından kesildiği tespit edilmiştir. Ancak kazı alanının sınırına rastlayan bu bölümde, Atatürk Caddesi’ne doğru duvarların devam ettiği görülmüştür.

Eş zamanlı olarak başlayan J8 plankaresindeki çalışmalarda ise bir önceki plankarede sözü edilen geç devre ait doğu-batı yönünde ilerleyen duvar izinin kesintiye uğradığı ve bu bölümde, fonksiyonu tam olarak belirlenemeyen baca/tütek/suyoluna(?) rastlanılmıştır. Bunun kuzeyinde, -3.50 m kotunda düzgün tuğla örgülü 50 cm çapında bir su kuyusuna rastlanılmış, temizliği yapılarak koruma altına alınmıştır. Kuyunun doğusunda -3.70 m kotunda ağız kısmından tahrip olmuş bir erzak küpüne rastlanılmış, genel temizliği yapılarak bulunduğu yerde koruma altına alınmıştır.

I9 plankaresindeki kazılarda, öncelikle plankarenin kuzeyinde -3.10 m kotunda sertleştirilmiş bir zemine rastlanılmış, 2006 yılında I8 plankaresindeki çalışmalar sırasında ortaya çıkan zemin tabakasıyla kot olarak uyum sağlayan bu bölümün hemen altında ise -3.20 m kotunda doğu-batı yönünde bir pişmiş toprak suyoluna (künk), bu bölümün doğusunda da -3.10 m kotunda düzensiz tuğla döşemeye rastlanılmış, söz konusu bölümlerin temizliği yapılmıştır. Bu plankarede, I8 plankaresinde 2006 yılı çalışmalarında ortaya çıkan duvar izlerinden, doğu-batı doğrultusundaki iki evreli duvarların I9 plankaresinde alt yapı şeklinde devam ettiği görülmüştür.

Her yıl olduğu gibi bu yıl da zemin düzeltme ve yoklama çalışmaları planlandığı şekilde devam etmiştir. Bu kapsamda 2001 yılında yapılan kazılarda belli bir taban kotuna inilmiş olan H9 plankaresinde yapılan zemin düzeltme çalışmalarında, plankarenin orta bölümünde -3.70 m kotunda doğu-batı yönünde devam eden, erken döneme ait olduğunu tespit edilen bir duvar izine rastlanılmıştır. Bu duvar izi alanın diğer



İznik Çini Fırınları Kazısı J8 Plankaresinden Kırmızı Hamurlu Buluntu

plankarelerinde de bu seviyelerde rastlanılan erken dönem duvar izleriyle yapım tekniği açısından, büyük benzerlik göstermektedir. Alanın tümündeki çalışmalar sonucunda çeşitli dönemlere ait duvar izlerinin belli bir sonuca ulaşması beklenmektedir.

Restoratör Ok. Özlem Erol, önceki yıllarda konsolidasyonu yapılan ve sundurma altında korunan dört fırın ateşhanesinin, F10-G10 plankarelerinde kuzey-güney doğrultusunda devam eden suyolunun bakımını gerçekleştirmiştir. BHD kazı alanının hemen hemen tamamında karşımıza çıkan kuru duvar kalıntıları yıllar içinde doğa şartlarının etkisiyle giderek tahrip olmakta, yıllık küçük bakımlarla bunun önüne geçilmeye çalışılmaktadır.

Kamulaştırma işlemleri tamamlanmış olan, BHD kodlu kazı alanının kuzeydoğusundaki bir parsel yerde bulunan maili inhidam kerpiç ev, 06.08.2007 günü belediye tarafından yıkılıp enkazı kaldırılmış, gelecek mevsimde kazının bu alana kaydırılması için gerekli ölçümler yapılmış, çevre duvarları inşa edilerek kazı alanının sınırları içine dâhil edilmiştir.

Önceki senelerde olduğu gibi kazı çalışmaları sırasında ele geçen buluntular, alanda kurulan yıkama istasyonunda ilk temizlikleri ve ön değerlendirmeleri yapıldıktan sonra, etiketli torbalarla kazı kampına götürülmüştür. Kazı kampında ayrıntılı tasnif ve değerlendirmeleri yapılan buluntulardan desen ve teknik açıdan ilginç örneklerin envanter fişleri

hazırlanmıştır. Bu sezon, BHD kazı alanında I9-J7-J8 plankareleri ile yüzey buluntuları dışında, BHD kazı alanının kuzeydoğu köşesine bitişik kerpiç evin yıkımı sırasında ortaya çıkan buluntular da değerlendirilmiştir. Kazı sonunda envanter fişi hazırlanan 4 envanterli eser, 191 etütlük envanterli buluntu ile 139 torba (54 küçük, 17 orta, 68 büyük) etütlük buluntu, etiketli sandıklarla İznik Müze'sine teslim edilmiştir. Seramik buluntuların yanı sıra ele geçen cam-taş mozaik ve madeni buluntuların temizlik ve değerlendirmeleri de yapılmış, envanterli eserlerden birini de madeni buluntular arasındaki Bizans sikkesi oluşturmuştur. Müzeye teslim edilen eserlerin, plankarelere göre dağılımına bakıldığında, etütlük buluntu (toplam 66 torba) ve etütlük envanterli buluntu (toplam 109 adet) açısından I9 plankaresinin yoğunluğu oluşturduğu görülmüştür. Envanterli 4 eserin 2'si I9, diğer 2'si ise J8 plankaresi buluntularından seçilmiştir.

İznik Müze'si deposunun acil olarak genişletilmesi ve şartlarının iyileştirilmesi beklenmektedir. Müzenin batısındaki kamulaştırılması bitirilmiş harap halindeki birimlerin işlemlerinin tamamlanarak fonksiyon kazandırılması bilimsel çalışmalar açısından ivedilik oluşturmaktadır.

2007 kazı çalışmaları T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ödeneği, İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği ve Türk Tarih Kurumu Başkanlığı'nın maddi destekleri yanında, İznik Kaymakamlığı ve Belediye'nin sağladığı imkânlarla gerçekleştirilmiştir.

V. Belgin Demirsar Arlı

Kaunos-Kbid Kazı-Konservasyon- Restorasyon-Onarım-Arkeolojik Park Çalışmaları ve Etkinlik – 2007

Kültür Bakanlığı ve Başkent Üniversitesi adına başkanlığında yürütülen Kaunos örenindeki 2007 yılı çalışmaları, bu kazı döneminde de hazırlanan program gereği aşağıdaki farklı alanlarda gerçekleştirilmiştir.

Kazılar:

Kazılarımız üç ayrı alanda devam etmiştir: Tiyatro-Çeşme Binası; Kubbeli Kilise-Kuzey Şapel ve Doğu-Batı Arteri.

Tiyatro-Çeşme Binası:

Bilindiği üzere Tiyatro çevre duvarının en çok zarar gördüğü bölüm, kuzey ve doğu yöndeki tonozlu girişler arasında kalmaktadır. Kuşku yoktur ki, bunun da nedeni, yalnızca batı duvarının kalıntısı görünen bir Çeşme Binası'dır. Hem bu noktadaki yıkılmış çevre duvarının restorasyon projesinin hazırlanması ve hem de Çeşme Binası'nın ortaya çıkartılması amacı

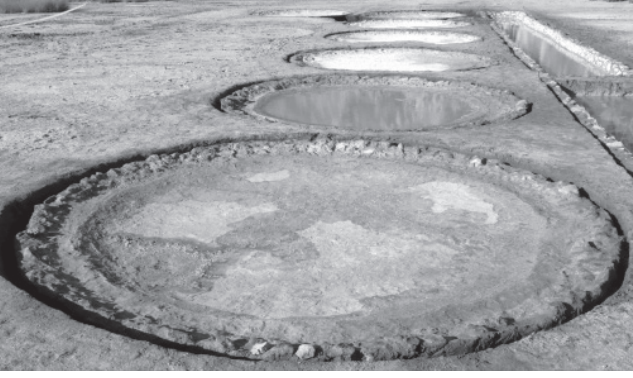
ile burada kazılara başlanılmıştır. Kazılarımız henüz tamamlanamamıştır. Bunun da nedeni, çevre duvarı arka dolgununun, kayma tehlikesi arz etmesidir. Ancak açılabilceği kadar bir alan açılmıştır. Ortaya çıkartılan bu küçük alanın sunduğu arkeolojik veriler bile, bizleri belli bir sonuca ulaştırabilmiştir: Başlangıçtaki beklentimizin aksine, yukarı terasın insan trafiğini de hizmet veren, 10.25x5.70 m boyutlarında bir Anıtsal Çeşme Binası inşa edilmiştir. Yapımında lila renkli mermer blokların ve sütunların kullanıldığı yapı, her iki ante arasında yer alan iki sütunuyla *in-antis* olarak planlanmıştır ve Tiyatro çevre duvarının içine bir niş gibi sokulmuş, ayrıca çevre duvarı, bu binanın üzerini üç büyük kemerle geçip devam etmiştir.

Tuzla:

Tesisin tasarımına, inşa malzemesi ve tekniği ile tuz üretiminin yöntemine yönelik araştırmalarımız, artık belli bir noktaya ulaşmıştır: Bugün kesin olarak biliyoruz ki, tesis doğu-batı yönünde uzanan 35x50 m ölçülerindeki yaklaşık dikdörtgen bir kumul alanı üzerine kurulmuştur. Bu alan, kanalların ayırdığı parsellere bölünmüştür: Ortada 3 tam ve dar yanlarda 1/2 parsel. Parsel ölçüleri 9.80x28.50 ila 9.90x31.50 m arasında değişmektedir. Bu farklılık, derinlikleri 0.40 m civarında olan kanalların zamanındaki sahil şeridine göre olan uzunluğundan kaynaklanmaktadır. Ortada bulunan 3 adet büyük parselin her birinin içine yan yana ikişer tava olmak üzere, kanallara paralel 6 sıra halinde toplam 12 tava yerleştirilmiştir; yanlardaki yarım parsellerin her birinde ise, tek sıra 6 tava vardır. Böylece tesis içindeki toplam tava sayısı 48'dir. Tavaların çapı ortalama 4.30; derinlikleri ise 0.18 m ölçülmektedir. Artık kesin olarak saptanmıştır ki, ne tavalarla kanallar ve ne de tavalalar arasında hiçbir bağlantı yoktur. Her biri kendi içinde bağımsız olarak tasarlanmışlardır. İnşasında kullanılan malzeme ise, hemen arkasındaki kayalıktan kopartılan yumruk büyüklüğünde irili-ufaklı parçalardır. Bunlar için bağlayıcı eleman kireç harçtır. Ayrıca tavaların iç yüzleri geçirgen olmayan bir harç ile sıvanmıştır. Buharlaşıma ile tavalardan tuz elde edilmesi için her türlü önkoşul bu alanda vardır: Isı, rüzgâr ve kuvvetli bir tribulans vardır.

Kubbeli Kilise-Şapel:

Bu yılın kazı çalışmalarının bir başka programı, Palaestra Terası üzerindeki 6. yy Kilise'nin hemen kuzey duvarına bitişik inşa edilmiş olan Şapel'in (Mescit) kazılması ve araştırılmasıydı. Bundaki bir başka amacımız da, Kilise'nin bu kuzey bölümünü "Arkeolojik Park" programımız çerçevesinde düzenlemektir. Yüzyılların dolgu toprağı ve molozuyla tamamen örtülmüş olan Şapel, bugün temizlenerek gün yüzüne çıkartılmıştır. 5.31x4.91 m ölçülerinde



Kaunos Tuzlası - Tuz Tavaları

yaklaşık kare planlı olan apsisli bu küçük kutsal Yapı, doğu-batı yönündedir. ± 1.00 ila 0.40 m yüksekliğine kadar korunmuş olan duvarlarının inşasında tamamiyle spolyen kumtaşı ve az da olsa mermer bloklar kullanılmıştır; tabanı ise mermer bloklarla kaplanmıştır. Duvarların iç yüzleri zamanında farklı konularda duvar resimleriyle kaplanmış olan bu Bina, fonksiyonunu yitirdikten sonra artık bir *Martyrium* (Türbe) olarak kullanılmıştır. Çünkü giriş kısmı kapatılmış ve içine üç aziz naşı defnedilmiştir.

Doğu-Batı Arteri:

Kentin doğu Mezarlığını batı sur kapısına bağlayan kaldırım taşı döşeli Ana Cadde, yalnızca Palaestra Terası üzerinde açığa çıkartılmıştır. Cadde'nin geçen yıl restore ettiğimiz Anıtsal Kapı'dan sonraki bölümünün kazılması, bu mevsimin programı içindeydi. Amacımız, bu taş döşemeli ana arteri aşağıya, Liman Agorası'na bağlamak ve ziyaretçileri aynı zamanda kutsal olan bu cadde üzerinde yürütmektir. Başardık da... Cadde ağzından gelen açılmış bölümü ile birleştirilmiştir; Anıtsal Kapı'nın önünde yapılan düzenleme ile de bu gezi güzergâhı hizmete sunulmuştur.

Konservasyon:

Kazılarımızın bir diğer olmazsa olmaz görevi de, çıkan her türden malzemenin korunmasına yönelik yapılan uygulamadır: Konservasyon. Bu yıl özellikle iki malzeme üzerinde yoğunlaşmıştır: Glykinna Anıtı'nın iri mermer blokları ile Şapel'in freskolu kumtaşı blokları. Anıtın zaman içerisinde tahrip olan çok iri blokları yerlerinden alınarak kum havuzu içinde konserve edilmişlerdir: Parçaları ayrılmış; yanak yüzeyler temizlenmiş; temizlemen parçalar epoksi ile yapıştırılmış; yapışan parçalar fiber çubuklarla dübellendirilmiştir. Şapelin kumtaşı duvar bloklarının iç yüzleri panolar halinde duvar resimleriyle bezelidir. Zamanla yüzeyleri kireç kaplanmış, mantarlaşmış ve korozyona uğramış bu blokların her birinin yüzeyi konserve edilmiştir: Yüzeydeki toprak tabaka temizlenmiş; dökülecek kenarlar kireç harçla doldurulmuş; kavlamış yüzeylerin arkasına reçine akıtılarak sabitleştirilmiş; freskolu

yüzeyler yumuşatılarak su buharı ile temizlenmiş; son aşamada ise akrilik reçine ile yüzey güçlendirilmiştir.

Restorasyon:

Bu yılki restorasyon programımızın hedefi, Villa olarak adlandırdığımız binanın, anıtsal girişini yeniden ayağa kaldırmaktır. Daha 1980'li yılların başlarında açığa çıkartılan bu kapıya ait mimari malzeme, hemen önünden geçen döşemeli caddenin üzerine yıkılmıştı ve geçen kazı mevsimine kadar da in situ durumu ile kalmıştı. Anıtsal kapının, tambur gibi, sütun gibi ve başlık gibi mimari parçalarının her biri önce konserve edilmişler ve sonrasında da epoksi ve fiber dübeller yardımıyla kendi yerlerine konulmuşlardır. Eksik olan başlık, orijinal başlıktan alınan kalıp yardımıyla yeniden dökülmüştür.

Arkeolojik Park Çalışmaları:

Öreni gelecek kuşaklara taşımak adına üstlendiğimiz bir başka görev de, kent dokusunu sadece arkeolojik açıdan değil de flora ve faunası ile de korumaktır. Bu bağlamda her yıl farklı programın bir başka aşaması gerçekleştirilmektedir. Bu yıl, Tiyatro Binası'nın hemen altındaki asırlık çitlembik ağaçlarının bakımları yapılmıştır; gövdelerinin altına yapılan oturma grubu ile de ziyaretçilere "soluklanma" noktası hazırlanmıştır. Ayrıca ağaçların etrafı düzenlenmiş; hemen kuzeyindeki binanın içi temizlenerek girişleri parmaklıkla kapatılmıştır. Ve bu noktadan Tiyatro'ya yol güzergâhı düzenlenmiştir. Ayrıca Tiyatro'nun bozuk oturma bloklarının yerine fırınlanmış ahşap dilmelerden oturma sıraları konulmuştur. Bunun dışında Palaestra Kapısı'nın doğu yönüne, aşağı seviyede devam eden döşemli caddeye inen yine aynı ahşap malzemeden kademeli basamaklar monte edilmiştir. Bu bağlamda gerçekleştirdiğimiz son çalışma ise, bilgilendirme levhalarının araziye uygun bir tasarım uygulamasıyla değiştirilmesidir.

Rölöve:

Bu program çerçevesinde üç yapının rölövesi çıkarılmıştır: Tiyatro; Kubbeli Kilise ve Glykinna Anıtı. Ayrıca kullanılabilir restorasyonuna uygun olarak da Kubbeli Kilise'nin restorasyon planları yapılmıştır.

Performans:

Bilindiği üzere 2007 yılı Mevlâna Celâleddîn-i Rumî'nin 800. doğum yılıdır ve bu yıl UNESCO tarafından "Dünya Mevlâna Yılı" ilan edilmiştir. Bu bağlamda Başkent Üniversitesi olarak bizler de "hoşgörü ve sevgi güneşimiz" Mevlâna'mızı anmak ve O'nun buram buram insanlık kokan felsefesini gönüllere aktarmak istedik. Kültür Bakanlığı, Muğla Valiliği ve Başkent Üniversitemizin ortak ürünü olan bu etkinlik, Türk Tasavvuf Müziği Topluluğu'nun performansı ile

02 Eylül 2007 akşamı Kaunos Tiyatrosu'nda büyük bir "coşku" içinde gerçekleşmiştir. Üzerine mistik bir atmosferin çöreklediği Tiyatromuzun oturma sıraları üzerindeki yaklaşık 4000 seyirci ile sınırlı kalmamıştır bu coşku. Bu coşku, üniversitemizin yayın organı olan "KanalB" aracılığı ile de, aynı akşam ve de canlı olarak tüm ülke geneline ılık ılık aktarılmıştır.

Cengiz Işık

Kelenderis Kazı Çalışmaları – 2007

Kelenderis kazılarının 2007 yılı çalışmalarında Agora Bazilikası'nın ana nefi ile yan neflerinin zemin seviyesine kadar inilmesi tamamlanmış, her üç salonun zeminindeki mozaik ortaya çıkarılmıştır. Ana nefin zeminindeki mozaik kaplama iki ana panodan oluşmaktadır. Giriş yönündeki batı panoda, dört madalyon ve bunun çevresine dağılmış olan dikdörtgen ve kare şekillerden oluşan geometrik bezemeler asıl kompozisyonu oluşturmaktadır. Madalyonlardan ikisi figüratif, diğer ikisi ise non-figüratif-yıldız bezemelidir. Güneyde yer alan figürlü madalyonda, süt sağan bir adam, kuzeydekinde ise, elinde bir zebranın yularını tutan, yarı çıplak bir kadın betimlenmiştir. Ana nefin ikinci panosunda ise, yine geometrik şekiller söz konusudur ve bunların bir kısmının içerisinde çeşitli hayvanlar betimlenmiştir. Bu salonun sonundaki bema, bir paravan ile ana salondan ayrılmıştır ve zemininde, bir asma dalının kıvrımları arasında yerleştirilmiş çeşitli hayvan betimleri görülmektedir. Yapının güney nefinin zemin mozaiklerinin ancak yarıya yakın kısmı korunmuş olup, apside yakın olan bu sağlam bölümde, birinin içinde ayakta bir genç ve bir keçinin betimlendiği, diğerinde ise, bir kaplanın bir boğayı yakalamasını gösteren bir konunun resimlendiği iki madalyon yer almaktadır. Kuzey yan salonun zemini fazlasıyla bozulduğu için, burada yalnızca kuzey duvarın dibindeki küçük bir bölümde geometrik bezeklerden oluşan süs bandı günümüze ulaşmıştır. Mozaik zeminlerin dikkat çekici bir özelliği de, bu salonların farklı bölümlerinde mozaik yazıtlarının bulunmasıdır ki, bu yazıtlar genellikle, söz konusu bazilikanın çeşitli bölümlerinin yapımına katkıda bulunan kişilerin adları ile İncil'den bazı sureleri içermektedir.

Kelenderis'te 2007 yılının ikinci çalışma alanı olan Doğu Nekropolü'nde, geçen yıl yerlerini saptadığımız iki mezarın temizliği gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, 2006 yılında ortaya çıkardığımız antik taş ocağının işletilmesi sırasında tahrip olduğu, aynı zamanda daha önce soyulduğu anlaşılan birinci mezarın mezar odasında erken Hellenistik Çağ'a ait şişe parçaları bulunmuştur. Mezar odası sağlam olan diğer mezarın ise, ilk kullanımının M.Ö. 5. yy'nın 2. yarısı olduğunu



Kelenderis Agora Bazilikası

gösteren vazo parçaları ile yine M.Ö. 3. ve erken 2. yy'a ait seramik parçaları ele geçmiştir.

2007 yılının sualtı çalışmalarını, 2005 yılından beri sürdürdüğümüz ve 2006 yılında temel seviyesindeki alt yapısını saptadığımız Kelenderis doğal limanındaki antik iskele kalıntısının çevresinin temizlenmesi ve plan ve kesitlerinin hazırlanması oluşturmuştur.

K. Levent Zoroğlu

Nif (Olympos) Dağı Kazı Çalışmaları – 2007

İzmir İli Nif Dağı'nda, Bakanlar Kurulu kararıyla 2006 yılında T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile İstanbul Üniversitesi (İÜ) adına tarafımdan başlatılan ilk arkeolojik kazılara, 2007 yılında, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ve İÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin desteğiyle (Proje No: 579), Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM ve Genel Kurmay Başkanlığı'nın da katkılarıyla devam edilmiştir. 20 Ağustos-27 Eylül 2007 tarihlerinde, Nif Dağı Karamattepe, Dağkızılca ve Başpınar mevkieinde gerçekleşen kazımız için sağlanan tüm olanaklara içten teşekkürlerimi sunarım.

2007 yılı kazı, jeofizik, ölçüm-çizim ve korumam çalışmaları yürüten ekibimizde toplam 47 kişi görev almıştır: Klâsik Arkeologlar: Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (Proje Başkanı) - İÜ; Araş. Gör. Dr. Müjde Türkmen (Başkan Yardımcısı) - İÜ; Mustafa Bilgin (Keramik Uzmanı - M.A.); Dinçer S. Lenger - Sorbonne Ü (Nümismat - M.A.); Reyhan Şahin (M.A.); Defne Tekay - İÜ (M.A.); Burçin Adısönmez - İÜ; Göknur Bektaş - İÜ; Emre Kavaklıoğlu - İÜ; Esen Kaya - İÜ; Elif Akidil; İsmail Baytak; Bizans Sanatı Uzmanı: Doç. Dr. Asnu B. Yalçın Sakel - İÜ; Klâsik Filolog: Selen Ak - İÜ; Jeodezi Mühendisleri: Yrd. Doç. Dr. Tayfun Çay - SÜ; Araş. Gör. Fatih İşcan - SÜ; Jeofizik Mühendisleri: Prof. Dr. Övgün Ahmet Ercan - İTÜ (Emekli); Yrd. Doç. Dr. Aydın Büyüksaraç - CÜ;

Yrd. Doç. Dr. Fethi A. Yüksel - İÜ; Özgü Arısoy - CÜ (M.A.); Özcan Bektaş - AÜ (M.A.); Araş. Gör. Oya Tarhan Bal - İÜ (M.A.); Mimar: Araş. Gör. H. Tahsin Selçuk - YTÜ (M.A.); Paleoantropologlar: Prof. Dr. Ayla Sevim Erol - AÜ; Öğr. Gör. Ayhan Yiğit- CÜ (M.A.); Alper Y. Yavuz - AÜ; Dekorator (El Sanatları / Keramik): Funda Maden; Öğrenciler: *İÜ Arkeoloji*: Eyüp Akça, Bekir Aksoy, Bekir Anul, N. Cansu Bahçeci, Ayşegül Bayrak, Beytullah Efe, Nisan Lortoğlu, Elif Malkoç, Tunca Şehirli, Hazal Tuğlu; *İÜ Koruma-Onarım*: Uğur Alanyurt, Şirin Kaya, Sinem Köstak, *YTÜ Mimarlık*: Safiye Ayan, Didem Çarçak, Pınar Gözek, Saadet Gündoğdu; *PÜ Arkeoloji*: Pınar Ekinci; *İTÜ Jeofizik*: Meltem Kumyol; *AnÜ İktisat*: Deyyan Tulunay ve Bakanlık Temsilcisi: Serdar Ünan (Samsun Müzesi - Arkeolog).

Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca, bize çok yardımcı olan, İzmir Valiliği; İzmir İl Alay Jandarma Komutanlığı; Buca, Kemalpaşa, Torbalı ve Konak Kaymakamlıkları; Buca ve Kemalpaşa Belediye Başkanlıkları; Kemalpaşa İlçe Halk Kütüphanesi; Dağkızılca ve Vişneli Köyleri Muhtarlıkları; İzmir II numaralı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu; Kemalpaşa ve Torbalı Tapu ve Kadastro Müdürlükleri; İzmir Arkeoloji Müzesi, İŞKUR İzmir İl Müdürlüğü; İZULAŞ Genel Müdürlüğü, İESOB, Birlik Otel ve Güzelyalı Rotaract Kulübü'ndeki ilgili yöneticilere ve çalışma arkadaşlarına çok teşekkür ederiz.

Nif Dağı'nda, 2007 yılı çalışma programı çerçevesinde, öncelikle, kazı yaptığımız tüm alanlar, İstanbul Üniversitesi'nin projemiz için 2007 yılında satın aldığı TOPCON GPT-3007N Laser Pulse Elektronik Total Station aleti ile jeodezi mühendisleri tarafından ülke koordinat sistemine göre ölçülerek, yeni ve aynı zamanda poligon noktası da olan sabit bir grid sistemine oturtulmuş; yeni karelaj 5'er m aralıklı çıkarılan kazıklarla arazide belirlenmiştir.

Karamattepe: 2006 yılı kazısı sonunda, 16 açmada saptanan dikdörtgen mekânlara ait temel kalıntıları, jeotekstil ve kısmen toprakla örtülerek koruma altına alınmıştı. 2007 yılında öncelikle bu temellerin üzeri açılmış ve iyi korunmuş oldukları görülmüştür. Jeodezi çalışmalarıyla yenilenen karelaj ve açma sınırlarına göre, (2004 yılı ekibindeki jeodezi mühendisi tarafından jeofizik ölçüm için yapılmış) eski karelaj 10°'lik sapma gösterdiğinden, 2006'da çizilmiş plan, mimarlar tarafından yeni sisteme uyarlanarak ve ölçüleri yeniden kontrol edilerek düzeltilmiştir. Karamattepe'de 2006–2007 yıllarında kazılan 5x5 m'lik toplam 23 açmada, meyve ağaçlarının kökleri çevresinde bırakılan toprak dışında, yaklaşık 500 m2'lik bir alanda çalışılarak ana kayaç (marn/kepir)

seviyesine inilmiştir. Karamattepe'deki kazılarımızla, yalnızca dikdörtgen mekânlarına ait en alttaki bir-iki taş sırası koruna gelmiş temel kalıntıları saptanabilen bir yerleşim gün ışığına çıkmaktadır. Henüz niteliği konusunda bir yorum yapmanın erken olduğunu düşündüğümüz bu yerleşim, buluntulara göre, Arkaik Dönem'e aittir. Fakat gerek yüzey araştırmaları gerekse kazılarımız sırasında daha erkene (M.Ö. 8./7. yy'lara) tarihlenen keramik parçalarına da rastlanmıştır. Ayrıca burası, bulunan mezarlar ve kontekstlerinden anlaşıldığı üzere, Hellenistik Dönem'de nekropol olarak kullanılmıştır. Karamattepe'nin yapı evrelerini saptayabilmek için gelecek kazı sezonlarını beklememiz gerekmektedir. Bu yılki kazıda, 1 mezar (kremasyon), 7 adet bronz sikke, 2'si bronz diğerleri demir 43 adet değişik biçimlerde ok ucu/namlu ve çeşitli keramik parçaları bulunmuştur: Mezar: Karamattepe'nin 4. ve 2007 yılındaki tek mezarı olan KM 4, diklemesine dört büyük yassı taşla çevrelenmiş dörtgen bir çukur-cuk içinde yer alan, yanmış kemik ve kül dolu bir Hydria'dan oluşmaktadır ve burada kremasyon geleneğinin de varlığına dair ilk kanıttır. Üstten gördüğü basınç nedeniyle kırılmış olarak parçalar halinde ele geçen Hydria, koruma-onarım uzmanlarınca yapıstırılıp, onarılacak tümlenmiştir. Yük. 0,445 m'dir. Form özellikleri açısından ve dış yüzeyinin kalın, beyaz bir astarla kaplı oluşundan dolayı, keramik uzmanımıza göre, "Beyaz Zeminli Hadra Hydriaları" arasında değerlendirilebilir ve M.Ö.3.yy'ın 2. çeyreği içine tarihlendirilebilir. Hydria'nın içindeki toprağı inceleyen paleoantropologlarımız, dişlerden yaptıkları yaşlandırmaya göre, biri 25-35 yaşlarında erişkin, diğeri ise 4-5 yaşlarında çocuk olan iki bireye ait yanmış kemik parçaları saptamışlardır.

Sikkeler: Gün ışığına çıkarılan 7 adet bronz sikke, M.Ö. 4.yy'a tarihlenen Ephesos, Rhodos, Khios, Kolophon ve Makedon Krallığı (3 adet) sikkeleridir.

Ok uçları / Namlular: Karamattepe'de 2006–2007 yıllarında kazılan alandan çıkan, 3'ü bronz diğerleri demir toplam 82 adet ok ucu / namlu, tipolojik açıdan 5 ana grup oluşturmaktadır; "*Kovan dipli mahmuzlu*" gruba giren şimdilik tek örnek, bronz olup 2007 yılında bulunmuştur. Metal eserleri yayına hazırlayan uzmanımızın ön raporuna göre, genelde "İskit Tipi" ismiyle bilinen ve M.Ö. 8.yy'dan M.Ö. 5.yy'a dek kullanılan bu tip mahmuzlu ok uçları / namlular, Batı Anadolu'da Smyrna'nın tahrip tabakalarından bilinmekte ve M.Ö. 610–545 yıllarına tarihlendirilmektedir. Karamattepe'nin bu önemli buluntusu da, M.Ö. 6.yy'a tarihlenebilir. Karamattepe 2007 kazısı sonunda, ortaya çıkarılan temeller, 2006 yılındaki gibi, koruma amaçlı olarak jeotekstille örtülmüş ve üzerine toprak atılmıştır.

Dağkızılca: Nekropol alanında, jeodezik ölçümlerin ve karelağın tamamlanmasının ardından, üç günlük sürede 2600 m²'lik bir sahada, yüksek duyarlıklı manyetometre kullanılarak jeofizik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Alınan ölçülere ilişkin değerlendirme sonucunda, yeraltında boşluklu yapılar (mezar odası) olabileceği düşünülmektedir. Bunlar, Dağkızılca'da ayrıca yapılan VLF (çok alçak sıklıklı yapay elektromanyetik yöntem) ölçüleriyle de uyum sağlamaktadır. İTÜ, CÜ ve AÜ Jeofizik mühendislerinin bu raporları doğrultusunda arkeolojik sondajlar planlanmıştır.

2007 yılında araziye ilk çıktığımızda, defineciler tarafından yeni kazılmış bir mezar olduğunu esfle görmüş ve derhal Torbalı Kaymakamlığı ile Jandarmaya haber vererek acilen Dağkızılca nekropolünün korunmasını istemiştik. DM 6 (=Dağkızılca Mezar 6) olarak isimlendirdiğimiz bu mezarın hemen yanında, ikinci bir mezarın gece açıldığı ihbarı alınması üzerine, kendi imkânlarımızla alanda iki gece bekçisi görevlendirdik ve öncelikle bu iki mezar (DM 6 ve DM 7) çevresinde arkeolojik araştırmalara başladık:

DM 6: Kuzeydoğu-güneybatı doğrultuda, 1,80x0,58x0,49 (der.) m boyutlarında dikdörtgen tekne biçimli, içi yekpare ince yerel kayrak taşlarla kaplanmış basit bir mezardır; çevreye yayılmış toprağının elenmesiyle Hellenistik Dönem'e tarihlenen Skyphos parçaları ele geçmiştir.

DM 7: Doğu-batı doğrultulu, içi kayrak taşlarla kaplı ve üstü de (doğu tarafında in situ) kayrak taşlarla örtülmüş mezar, DM 6 ile aynı tiptedir. Kuzeyindeki toprak kesitinde kısmen tahrip edilmiş üst üste iki kafatası ile çevreye dağılmış çok miktarda kemik ve keramik parçası görülmüştür. Paleoantropologlara göre ikisi de erkek bireylere ait kafataslarının arasında Hellenistik Dönem'e tarihlenen tüm korunagelmış iki koku kabı bulunmuştur.

DM 8: DM 6 ile DM 7 arasında yapılan sondajda, doğu-batı yönünde, toprağa doğrudan gömülmüş, 1,96 m boyunda, kurşun kenetlerle antik tamirat görmüş, pişmiş toprak yöresel formda bir lahit (DM 8) bulunmuştur. İçinden iyi korunagelmış erişkin bir erkek iskeleti ve bir kâse (çapı:0,132 m) ile bir testi (yük.0,21 m) çıkmıştır. Restorasyon çalışmaları İzmir Arkeoloji Müzesi laboratuvarlarında sürmekte olan lahdin (DM 8), bu müzedeki yakın bir benzeri (*Env.no.1102*), 23.06.1936 tarihinde (*muhtemelen Dağkızılca'da yapılan kaçak kazılardan*) Torbalı'da müsadere edilmiştir; ayrıca Tire Müzesi'nde de daha süslü örnekleri sergilenmektedir.

DM 10: İkinci bir pişmiş toprak lahit (DM 10), kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda taştan yapılmış dikdörtgen bir koruma duvarıyla çevrilidir. İçinden

çıkarılan iskelet, ileri erişkin bir kadına aittir; kalça kemiğinin bir kısmında (coxae) ve bacak kemiği ile eklem yaptığı birleşme yüzeyinde (acetabulum) enfeksiyon tespit edilmiştir. Ayrıca lahdin baş kısmındaki kapak parçası dışında da bazı kemik ve M. Ö. 5. yy'a tarihlenen ithal kyliks parçaları ele geçmiştir. Kalitesiz pişme nedeniyle çok parçalanmış olan bu lahit, restorasyon çalışmalarına elverişsizliğinden dolayı yerinden kaldırılmamış, kazı sonunda, Bakanlığın izniyle, alandaki tüm sondaj çukurları gibi, jeotekstil ve toprakla örtülmüştür.

DM 9: Lahdin (DM 10) kırılmış kapak parçaları kullanılarak kuzeybatı köşesinde oluşturulmuş zemin üzerine hoker durumunda yatırılmış iki bireye ait kemikler içeren bir mezardır.

Başpınar: Zeytinlik alanda, yeni karelağa göre GPR ölçümleri yapılmıştır. Radargramların profil değerlendirmesi sonucunda, duvar olabilecek anomaliler tespit edilerek, bunların manyetik ve elektrik yöntemlerle saptanan anomalilerle de uyum içinde olduğu görülmüştür. İÜ jeofizik mühendislerinin bu raporu doğrultusunda, gelecek yıl sondaj çalışmaları düşünülmektedir.

Kaçak kazılarla talan edilmiş olan Bizans yapı kompleksinde ilk arkeolojik kazılara, Bizans Sanatı uzmanımızın nezaretinde başlanmış ve güneydoğudaki küçük mekânın, üç apsisli bir kilise olduğu anlaşılmıştır. Tabanda, çok renkli taş ve değerli mermerlerden yapılmış geometrik döşeme (opus sectile) bulunmuştur. Mermer (Prokonnesos) kaplama levhaları ile kaliteli işçilik gösteren profilli veya işlemeli mimari parçalar, Orta Bizans Dönemi'ne tarihlenmektedir. Kilise yapısının taş ve tuğla sıralarından oluşan duvar örgüsü de özellikleri açısından Laskarisler Dönemi'ne işaret etmektedir.

Nif Dağı'nda, Karamattepe, Balıcaoluk (Kız Kalesi) ve Başpınar mevkileri, önerilerimiz doğrultusunda, Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir II no'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 21. 11. 2007 tarih ve 3474 - 3475 sayılı kararlarıyla, "1. Derece Arkeolojik Sit" olarak tescil edilmiştir. Dağkızılca nekropolüne ilişkin sit çalışmaları da sürmektedir.

Nif Dağı Kazısı, Karamattepe'de ortaya çıkarılan hiç bilinmeyen bir yerleşim ve mezar kontekstleri; Dağkızılca'da bulunan mezarlar ve Başpınar'daki Laskarisler Dönemi kilisesiyle, şimdiden yöreye ilişkin önemli arkeolojik veriler sunmuştur; merakla beklediğimiz 2008'deki 3. kazı sezonumuzda daha fazlasını ümit ediyoruz.

Elif Tül Tulunay

Oluz Höyük Kazı Çalışmaları 2007

Orta Karadeniz Bölgesi'nin kara kesiminde yer alan Amasya İli sınırları içindeki Oluz Höyük (Yassı Höyük, Tepetarla Höyüğü), Amasya-Çorum karayolunun 27. km'sindeki Gökhöyük Tarım İşletme Müdürlüğü arazisi içinde bulunmaktadır. Yeşilırmak'ın (Iris) önemli kollarından olan Çekerek Irmağı'nın (Skylax) güneyinden geçtiği verimli Geldingen Ovası'nın içinde konumlanmış olan Oluz Höyük, tarafımızdan 1997-1999 yılları arasında gerçekleştirilen Amasya İli yüzey araştırmaları sırasında saptanmıştır. Gözlek Köyü'nün 2 km kuzeybatısında, Toklucak (eski Oluz) köyünün ise yaklaşık 5 km doğusunda bulunan Oluz Höyük, Amasya-Çorum karayolunun 3 km güneyinde yer almaktadır. 280x260 m boyutunda, hemen hemen yuvarlak şekilli, ova seviyesinden yaklaşık 15 m yükseklikte bulunan Oluz Höyük, yaklaşık 45 dönümlük bir alana sahiptir.

İlk defa bu yıl (2007) Bakanlar Kurulu kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izni ile başlatılan Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazı çalışmaları 6 Ağustos-5 Eylül 2007 tarihleri arasında İstanbul Üniversitesi (İÜ) Bilimsel Araştırma Projeleri Yürütücü Sekreterliği ve Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü (DÖSİM)'in finanssal destekleri ile 31 gün süre ile gerçekleştirildi. Kazının Bakanlık Temsilcisi görevini Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu elemanı Mehmet Ağırşöl yerine getirdi.

Oluz Höyük 2007 sezonu çalışmaları üç aşamalı olarak gerçekleştirildi;

1. Aşama: Topografik Plan Çalışmaları.
2. Aşama: Jeofizik Araştırma Çalışmaları: Oluz Höyük'te hem bu dönem ve hem de gelecek yıllardaki sistematik arkeolojik kazılar için bir stratejik planlama yapabilmek amacıyla 6-9 Ağustos 2007 tarihleri arasında Yrd. Doç. Dr. Fethi Ahmet Yüksel ve A.Gör. Oya Tarhan Bal'dan oluşan bir ekip tarafından höyüğün orta kesimlerinde batı-doğu yönünde yaklaşık 2000 m²'lik bir alanda Yer Radarı (Ground Penetrating Radar-GPR), Manyetik ve Doğru Akım Öz direnç (DAÖ) yöntemleri ile toprakaltındaki olası yapı kalıntılarına ait ayrıntılı derinlik, uzanım ve konum bilgilerine ulaşılmaya çalışıldı.
3. Aşama: Arkeolojik Kazı Çalışmaları: Oluz Höyük kazı çalışmaları A ve B Açmaları olmak üzere iki alanda gerçekleştirildi.

Toplam 31 gün süren ve iki açmada 600 m²'lik bir alanda gerçekleştirilen Oluz Höyük kazı çalışmaları sonucunda, toplam 6 mimari tabaka saptandı. A ve



Oluz Höyük – Pişmiş Toprak Kadın Göğsü Biçimli Kap/ Biberon, MÖ 5-6. yy Geç Demir Çağı

B açmalarının ilk iki tabakalarının birbirleri çağdaş oldukları özellikle ele geçen sikke ile çanak-çömlek parçalarının değerlendirilmesinden anlaşıldı. Bu bağlamda Oluz Höyük'ün 0 Tabakası Ortaçağ'a (10-14. yy'lar), 1. Mimari Tabaka'sı Hellenistik Çağ'a (M.Ö. 2. yy sonu ile M.Ö. 1. yy başı), 2. Mimari Tabaka'sı ise Geç Demir Çağı'nın Geç Evresi'ne (M.Ö. 4-3. yy) tarihlenebilir. B açmasında saptadığımız 3 ve 4. mimari tabakalar Geç Demir Çağı'nın Erken Evresine (M.Ö. 6-5. yy'lar), 5. Mimari Tabaka Orta Demir Çağı'na (M.Ö. 7. yy), 6. Mimari Tabaka ise tam kesin olmakla birlikte Erken Demir Çağı ya da Son Tunç Çağı yani Hitit İmparatorluk Çağı'na tarihlendirilebilir.

Hellenistik Çağ'a (M.Ö. 2. yy sonu ile M.Ö. 1. yy başı) tarihlediğimiz 1. Mimari Tabaka, özellikle B Açması'nda ortaya çıkarılan ve oldukça büyük olduğunu düşündüğümüz bir komplekse ait olan taş temelli ve fırınlı yapı ile dikkati çekmektedir.

Oluz Höyük hem M.Ö. 2. yy sonu ve M.Ö. 1. yy başına tarihlenen 1. Mimari Tabakası, hem de söz konusu bu tabakaya kesintisiz bir geçişle saptanan 2. Mimari Tabakası ile, genel olarak Hellenistik Çağ olarak anılan M.Ö. 4, 3, 2 ve 1. yy'ların kültürel portresini günümüz bilgileri ışığında çizebilecek tek yerleşme niteliğindedir.

2. Mimari Tabaka moloz toprağı içinde ele geçmiş olan iki buluntu bazı özellikleri nedeniyle oldukça önem taşımaktadırlar. İlk buluntu kadın göğsü şeklinde özel bir kaptır. Ucu delik olan bu kabın büyük bir olasılıkla bir biberon işlevi de gören, ancak, Ana Tanrıça yani Kybele kültü ile ilgili bir buluntu olduğunu

düşünmekteyiz. Diğer buluntu ise oldukça büyük bir krater a ait boyun ve gövde parçasıdır. Kraterin boyun kısmında bugüne değin Orta Anadolu Demir Çağı çanak-çömleği repertuarında görmediğimiz, bulut şeklinde bir motif ile boynuzları çok abartılı ve değişik bir şekilde yapılmış ve karşılıklı durduğu anlaşılan geyik figürlerinin başları görülmektedir. Her iki eser de 2. Mimari Tabaka toprağının moloz toprağı içinde bulunmuş olsalar da, bezeme özellikleri bakımından M.Ö. 3. ve 4. yy'lardan ziyade M.Ö. 5. ve 6. yy'ları işaret etmektedir.

Oluz Höyük 4. Mimari Tabaka'da ele geçen gaga ağızlı bir testi form itibariyle tanıdık olmasına karşın, bezeme düzenlemesi, yüzeyinde açık renkli alan ya da panelin yer almaması ve gövdesinde koyu devetüyü astarın üzerine, koyu kahverengi ile yapılmış tek merkezli daire ve gamalı haç motifleriyle oldukça ilginçtir.

Yukarıdaki tanıtılan eserler dışında, Oluz Höyük'ün gerek yüzey toprağı içinde ve gerekse 2, 3, 4 ve 5. mimari tabakalarında ele geçen yüzlerce boya bezekli Demir Çağı çanak-çömlek parçası, yerleşmenin bugüne değin Demir Çağı boya bezekli çanak-çömlekleriyle ünlü olan ve hatta Alişar IV ve Alişar V gibi bu kültüre çanak-çömlek gruplarıyla adını veren Alişar Höyük'le eşdeğer, belki de daha zengin çanak-çömlek atölyelerine sahip olabileceğı hususunu, ilk gözlemlerimiz olarak belirtmek isteriz.

Bu ilk sezonun belki de en dikkat çekici buluntusu, 6. Mimari Tabaka dolgu toprağı içinde ele geçen ve Hitit kültürü özellikleri gösteren düğme şeklindeki ip delikle taş bir mühürdür. Oluz Höyük'ün kuş uçuşu 5 km kuzeyinde yer alan Doğantepe'de tesadüfen bulunmuş olan tunçtan tanrı heykelciğı ile mühürlenden, yörede güçlü ve önemli bir Hitit varlığı bilinmekteydi. Oluz Höyük kazılarına başlamamızın bir nedeni de yörenin Hitit Dönemi'ndeki arkeolojik ve tarihi coğrafya sorunlarına ışık tutmaktır. Bu nedenle zaten yüzeyde çok sayıda saptadığımız Hitit çanak-çömleğinin yanı sıra ele geçen bu mühür, Oluz Höyük'te önemli bir Hitit yerleşmesinin varlığına, güçlü bir biçimde işaret etmektedir.

Oluz Höyük sistematik arkeolojik kazılarını gerçekleştirmemize izin veren Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne teşekkürlerimizi sunarız. Kazılar için finansal destek sağlayan Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü (DÖSİM) ile İÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'ne teşekkür ederiz. Ayrıca konaklamamızdaki yardımları için Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü'ne, Gökhöyük Tarım Meslek Lisesi Müdürlüğü'ne, kazı sırasında yaptıkları yardım ve gösterdikleri yakınlık nedeniyle Amasya İl Kültür

ve Turizm Müdürlüğü, Amasya Müze Müdürlüğü, Samsun Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü, Amasya Valiliğı, Amasya Belediye Başkanlığı, Gökhöyük Tarım İşletmeleri Müdürlüğü, Göynücek Sağlık Meslek Lisesi Müdürlüğü ile Gözlek Köyü Muhtarlığına teşekkürlerimizi sunarız.

Şevket Dönmez – E. Emine Naza-Dönmez

Salat Tepe Kazı Çalışmaları – 2007

Ilısu Barajı dolum alanında kalan Salat Tepe'de Orta Tunç Çağı yapısının açma profillerinden izlenen duvarları ve girişlerinin açığa çıkması için, kısmen yıkılmış olan açma araları kazılmıştır. Buna göre 9x20 m boyutlardaki merkezi avluya güneybatıdan koridorla girilmekte, batısında bir, kuzeyinde iki, güneyinde bir birim bulunmaktadır. Avlunun güneyindeki yanmış tandırlı odanın doğu bölümünde açığa çıkan kerpiç kubbeli büyük oval fırın odanın mutfak olarak kullanıldığını göstermektedir. Avlunun doğusundaki K-L 14 açmalarında Orta Tunç Çağı yapısının depremle yıkılan enkazının devamı belirlenmiştir. Bu bölümün güneyindeki yanmış mekânda bulunan hayvan iskeletleri, buranın ağıl olabileceğini düşündürmektedir. Büyük olasılıkla deprem sırasında kubbeli fırının neden olduğu bir yangın her iki mekânın da yanmasına neden olmuş görülmektedir.

Avlunun kuzeyindeki M 13 açmasında yapının temelini oluşturan kerpiç döşemeye ulaşılmıştır. Deprem devirdiğı duvarların yüksekliğine göre tek katlı olan bu birimlerin kuzeyinde kerpiçle inşa edilmiş 2 m derinlikte bir dairesel tahıl ambarı ile oval bir taş duvarın çevrelediğı ambar kazılmıştır. Bu açmadaki yoğun Ortaçağ ve Demirçağ çukurları, olası ambar sisteminin belirlenmesini güçleştirmektedir. Döşemenin kenarında iç içe yerleştirilmiş biçimde bulunan üç küçük kap, Habur boyalı, koyu ağızlı portakal renkli ve kahverengi astarlı mal gruplarına aittir. Yapının kuzey duvarına O 13 açmasında ulaşılarak yapının kuzey-güney doğrultusunda yaklaşık 50 m genişlikte olduğu anlaşılmıştır.

Tepenin güney yamacındaki basamaklı açmada kerpiç ve kil duvarlı Ubeyd dönemi yapıları açığa çıkartılmıştır. F 12 açmasında izgara planlı bir yapının kalıntıları, G 12 açmasında kalın beyaz sıvalı kil ambar çukurları ile devrilmiş duvarlara ait kalıntılar, H 12 açmasında kil duvarlı, küçük dörtgen mekânlardan oluşan bir yapı açığa çıkartılmıştır. Açmanın profilinde yapının kullanımı boyunca saz çatılarının çöktüğü, mekânın doldurulduğu ve duvarların yükseltilerek yeniden inşa edildiğı görülmektedir (Bu bilgi için Doç. Dr. Aslı Erim'e teşekkür ederim). Bu mekânda Coba kâseleri ile boya ile yapılmış dalgalı hat ve yatay şeritlerden



Salat Tepe–Orta Tunç Çağı Merkezi Avlulu Yapı Kompleksi

oluşan karakteristik Ubeyd seramiğinin yanı sıra Halaf-Ubeyd geçiş evresi özellikleri gösteren boyalılar ele geçmiştir. Seramik parçaları arasında ele geçen Halaf boyalıları, Salat Tepe’deki ilk yerleşimin bu dönemde kurulmuş olabileceğine işaret etmektedir.

Salat Tepe 2005–2006 Kazı Sonuçlarına İlişkin Kaynakça:

- Ökse, A.T. – A. Görmüş – E. Atay
2007 “Collapsed Walls of a Middle Bronze Age Building at Salat Tepe (Diyarbakır): Evidence for an Earthquake?” *XI. Symposium on Mediterranean*

Archaeology. Abstracts. İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

- Ökse, A.T.
2007 “Archaeological Evidence of a 16th Century BC Earthquake on the Southeast Anatolian Fault-line”. *Antiquity* 81/312: <http://www.antiquity.ac.uk/ProjGall/okse2/index.html>

- Ökse, A.T. – A. Görmüş
2006 “Excavations at Salat Tepe in the Upper Tigris Region: Stratigraphical Sequence and Preliminary Results of the 2005-2006 Seasons”. *Akadica* 127: 119–149.

- Ökse, A.T.
2007 “Salat Tepe’de MÖ 2. Binde Meydana Gelmiş Bir Depremın İzleri”. *İdol* 32: 1–5.

- Ökse, A.T. – A. Görmüş – N. İnal
2007 “İlusu Barajı-Salat Tepe 2005 Kazısı”, 28. *Kazı Sonuçları Toplantısı* 1, 2007, 51–64.

- Ökse, A.T.
2007 “Salat Tepe Kazısı”. *Aktüel Arkeoloji* 2: 45–50.

- Esentürk, Y., A. T. Ökse ve A. Görmüş
2007 “Anadolu Bronz Çağından Deprem İzleri”, *International Earthquake Symposium Kocaeli, Abstracts.*

- Ökse, A.T. – A. Görmüş – N. Soyukaya
(baskıda) “İlusu Barajı - Salat Tepe 2006 Kazısı”, 19. *Kazı Sonuçları Toplantısı.*

A. Tuba Ökse

Enstitüden Haberler

Enstitü Kütüphanesinden Haberler

Yıllar evvel yolculuğumuza başlarken bir enstitü evimiz henüz olmadığından, toplanan kitaplar Enstitü Başkanı’nın odasında birikiyordu. Sayısı çok değildi kitapların ve doğruyu söylemek gerekirse, bağış yapılan kitap sayısı o kadar azdı ki, kitap artışı oldukça yavaştı. Önce binamız oldu, sonra da bina içerisinde kütüphane için bir oda tahsis edildi. Kütüphane zamanla tek odadan tüm kata yayıldı ve “kütüphane katı” halini aldı. Derken, 2008’in bu ilk aylarında bu kat da kütüphanenin kullanımı için yetersiz kalmaya başladı. Şimdi ise, kütüphanemizi, ikinci kata geçirmeyi düşünmekteyiz. Gördüğünüz gibi kütüphanemiz yayılmacı bir siyaset izlemektedir. Umarız enstitü binamızın üçüncü katında, kütüphane için yapılacak hazırlıklar çabuk biter ve daha rahat bir çalışma ortamı sağlanır.

Her zaman olduğu gibi kütüphanemize kitap bağışında bulunan kurum ve şahıslara teşekkür etmek isteriz. Şahısların başında Prof. Dr. A. Pekman gelir ki, hediye ettiği ayrıbasımlar kütüphanemizde yerini aldı. Geleneksel sponsorumuz Ege Yayınları’nın dışında bu sefer Homer Kitapevi’ne büyük teşekkür borçluyuz.

Kütüphanemizde olmayan tüm Homer Kitapevi yayınlarını bize hediye etmişlerdir. Bunların dışında bize bağışta bulunan Prof. Dr. B. Demiriş, Yrd. Doç. Dr. B. Hürmüzlü, Dr. M. R. Payne, D. Baykan (M.A.), Dr. Müjde Türkmen ve Hülya Bilgi’ye de teşekkür ederiz.

Monografiler

Avunç, B. (Ed.), *Lykia’da Bir Korsan Kenti Olympos*, İstanbul, 2006.

Bass, G. F., *Su Altında Arkeoloji/ Bir Arkeoloğun Türkiye Macerası*, İstanbul, 2003.

Bayrak, M. O., *Topkapı Sarayı*, İstanbul, 1996.

Bilget, N. B., *Sivas Anıt Mezarları*, Ankara, 1993.

Carpenter, T. H., *Antik Yunan’da Sanat ve Mitoloji*, İstanbul, 2007.

Çiner, R., *Gordion Roma Halkı Femur ve Tibia’larının Tetkiki*, Ankara, 1971.

Deighton, H. J., *Eski Atina Yaşantısında Bir Gün*, İstanbul, 2005.

Delemen, İ. (Ed.), *The Achaemenid Impact on Local Populations and Cultures in Anatolia (Sixth-Fourth Centuries B. C.), Papers presented at the*

- International Workshop İstanbul 20-21 May 2005*, İstanbul, 2007.
- Demiriş, B., *Roma Yazınında Tarih Yazıcılığı Başlangıçtan İ.S. 5. Yüzyıla*, İstanbul, 2006.
- Elton, E. – E. Equini-Schneider – D. Wannagat, *Temple to Church. The transformation of religious sites from paganism to Christianity in Cilicia / Tapınaktan Kiliseye. Kilikya’da putperestlikten Hristiyanlığa geçişte dini yerleşmelerin dönüşümü*, İstanbul, 2007.
- Erginöz, G. Ş., *Hititlerde Anatomi ve Tıp*, İstanbul, 1999.
- Grant, M., *Roma’dan Bizans’a*, İstanbul, 2000.
- Hillenbrand, R., *İslam Sanatı ve Mimarlığı*, İstanbul, 2005.
- Işık, F., *Girlanden-Sarkophage aus Aphrodisias*, Mainz, 2007.
- Karalom, M. (Ed.), *Boncuk: İnanç, Güç ve Güzellik / Beads: Faith, Power and Beauty*, İstanbul, 2007.
- Lightfoot, C. – M. Lightfoot, *Anadolu’da Bir Bizans Kenti Amorium*, İstanbul, 2007.
- Lucie-Smith, E., *20. Yüzyılda Görsel Sanatlar*, İstanbul, 2004.
- Paksoy, Ş. (Ed.), *Gönül Paksoy Koleksiyonundan Kreasyon Boncuk Koleksiyon/Gönül Paksoy Beads: From Collection to Creation*, İstanbul, 2007.
- Pasinli, A., *İstanbul Arkeoloji Müzesi*, İstanbul, 2003.
- Payne, M. R., *Yüksek Kayalığın Yanındaki Yer Arykanda*, İstanbul, 2003.
- Payne, M. R., *Urartu Çiviyazılı Belgeler Kataloğu*, İstanbul, 2006.
- Pekin, A. K. (Ed.), *Gün Işığında İstanbul’un 8000 Yılı, Marmaray, Metro, Sultanahmet Kazıları*, İstanbul, 2007.
- Peschlow-Bindokat, A., *Latmos’ta Bir Karia Kenti Herakleia*, İstanbul, 2005.
- Rich, J. – A. Wallece-Hadrill, *Antik Dünyada Kırsal ve Kent*, İstanbul, 2000.
- Roller, L. E., *Ana Tanrıça’nın İzinde/Anadolu Kybele Kültü*, İstanbul, 2004.
- Schmidt, K., *Sie bauten die ersten Tempel*, München, 2007.
- Star, C. G., *Antik Çağda Deniz Gücü*, İstanbul, 2000.
- Swaddling, J., *Antik Olimpiyat Oyunları*, İstanbul, 2000.
- Şahin, M. (Ed.), *III. Uluslararası Türkiye Mozaik Korpusu Sempozyumu Bildirileri*, Bursa, 2007.
- Ödekan, A. (Ed.), *“Kalanlar” 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye’de Bizans/ “The Remnants” 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey*, İstanbul, 2007.
- Öğün, B., *Van’da Urartu Sulama Tesisleri ve Şamram (Semiramis) Kanalı*, Ankara, 1970.
- Özfırat, Ö. (Ed.), *Mountains and Valleys. A symposium on highland-lowland interaction in the Bronze Age Settlement syments of Eastern Anatolia, Transcaucasia and Northwestern Iran, 9th-13th August 2004, Van Turkey*, Berlin, 2005.
- Özgenel, L. (Der.), *Eskiçağ’ın Mekânları, Zamanları, İnsanları*, İstanbul, 2005.
- Öztepe, E. – M. Kadioğlu (Der.), *Patronvs/Coşkun Özgünel’e 65. Yaş Armağanı/Festschrift für Coşkun Özgünel zum 65. Geburtstag*, İstanbul, 2007.
- Tanıncı, O. – D. Uygun (Ed.), *Türkiye Mağaralar Envanteri*, İstanbul, 2006.
- Özden, S. – M. Aksan, *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 7-Yunan-Roma/Pisidia-Karia*, İstanbul, 2007.
- Akyürek, E. – A. Tiryaki – Ö. Çömezoğlu – M. Ermiş, *Arkeolojik Yerleşmeleri 8-Bizans /Marmara*, İstanbul, 2007.
- Thomson, G., *Eski Yunan Toplumu Üzerine İncelemeler/ Tarihöncesi Ege*, İstanbul, 2007.
- Tranquillus, G. S., *Gramerciler ve Retorik Ustaları Üzerine, Şairler Üzerine*, İstanbul, 2006.
- Üstün-Türkteki, S. – B. Hürmüzlü, *Sadberk Hanım Müzesi Koleksiyonu Eski Çağ’da İçki ve Sunu Kapları/ Sadberk Hanım Museum Collection Ancient Drinking and Libation Vessels*, İstanbul, 2007.
- Üstüner, A. C., *Hellen Uygarlığı/Anlatılar ve Görüntüler*, İstanbul, 2007.
- Wheeler, S. M., *Roma Sanatı ve Mimarlığı*, İstanbul, 2004.
- Yakar, Y., *Anadolu’nun Etnoarkeolojisi*, İstanbul, 2007.
- Yüksel, İ. A., *Bolu Yıldırım Bayezid Külliyesi Hamamlar ve İmaret Camii*, İstanbul, 1993.

Süreli Yayınlar

- Adalya, X (2007).
- Adalya Ek Yayın Dizisi, 4 (2006)- 6 (2007).
- Anadolu Araştırmaları, XVIII/1 (2005), XVIII/2 (2005).
- Anatolian Studies, 56 (2006).
- Anmed; Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, 5 (2007).
- Aramazd, 1 (2006).
- Araştırma Sonuçları Toplantısı, 22(2004)-24(2006).
- Archäologischer Anzeiger, 2006/2.
- Arkeoloji ve Sanat Dergisi, 118 (2004)-125(2007).
- Arkeometri Sonuçları Toplantısı, 20(2004)-22(2006).
- Baghdader Mitteilungen, 37 (2006).
- Byzas, 6 (2007).
- Eurasia Antiqua, 9 (2003)-12 (2006).
- Gephyra, 2 (2005).
- İstanbul Mitteilungen, 56 (2006).
- Kazı Sonuçları Toplantısı, 26 (2004)-28 (2006).
- Olba, XV (2007).
- Rei Cretarie Romanae Favtores, 49 (2007).
- Studia Troica, 16 (2006).
- Tel Aviv, 34/1 (2007).
- Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 4 (2004)-6 (2006).
- Türk Etnografya Dergisi, XX (1997).
- TMO, 45 (2006).

Metin Alparslan – Sezer Seçer

Sponsorlarımız ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajandalarımızın yapılması.

Cengiz Üstüner: Maddi yardım.

Garanti Leasing: Enstitü kütüphanesinin giderleri için maddi destek.

Hesmak (Semra Güngör): Canon marka bir projeksiyon makinesi ve tarayıcı bağıışı.

İbrahim Koral: Klasik Filoloji Seminerleri'nin basım masrafları.

Kargın İnşaat (Ünal Kargın): Enstitü binamızın dış cephe ve çatı tamiratına katkı.

Mercedes Türk A.Ş. (Tülin Steinhäuser): Süreli yayınıımız Colloquium Anatolicum'un basım masrafları.

Pera Müzesi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsisi.

Urart (Erol Sağmanlı - Kaya Şenyüz): Enstitümüzün logosunu taşıyan ve Enstitü'ye hizmeti geçenlere armağan edilen gümüş rozetin yapımı.

Enstitü Yayınları

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.

Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi*, Journey into the Past: A Short Guide, İstanbul, 1996.

Çokay, S., *Antikçağda Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².

Demirş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.

Dinçol, B., *Eski Önsya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².

Dinçol, B., *Eski Önsya Toplumlarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.

Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995, Sponsor: Efes Pilsen.

Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.

Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².

Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.

İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003, Sponsor: JTI.

Köroğlu, G., *Anadolu Uygarlıklarında Takı*, İstanbul, 2004.

Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.

Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007, Sponsor: JTI.

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².

Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nümizmatikçe Giriş*, İstanbul, 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.

Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005, Sponsor: JTI.

Kazı Monografileri

Köroğlu, K. (Ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999, Sponsor: Harun Yılmaz.

Fischer, B. - H. Genz - E. Jean - K. Köroğlu (Eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Delemen, İ. - Olivier Casabonne - Şehrazat Karagöz - Oğuz Tekin (Eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.

Süreli Yayın

Colloquium Anatolicum I, (Ed. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan), İstanbul, 2002, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum II, (Ed. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum III, (Ed. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum IV, (Ed. M. Doğan-Alparslan - G. Ergin), İstanbul, 2005, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum V, (Ed. H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2006, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Colloquium Anatolicum VI, (Ed. M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2007, Sponsor: Mercedes Türk A.Ş.

Klasik Filoloji Seminerleri I, (Ed. O.F. Akyol) 2004, Sponsor: İbrahim Koral.

Klasik Filoloji Seminerleri II, (Ed. O.F. Akyol) 2005, Sponsor: İbrahim Koral.

Klasik Filoloji Seminerleri III, (Ed. E. Öyken) 2006, Sponsor: İbrahim Koral.